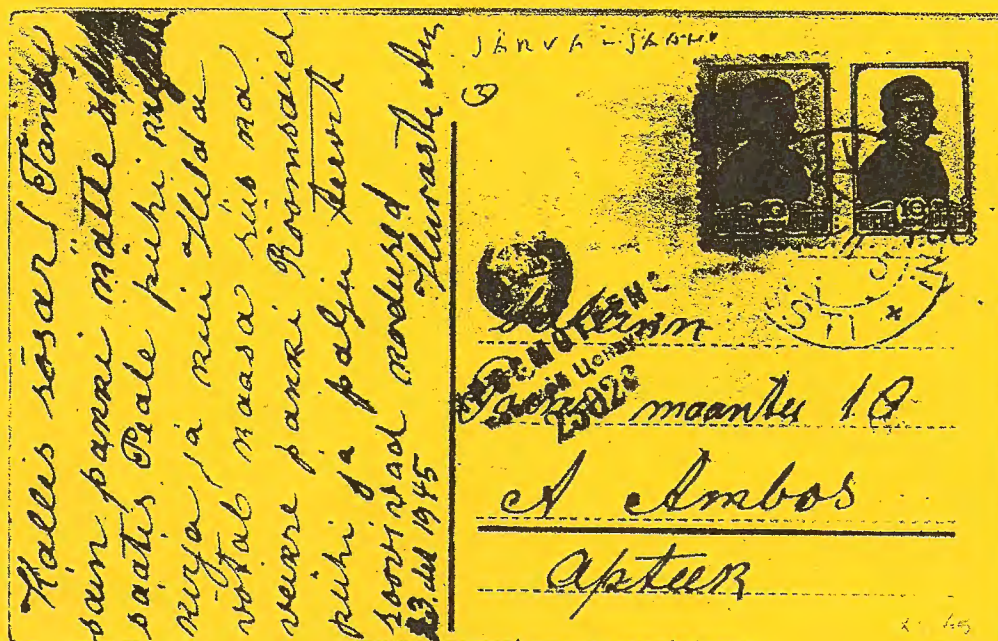
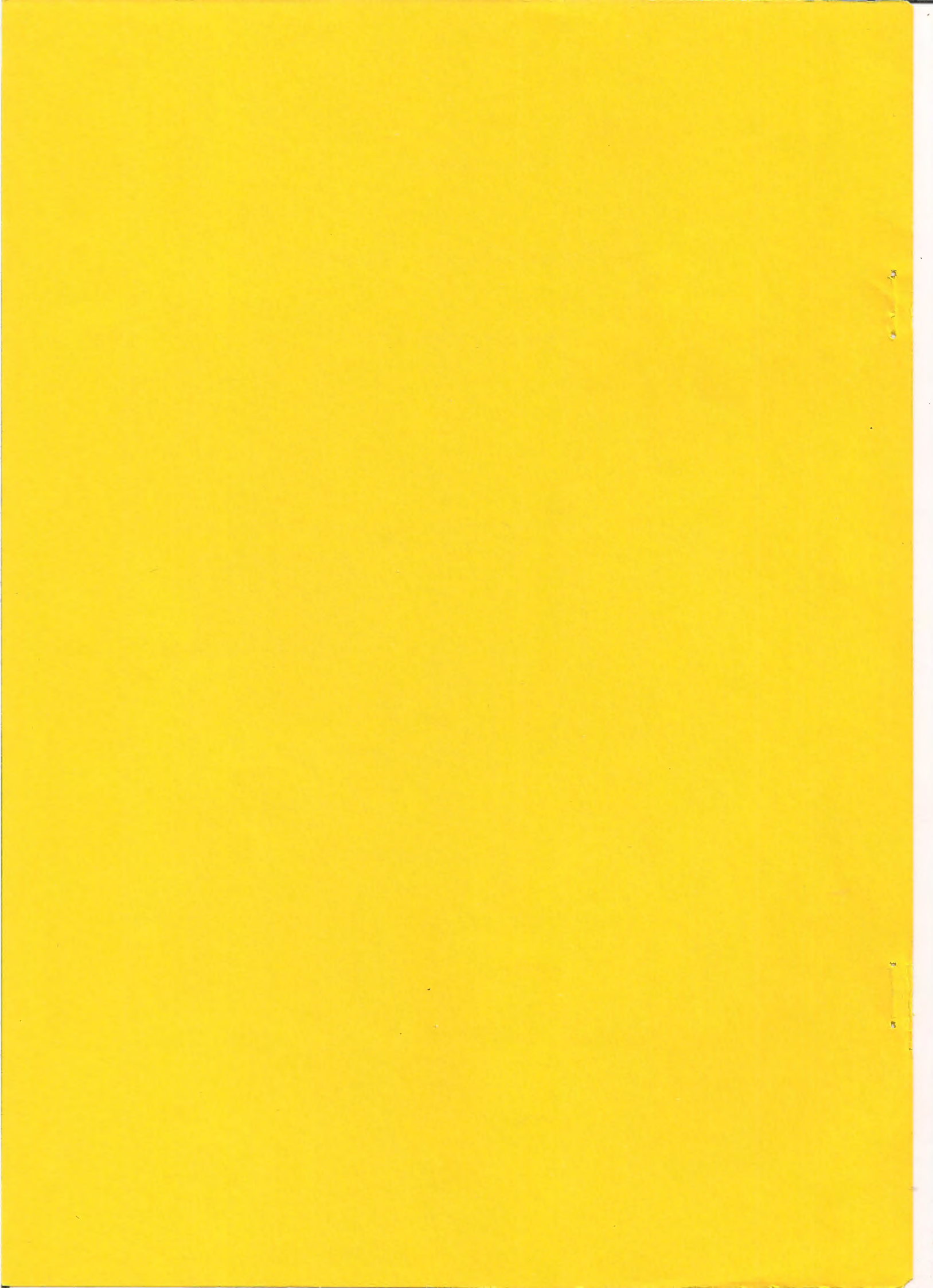

Filatelistengroep

Het Baltische Gebied

Opgericht 9 oktober 1982

FILATELISTENGROEP

"HET BALTISCHE GEBIED"

Adressen en andere gegevens:

Voorzitter:

R.W. van Wijnen,
Karthuizerstraat 31
6824 KA Arnhem
tel. 026 - 35 13 484

Secretaris:

A.C. de Bruin,
Ten Passeweg 10A,
8084 AN 't Harde,
tel. 0525 - 65 31 24

Penningmeester/ledenadministratie:

H.W.A. Pijpers
Hermionegang 15
2719 AR Zoetermeer
tel. 079 - 3614621
hpijpers@nbt.nl

Opmaak/redactie

"Het Baltische Gebied"

J. Kaptein,
Reigerskamp 705,
3607 JP Maarssen,
tel. 0346 - 57.44.18
j.kaptein@hccnet.nl

Veilingcommissaris:

G.A. Vogel
Wijnesteinstraat 3,
3431 EV Nieuwegein,
tel. 030 - 60 31 498.

HBG op Internet:

<http://home.hccnet.nl/j.kaptein/hbg>

*Ingeschreven bij de Kamer van Koop-
handel te Tiel onder nummer V 401 573
40*

Lidmaatschap:

Minimaal 30,— per jaar.

Als bijdrage voor de te maken kosten
wordt van ieder lid bij toetreding
10,— gevraagd naast het
lidmaatschapsgeld.

Losse nummers: Losse nummers van het
blad (voorzover nog voorradig) zijn bij
het secretariaat verkrijgbaar voor
7,50 per stuk (na nr. 20 10,—),
verhoogd met de portokosten. Kopieën
van oudere exemplaren, voor zover
voorradig, zijn verkrijgbaar à 5,—
per stuk, eveneens verhoogd met de
portokosten.

Betalingen op: Postgiro 324 32 51 t.n.v.
Filatelistengroep 'Het Baltische Gebied'
te 't Harde.

Volgende bijeenkomst: **zaterdag 8 april 2000** in De Gentel, Genteldijk 34 te Geldermalsen.
Aanvang: half elf 's ochtends.

---

*Is uw adressering correct? Zo nee, meld dit dan aan het secretariaat.
Wij willen graag voor een correcte verzending zorg dragen!*

Het Baltische Gebied,

Nr. 35, december 1999

In dit blad zijn de volgende artikelen opgenomen:

onderwerp: auteur/bron:

Ledennieuws	3
Verslag van de bijeenkomst 9 oktober 1999	Olav Petri / 3
Beste mensen...	Ruud W. van Wijnen / 5
In memoriam	/ 6
 Russische veldpost in het latere Estland gedurende de Eerste Wereldoorlog 1914-1918	 Alexander Epstein / 8
 Filatelie van het Baltische gebied op het Internet	 Jan Kaptein / 24
 De postzegels van Letland : deel 11	 Jan Poulie / 25
 Watermerken van Litouwse postzegels	 Antanas Jankauskas / 30
 Ontvangen, gelezen en te lezen	 Ruud W. van Wijnen / 37
 De Latvijas PSR 10 santimu briefkaart van 1940 en meer filatelistische wetenwaardigheden over de Letse sovjetrepubliek 1940-1941	 Andrew Cronin m.m.v. diverse verzamelaars / 38
 Uit de postgeschiedenis van Vilnius, II de eerste wereldoorlog	 Jan Kaptein / 86
 Russische censuurstempels 1944-1945 in het Baltische gebied	 André de Bruin en Ruud van Wijnen / 94
 Leuk om te zien: uit Tallinn naar Parimaribo	 / 109
 Bedrukte aantekenstrookjes in Letland, 1923 - 1940	 Heinz Lukaschewitz, Harry von Hofmann, Ruud van Wijnen / 110
 De loopzegels van Estland sinds maart 1993	 J. van Heeswijk / 117
Overzicht van de loopzegels type Wapens van Letland	J. van Heeswijk / 120
De loopzegels van Litouwen, type dubbelkruis	J. van Heeswijk / 121
 Adressen van organisaties welke zich bezighouden het Baltische gebied, en in het bijzonder met Litouwen	 H. de Lange / 123

LEDENNIEUWS

Verslag bijeenkomst 9 oktober 1999

OLAV PETRI

chrijver dezes heeft iets tegen postzegelen bij vrolijk lenteweer. Nu, deze zaterdag was grijs en prettig donker en somber. Geldermalsen was "the place to be". En met effect, want ook op zondag opende ik mijn albums.

Na de opening kon de voorzitter goed bestuursnieuws melden. Hans Pijpers is bereid gevonden om als penningmeester de zorg op zich te nemen over geld en ledenadministratie. André blijft secretaris, Jan Kaptein maakt iets moois van ons blad, en dat was al te zien. Bankier van de dag is de heer Leenstra, waarvoor dank namens alle anderen. Bericht van verhindering: de heren Hamoen, Möln, Arthur. M..., Th. Löbbeling.

De voorzitter herdenkt vervolgens onze nestor, Rien Zuidwegt, die dit voorjaar overleed. In zijn schets komt het beeld naar voren van een echte filatelist, een man met adelaarsogen, een jager op interessante stukken. Met hem kon je samen langdurig genieten van filatelistisch materiaal. Rien leek sommigen geen gemakkelijk mens, maar hij was erg aimabel, trok het hele land door voor zijn filatelistische contacten. Hij was niet zomaar een lid, nee, hij was onze leermeester. De laatste keer dat wij hem zagen in Geldermalsen, was hij broos, maar "echt" aanwezig. Hij wilde graag dat zijn collectie in verzamelaarshanden bleef i.p.v. in een of andere kluis te belanden en hij had daar al zorg voor gedragen. Helaas vernam het bestuur pas geruime tijd na de begrafenis van zijn overlijden. Saillant detail: enkele dagen na Rien overleed zijn grootste postzegelvriend, de

heer de Jong, (overigens geen lid van ons).

André kan meedelen dat onze financiële positie gunstig is. Wel wordt het ledenbestand wat kleiner. We zullen ons blijven presenteren op exposities. Helaas kon niemand van het bestuur deelnemen aan de vergadering van het LOG. Wij krijgen van hen subsidie voor ons blad. Die subsidie is gunstig, omdat men de kwaliteit van HBG hoog inschat. De oproep van de penningmeester aan leden om op te treden als lid van de kascommissie leidde tot spontane reacties. Uit het grote aanbod koos de voorzitter uiteindelijk de heren Gosman en Gerdestein. Hans Pijpers zal het initiatief nemen om de commissie bijeen te roepen.

Jan Kaptein zorgde voor een site op het internet. Hij werkt daar nog verder aan en wil zorgen voor links naar interessante bladzijden. Het is heel eenvoudig om op deze bladzijde een kijkje te nemen. Je hoeft alleen maar in kleine letters, geheel foutloos, het volgende in te typen: <http://home.hccnet.nl/j.kaptein/hbg>. Suggesties zijn welkom. Jan werkt met zichtbaar enthousiasme aan onze "site".

De veiling loopt goed, maar het aantal inleveringen loopt terug. Dus hierbij een oproep om eens te kijken of u iets te

veilen hebt. Vol schuldgevoel overwoog uw notulist zijn collectie maar in te zetten en over te gaan op modern Nederland. Op zondag kwam hij op dit idee terug.

Bij de rondvraag vroeg de heer Schoneveld aandacht voor een reisgids die ook veel historische gegevens bevat. De heer Kroesen meldt dat hij belangstelling heeft voor veldpost.

De ochtendbijeenkomst werd afgesloten met de gebruikelijke spannende vertoning van poststukken. Voor menigeen houdt het verzamelen op bij de periode 1941/45, maar voor de fijnproever biedt

ook de sovjet periode stof tot studie en verzamelen. Sommige stempels uit de vooroorlogse periode zijn tot einde jaren '40 nog in gebruik. Studie van censuurstempels geven inzicht in het gebruik ervan. Gekapte stempels uit de Duitse bezettingstijd komen nog lange tijd voor. Ook sovjetstempels uit 1940-41 komen soms weer uit de lade.

De volgende bijeenkomsten:

8 april

14 oktober

Olav Petri

BESTE MENSEN...

RUUD W. VAN WIJNEN

In dit nummer van ons blad treft u een aantal opmerkelijke artikelen. Niet alleen wat betreft de inhoud (dat bent u min of meer gewend), maar ook de wijze waarop de bijdragen tot stand zijn gekomen verdient aandacht.

André de Bruin en Ruud van Wijnen broedden al langer op een studie over de censuurstempels die in de jaren 1944-1946 door sovjetcensoren, ook in de Baltische landen, werden gebruikt.

Ze inventariseerden hun eigen poststukken met dergelijke stempels, André benaderde andere verzamelaars en doorzocht catalogi op afbeeldingen. Een lange lijst was het resultaat.

Hier presenteert hij de resultaten. Volgens mij het eerste artikel ooit geschreven over deze materie.

Een ander tweetal, Heinz Lukaszewitz en Ruud van Wijnen, sprak af samen een onderzoekje te doen naar de Letse aantekenstrookjes. Ook hier vormden de eigen collecties het uitgangspunt en volgde correspondentie met een aantal anderen. Harry von Hofmann sloot aan, zodat er nu drie auteursnamen onder het artikel staan. Het unieke is dat het bijna gelijktijdig verschijnt in *Philatelia Baltica*.

Het aantal samenwerkende verzamelaars is nog groter bij de bijdrage van Andrew Cronin over de Letse sovjetrepubliek 1940-1941. De auteurs startten met een klein artikel over de briefkaart uit die periode in de *Post Rider*, het blad van de Rusland-vereniging in Canada. Een flinke hoeveelheid reacties leidde tot een geheel nieuw, uitgebreid artikel. Ook dit verschijnt bijna simultaan in ons blad en in de *Post Rider*.

Ook ons corresponderend lid in Tallinn, Alexander Epstein, verzorgde weer een bijdrage gewijd aan de Russische veldpost in het Baltische gebied tijdens de eerste wereldoorlog. André de Bruin vertaalde het.

Dat samenwerking van filatelisten tot mooie resultaten kan leiden, moge duidelijk zijn.

Het doet me genoegen dat ook Litouwen in dit nummer weer aandacht krijgt: Jan Kaptein schrijft over Vilnius tijdens de eerste wereldoorlog en Antanas Jankauskas schenkt aandacht aan de watermerken in de Litouwse zegels. De filatelie van de opnieuw onafhankelijke Baltische landen komt aan de orde in de artikelen van Joop van Heeswijk.

Al met al beschikken we momenteel over zoveel interessante informatie dat we meer dan een blad kunnen vullen. Bij deze hebben we dat dan ook maar gedaan. Veel leesplezier er mee.... en wie de gekte rond het nieuwe millennium aan zich voorbij wil laten gaan pakke zijn kans.

Mede namens André de Bruin, Hans Pijpers, Jan Kaptein en Gerrit Vogel wens ik alle leden plezierige dagen rond de jaarwisseling en een goed begin van 2000.

Ruud van Wijnen.

*Als leven lijden wordt,
is sterven een gewin.*

Na een lang leven is in alle rust overleden, mijn echtgenoot, onze Papa en Opa

Marinus Zuiddwegt

• 24 februari 1910 - † 12 april 1999

*Rien is op een geweldige manier verzorgd door de
verpleegkundigen van Thuiszorg Nieuwe Waterweg Noord.*

Uit aller naam:
H.A.M. Zuiddwegt - Frigge

Griegplein 257
3122 VN Schiedam

Rien hield van bloemen.

Rien is opgebaard in het uitvaartcentrum "De Palm" aan de Palmentuin 73 te Rotterdam-
Usselmonde; alwaar geen gelegenheid tot rouwbezoek.

De crematieplechtigheid zal plaatsvinden op vrijdag 16 april a.s. om 10.30 uur in het
crematorium aan de Maeterlinckweg 101 te Rotterdam-Zuid.

Gelegenheid tot condoleren na de plechtigheid in de
ontvangkamer van het crematorium.

IN MEMORIAM

Rien Zuidwegt is overleden.

Begin juli belde me een wederzijdse postzegelkennis "of ik het al had gehoord?" Het bericht kwam toch nog onverwacht hoewel we wisten dat zijn gezondheid broos was.

We waren Rien wat uit het oog verloren, zeker sinds hij zijn verzamelingen had verkocht en zijn mogelijkheden om anderen en bijeenkomsten te bezoeken steeds beperkter werden.

Ik leerde Rien kennen op de Rotterdamse postzegelmarkt. Hij een vergevorderd verzamelaar van de Baltische landen, ik nog een beginner. Hij nodigde me bij hem thuis uit en in de jaren die volgden hebben we samen heel wat uren doorgebracht aan de tafel in de uitbouw van de woonkamer in zijn Schiedamse flat. Uit de kast kwamen steeds weer nieuwe mappen en dozen met een deel van zijn omvangrijke en prachtige collectie. Niet alleen Estland, Letland en Litouwen, maar ook Riga, het Postgebiet Ober-Ost, Memel, Danzig en Joegoslavië. Ik keek mijn ogen uit en leerde veel, want Rien had een encyclopedische kennis van de zegels en wist veel te vertellen. Dat laatste deed hij graag en overtuigend. Zo werd hij, filatelistisch gezien, mijn leermeester: het belang van literatuur, het oog voor detail en de overtuiging dat je actief op zoek moet naar nieuwe vondsten voor je verzameling.

En altijd was er koffie en een borrel.

In zijn werkzame leven bouwde Rien een bedrijf op dat zich bezighield met de verkoop en verhuur van dekkleden. Zijn klantenkring bevond zich voor een

belangrijk deel in Duitsland, langs de Rijn en in de havens. Zakenreizen boden hem de mogelijkheden op jacht te gaan naar materiaal voor zijn verzameling. Daarbij had hij de tijd mee, de Baltische landen werden nog maar nauwelijks verzameld. Het was hem niet altijd voor de wind gegaan. Om aan geld te komen heeft hij prachtige collecties van Nederland en Zweden moeten verkopen. Daar sprak hij later nog steeds met spijt over.

Rien ging graag op pad voor zijn verzamelingen, af en toe gingen we samen. Naar Soest in Duitsland en jaarlijks in de herfst naar de poststukkenbeurs in Sint Niklaas. Zondagmorgen om 8 uur op weg, via Antwerpen, altijd dauw op de weilanden en de eerste herfsttinten. We praatten heel wat af, natuurlijk over postzegels en brieven, maar ook over "op Zuid" waar we allebei opgroeiden met de geur van de havens.

Na het overlijden van Jan Poulie was Rien de enige grote verzamelaar van de Baltische landen in ons land. Het initiatief tot de vorming van onze filatelistengroep steunde hij van harte, hij was een van de eerste leden en publiceerde diverse artikelen in ons blad. Trouw bezocht hij de bijeenkomsten in Geldermalsen, tot zijn gezondheid hem dat steeds minder toeliet. Zijn verzamelingen zijn voor een groot deel in vertrouwde handen gekomen. Zo wilde Rien dat het liefst: hij had zijn plezier er aan beleefd, anderen moesten dat op hun beurt ook hebben.

Ruud van Wijnen

RUSSISCHE VELDPOST IN HET LATERE ESTLAND GEDURENDE DE EERSTE WERELDOORLOG 1914-1918

DOOR ALEXANDER EPSTEIN

Vertaling André de Bruin

it artikel moet worden aangemerkt als een voortzetting van een beschouwing over De Russische veldpost in het latere Letland, zoals dat is verschenen in "Het Baltische Gebied" nummer 31, december 1997 de pagina's 8-44. De lezer wordt naar dit artikel verwezen daar waar het gaat om de structuur en de werkwijze van de toenmalige Russische veldpost.

In tegenstelling tot Letland, en dit geldt nog meer voor Litouwen, was Estland gedurende het eerste jaar van de oorlog ver verwijderd van het front. Het fungeerde niet een als operatie-achtergebied, hooguit als etappegebied. Wel waren er delen van het 6^e Leger, waarvan het Hoofdkwartier zich in Leningrad bevond, ondergebracht. De oorspronkelijke taak van dit leger was de verdediging van de Baltische kust, inbegrepen Estland en Finland, tegen een mogelijke aanval vanuit en door Zweden. In dat geval werd er dus vanuit gegaan dat Zweden de kant van de Duitsers zou kiezen.

Niet alleen de landstrijdkrachten maar ook de zeestrijdkrachten stonden onder bevel van dit 6^e Leger. Tot het najaar van 1915 bevonden zich geen hoofdkwartieren van grote militaire eenheden (zoals legers, legerkorpsen of divisies) in Estland.

Vanaf die tijd (herfst 1915) werd het 18^e Legerkorps (hoofdkwartier te Yuryev (Tartu), inbegrepen de 23^e Infanterie Divisie met het hoofdkwartier te Revel (Tallinn) naar Estland verplaatst. Dit gebeurde nog voordat Estland tot operatiegebied werd verklaard. Het zal duidelijk zijn dat gedurende die eerste

periode, door het ontbreken van militaire eenheden, de Russische veldpost nog niet operationeel was. Militairen die in die periode wel in Estland waren gelegerd, voornamelijk reserve- en milite (druzhnas) - en marine eenheden, verzonden en ontvingen hun dagelijkse post via de staatspostkantoren.

Post vanuit Estland naar het operationele leger te velde werd in het begin verzonden via het hoofd veldpostkantoor te Pskov naar Dvinsk (Daugavpils) (oktober 1914). Vanaf de tweede helft van 1915 werd deze post verstuurd via een ander veldpostkantoor en wel dat van Vilikie Luki. In uitzonderingsgevallen ging deze post via het hoofd veldpostkantoor te Leningrad.

Echter, na de Duitse invasie van Letland gedurende de lente en zomer van 1915 en de frontlijn de oevers van de Dvina (Daugava) bereikte en steeds verder in de richting van Riga vorderde, werden steeds meer militaire Russische eenheden in Letland verzameld. Het 43^e Legerkorps werd geformeerd uit het 10^e Territoriale Legerkorps, haar hoofdkwartier kwam te Yuryev (Tartu). Dit legerkorps bestond ondermeer uit de 109^e - en 110^e Infanterie Divisie. De 109^e Divisie trad op in het latere Estland. Daarnaast trad in dit gebied ook nog de 108^e Divisie op, eerst onder bevel van het 43^e Legerkorps, later als zelfstandige divisie. Evenzo bevond zich hier nog een brigade (twee regimenten) van de 107^e Infanterie Divisie. Deze divisie maakte deel uit van het 42^e Legerkorps en had haar hoofdkwartier in Finland. Beide legerkorpsen maakten deel uit van het 6^e Leger (hoofdkwartier te Pskov), nu onder

bevel van het nieuw gevormde "Noord Front" (hoofdkwartier te Vyborg/Finland).

De vorming van het Noord Front hield ook in dat er een retour veldpostkantoor moest worden geformeerd voor dit gebied. Een dependance hiervan werd ondergebracht in Letland en wel in de plaats Walk (Valga/Valga), op de grens van het latere Estland en Letland. Feitelijk was er al direct een veldpostkantoor beschikbaar dat uit Kiev kwam. Dit veldpostkantoor heeft ten behoeve van het Noord Front gefunctioneerd tot april 1917 waarna het naar het Roemeense front werd overgeplaatst.

Om de eenheden van het 43^e Legerkorps te kunnen bedienen werd het legerkorpsveldpostkantoor nummer 51 op 6 oktober naar Tartu gestuurd. Ongeveer 2 maanden later werd dit versterkt met het reserve veldpostkantoor nummer 157. Toen eind 1915 het hoofdkwartier van het legerkorps, tezamen met het veldpostkantoor nummer 51 werd verplaatst naar Riga, bleef veldpostkantoor nummer 157 in het latere Estland ten behoeve van de 108^e, later ook voor de 115^e, 121^e en ten laatste ook voor de 135^e Infanterie Divisie. Vanaf het begin gesitueerd te Yuryev, later in Pernov. Het blijft voorsnog onduidelijk of dit veldpostkantoor tussentijds nog tijdelijk werd gesloten. De opdracht aan de bovengenoemde divisies was achtereenvolgend: het verdedigen van het vaste land van Estland, waarbij de brigade van de 107^e Divisie was gelegerd aan de Finse Golf, op het terrein van het kustverdedigingsfort "Peter de Grote". De post van zowel land- als ook zeestrijdkrachten werd verzorgd door het staatspostkantoor te Revel (Tallinn), Baltisch Port (Paldiski) Gapsal (Haapsalu) en andere postkantoren in het noordwesten van Estland, inbegrepen de eilanden in de zeeën bij Moon.

Later, in 1917, bevonden zich ook de 44^e Infanterie Divisie en enige kleinere

eenheden op het fort, maar er waren aldaar tot het eind van de oorlog geen veldpostkantoren actief.

Gedurende een korte periode van maart tot mei 1916, bevonden zich eenheden van het 5^e Siberische Legerkorps in zuid Estland en het noordelijk deel van Letland. Dit betrof het hoofdkwartier van dit legerkorps met veldpostkantoor nummer 38 in Valk en ook de Ussurische Kozakken Divisie samen met het veldpostkantoor nummer 211 (ten behoeve van het onderhouden van de "lines of communications"); overigens is de exacte locatie van dit laatste veldpostkantoor nog onbekend, hoogstwaarschijnlijk was dit Pernov (Pärnu). Het is ook bekend dat in augustus 1917 deze divisie, op bevel van generaal Komilov (toen de hoogste bevelhebber die rebelleerde tegen het tijdelijk gezag en opmarcheerde via Tallinn en Noord Estland), werd verplaatst van het Zuid-Westelijk Front naar de omgeving van Petrograd.

Het is ook nog onduidelijk of veldpostkantoor nummer 211 in die dagen operationeel was in Tallinn of enige andere locatie in Noord Estland, maar het is wel waarschijnlijk.

In december 1916 werd het hoofdkwartier van het 6^e Leger (zoals reeds eerder gezegd) verplaatst van Vyborg (Finland) naar het front in Roemenië en alle eenheden die tot dan daartoe behoorden werden onder bevel gesteld van of het 12^e Leger, of de vloot van de Baltische zee, die op hun beurt weer onder bevel stonden van het Noordelijk Front.

Voorjaar 1917, toen Duitse landingen vanuit zee dreigden met als doel Leningrad, besloot het Russische opperbevel versterkingen in de vorm van extra troepen te sturen naar de provincies in Estland. Een compleet leger (het 1^e Leger) werd overgebracht naar Estland met als locatie Valk. Naast het hoofdkwartier bevonden zich hier ook het daarbij behorende veldpostkantoor en de

Controle veldpostkantoren "A". Dit leger bestond uit ondermeer het 1^e Legerkorps (22^e - , 24^e - en 161^e Infanterie Divisie) met het veldpostkantoor van het hoofdkwartier en het veldpostkantoor van het legerkorps nummer 3 te Vesenberg (Rakvere) en het 37^e Legerkorps (120^e - en 121^e Infanterie Divisie) met het veldpostkantoor van het hoofdkwartier en het veldpostkantoor van het legerkorps nummer 52 in Pernov (Pärnu). Dit leger verbleef in Estland gedurende ongeveer anderhalve maand, vanaf eind april tot midden juni toen het werd verplaatst naar de oevers van de westelijke Dvina in het latere Letland, om van daaruit spoedig te worden verplaatst naar het gebied van het Zuidwest Front.

Toen het 43^e Legerkorps haar operatiegebied had verlaten werd de opdracht tot verdediging van de Oostzee kust voor wat betreft het gebied van Võiste, zuid van Pärnu tot de rivier Peterupe in Letland toevertrouwd aan het 13^e Legerkorps (1^e Infanterie Divisie, 10^e Turkestaanse Fuselier Divisie en 2^e Letse Fuselier Brigade).

In september 1917 werd het hoofdkwartier van dit legerkorps tezamen met het betreffende veldpostkantoor nummer 123 overgebracht naar Pärnu alwaar het bleef tot het laatste Duitse offensief in 1918. Voor dit offensief werd ook nog de 4^e Don Kozakken Divisie naar de omgeving Pärnu overgebracht, inbegrepen het daartoe behorende veldpostkantoor nummer 210 ("Lines of communications"). Bij de komst van het 12^e Korps werd de Kozakken Divisie met haar veldpostkantoor verplaatst naar Leal Lihula), waar het bleef tot januari 1918.

Na de val van Riga op 22 augustus 1917 werd het hoofdkwartier van het 12^e Leger (met de daarbij behorende veldpostkantoren voor het hoofdkwartier en de controle veldpostkantoren "Y") overgebracht naar Valk.

In oktober 1917 kwam eveneens het 1^e Cavalerie Korps van Finland naar Valk, waarbij ook het daarbij behorende veldpostkantoor nummer 36. Ongeveer tegelijkertijd kwam ook het 49^e Legerkorps, tot dan behorende tot het Zuidwest Front, naar Estland. De veldpostkantoren voor het hoofdkwartier en het Korps veldpostkantoor nummer 175 daarheen en wel naar Vesenberg (Rakvere).

Ten laatste moet hier ook de 4^e Cavalerie Divisie worden gememoreerd. Deze divisie, deel uitmakend van het 1^e Leger, had vanaf oktober 1917 stellingen betrokken in noordoost Letland en zuidoost Estland, maar de staf en het reserve veldpostkantoor nummer 112 was gesitueerd te Verro (Võru)

Alle bovengenoemde formaties en de daarbij behorende veldpost-faciliteiten (met uitzondering van de 4^e Don Kozakken Divisie) bleven in Estland tot in de tweede helft van februari 1918.

Aan bovenstaande kan worden toegevoegd dat, evenals de veldpostkantoren ten behoeve van hoofdkwartieren en legerkorpsen, ook veldtelegraaf faciliteiten met overeenkomstige codeletters en/of - nummers in bedrijf waren.

Er waren echter situaties waarbij alleen een veldtelegraaf inrichting werd uitgebracht. Als voorbeeld kan gegeven worden dat op 1 juni 1917 de veldtelegraafinrichting nummer 170 operationeel werd in het kustfort "Peter de Grote" te Revel (Tallinn); er is echter geen enkele melding van een veldpostkantoor aldaar met hetzelfde nummer. Het is mogelijk dat dit wel gepland was maar nooit, door wat voor reden dan ook, tot uitvoering is gebracht. Wellicht functioneerde de samenwerking met de staatspostkantoren in de belendende steden en dorpen zo goed dat wijziging daarvan de situatie alleen maar zou verslechteren.

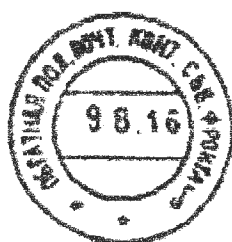
**Overzicht van Russische veldpost inrichtingen
op het grondgebied van het latere Estland
gedurende de Eerste Wereldoorlog**

<i>Type veldpostkantoor met daarbij behorende codeletter of nummer</i>	<i>behorende tot dan wel toegewezen aan</i>	<i>locatie</i>	<i>periode</i>
Retour veldpostkantoor van het Noord Front			
Bijkantoor		Valk/Valga	12.1915- 03.1917
Veldpostkantoren ten behoeve van hoofdkwartieren (FPOs)			
"A"	1° Leger	Valk/Valga	eind 04.1917 midden 06.1917-
"Y"	12° Leger	Valk/Valga	eind 08.1917- 02.1918
Controle Veldpostkantoren (FPOs)			
zie onder veldpostkantoren ten behoeve van hoofdkwartieren "A" en "Y"			
Veldpostkantoren ten behoeve van legerkorpsen			
No. 3	1° Legerkorps	Vesenberg/Rakvere	05.1917 - midden 06.1917
No. 36	1° Cavalerie Korps	Valk/Valga	10.1917- 02.1918
No. 38	5° Siberische Legerkorps	Valk/Valga	3.1916- 5.1916
No. 51	43° Legerkorps	Yuryev/Tartu	10.1915- 12.1915
No. 52	37° Legerkorps	Pernov/Pärnu	05.1917- midden 06.1917
No. 123	13° Legerkorps	Pernov/Pärnu	09.1917- 02.1918
No. 175	49° Legerkorps	Vesenberg/Rakvere	10.1917- 02.1918
Reserve veldpostkantoren (FPOs)			
No. 112	4° Cavalerie Divisie	Verro/Võru	10.1917- 02.1918
No. 157	43° Legerkorps en 108° -, Infanterie Divisie 115° - en 135° Infanterie Divisie	Pernov/Pärnu	12.1915 - ? 04.1916 - 07.1917
"Lines of communications" veldpost-/telegraaf inrichtingen			
No. 210	4° Don Kozakken Divisie	Pernov/Pärnu Leal/Lihula	07.1917 - 08.1917 09.1917 - 01.1918
No. 211	Ussurische Kozakken Divisie	Pernov/Pärnu ?	03.1916 - 04.1916 08.1917 (?)

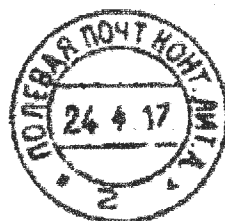
De kenmerkende poststempels, zoals die kunnen worden gevonden op de post van en naar de in dit artikel genoemde eenheden, worden geïllustreerd in figuur 1.

In deze tabel worden de voornaamste kenmerken van de betreffende poststempels gecatalogiseerd.

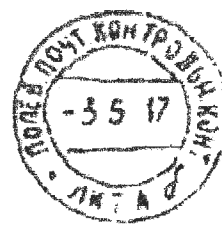
Code	Tekst in het poststempel	Afmetingen	Figuur
RtN. 1b	ОБРАТНАЯ ПОЛЕВ. ПОЧТ. КОНТ.СЪВ. ФРОНТА/ * * б	29,5/19	1.1
RtN 1g	ОБРАТНАЯ ПОЛЕВ. ПОЧТ. КОНТ.СЪВ. ФРОНТА/ * * г	27/17	(1.1)
RtN. 1d	ОБРАТНАЯ ПОЛЕВ. ПОЧТ. КОНТ.СЪВ. ФРОНТА/ * * д	27/18	(1.1)
A.1g	ПОЛЕВ. ПОЧТ.КОНТ.ЛИТ. А. / * г *	27,5/17,5	1.2
U.1e	ПОЛЕВ. ПОЧТ.КОНТ.ЛИТ. У / е	28/17	1.4
CA.1b	ПОЛЕВ. ПОЧТ.КОНТРОЛЪН.КОНТ. / *ЛИТ. А б	27,5/18	1.3
SU.1v	ПОЛЕВ. ПОЧТ.КОНТРОЛЪН.КОНТ. / *ЛИТ. У / в	27,5/16	1.5
3.1 -	ПОЛЕВ. ПОЧТ.КОНТ.№ 3 / *	27,5/18,5	1.6
38.1b	ПОЛЕВ. ПОЧТ.КОНТ.№ 38 / * * б	29,5/19	1.7
51.1A	ПОЛЕВ. ПОЧТ.КОНТ.№ 51 / * А *	28/16	(1.8)
51.1B	ПОЛЕВ. ПОЧТ.КОНТ.№ 51 / * Ъ *	28/17	1.8
52.1g	ПОЛЕВ. ПОЧТ.КОНТ.№ 52 / * г *	29/16,5	1.9
123.1g	ПОЛЕВ. ПОЧТ.КОНТ.№ 123 / * * г	30/18	1.10
R157.1	ЗАПАСНАЯ ПОЧТ.КОНТ.№ 211 / * * а	28/17	1.11
L211.1a	ЗТАПНОЕ.ПОЛЕВ.П.Т.О. № 211 / * * а	29/18,5	1.12

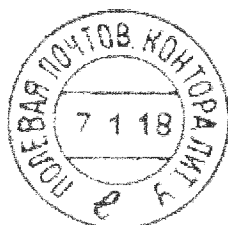
1.1

1.2

1.3

1.4

1.5

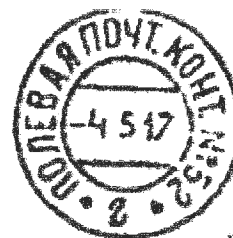
1.6

1.7

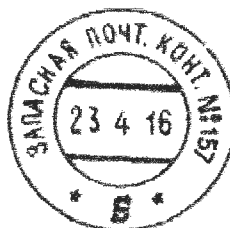
1.8

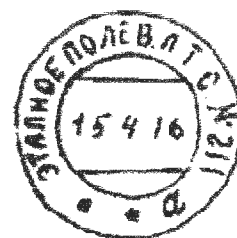
1.9

1.10

1.11

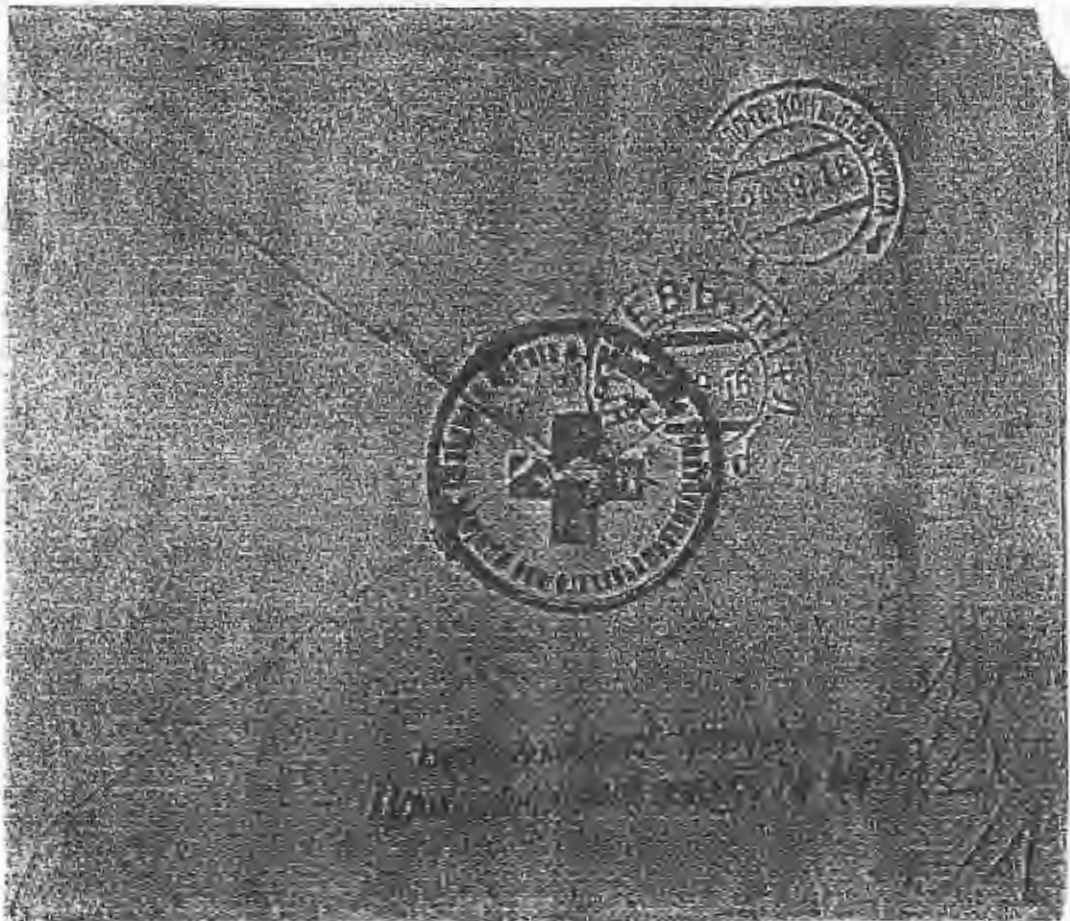

1.12

Fig. 1: Te onderscheiden typen van de Russische veldpoststempels zoals die in het latere Estland voorkomen.

209. Псков, Август 12.
Наименованъ 49 ст. 19
С. Р. 6.
7
Попы Овчинниковъ
С. Р. 6.

Fig. 2: Brief, vrij van port, van een militair verstuurd van Pskov naar Yuryev/Tartu (25.09.16).

Er is een stempel aangebracht van de gevolmachtigde van het Rode Kruis die was toegevoegd aan de staf van de opperbevelhebber van de legers van het Noord Front. De brief werd in Pskov gecensureerd en via het bijkantoor van het retour veldpostkantoor van het Noord Front te Valk/Valga (24.06.16) verzonden.

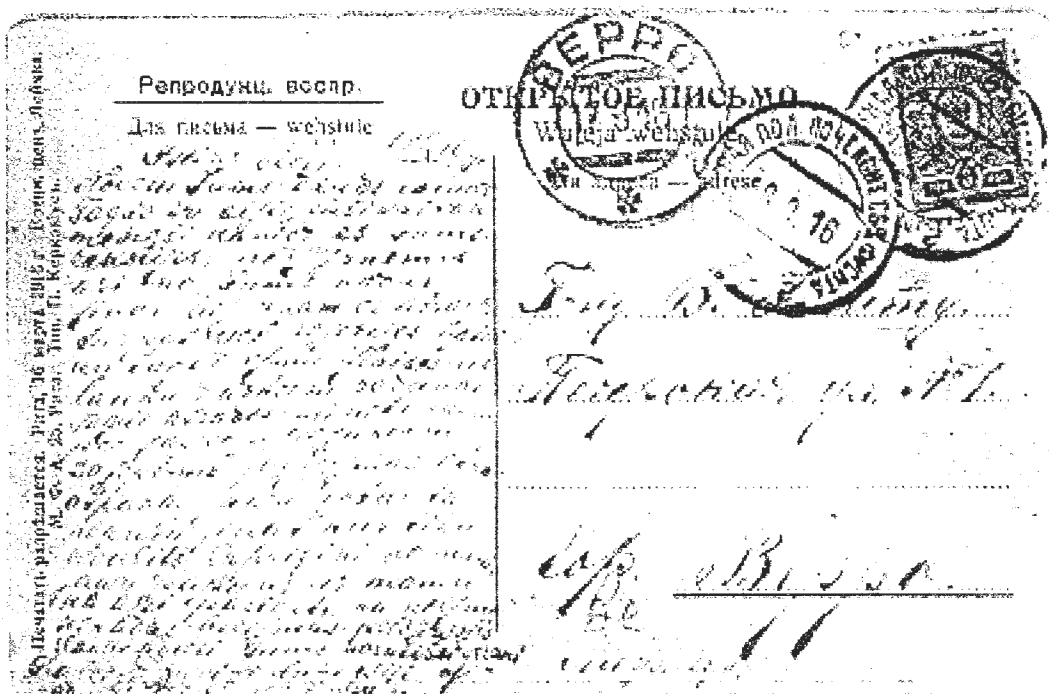

Fig. 3: Ansichtkaart van een “niet-militair” verzonden naar Werro/Vöru (17.09.16) gefrankeerd met een zegel van 3 kopeken, gestempeld in het bijkantoor van het retour veldpostkantoor van het Noord Front te Valk/Valga (16.09.16).

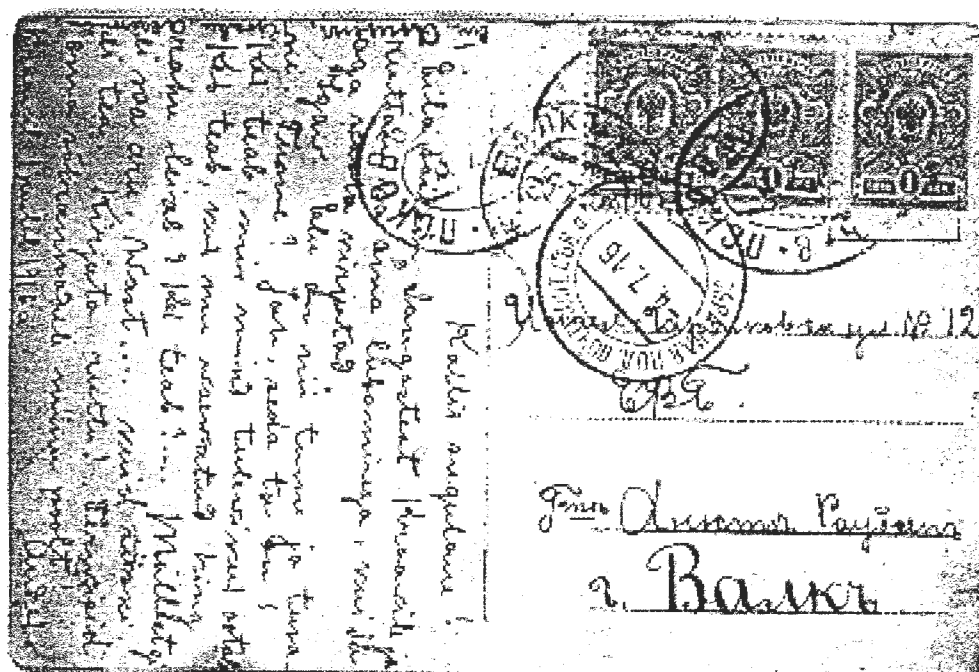

Fig. 4: Kaart van een “niet-militair” gefrankeerd met een drietal zegels van 1 kopeken, verzonden naar Valk/Valga (5.7.15) die werd gepost in de brievenbus van de trein Pskov-126-Pernov (3.7.16) op het station Antsen/Antsla. De kaart werd gerouteerd via het bijkantoor te Valk van het retour veldpostkantoor van het Noord Front (4.7.16).

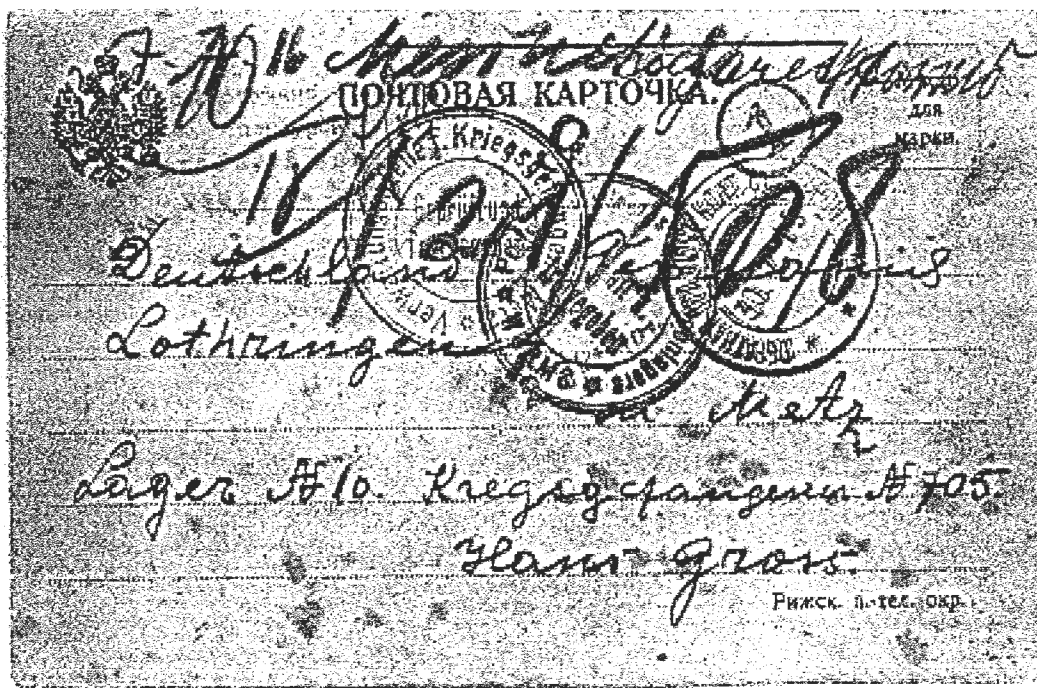

Fig. 5: Kaart, vrij van port, van Moiesekyul/Möisaküla (datum in tekst 28.7.17), verzonden naar een Russische krijgsgevangene in Duitsland. De kaart werd geroutineerd via het bijkantoor te Valk van het retour veldpostkantoor van het Noord Front (30.7.16).

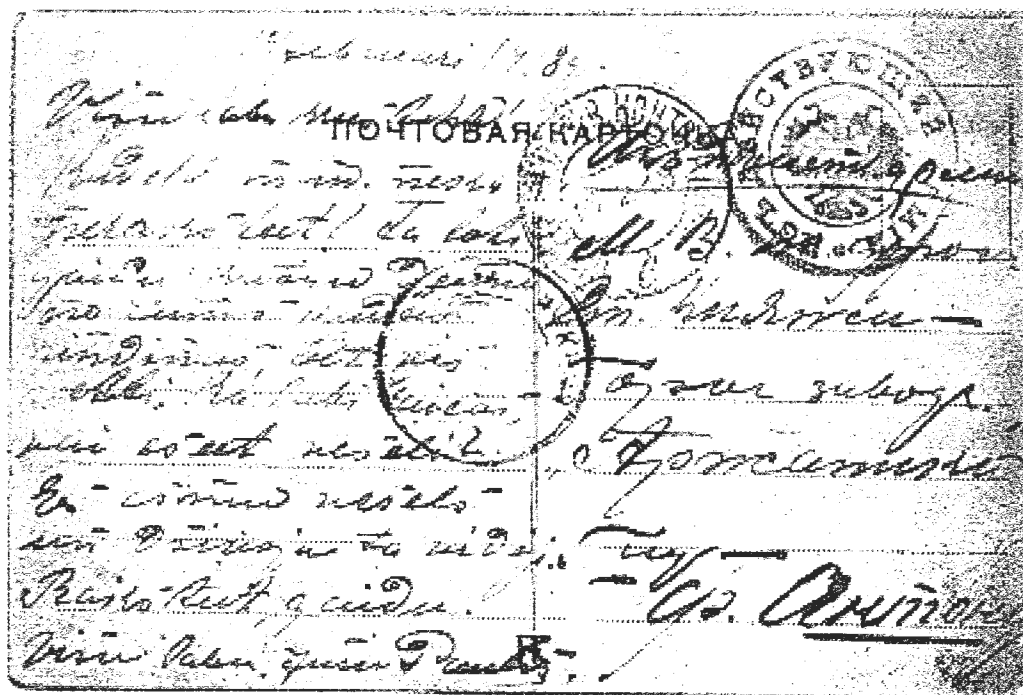

Fig. 6: Postkaart van een militair (vrij van port) geadresseerd naar Knyazhi en verzonden via het veldpostkantoor "U" (15.2.18), dat was toegewezen aan het 12^e Leger en waarvan het hoofdkwartier te dien dagen in Valk/Valga lag.

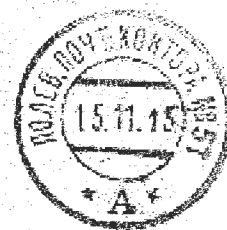
7
 Бауман. Нарвский у.
 9000 #9. 25.5.17
 Пис. Н. Т. Барон
 Из г.г. Ревель

Fig. 7: Brief van een militair (vrij van port) geadresseerd naar Revel/Tallinn en verstuurd via het veldpostkantoor nummer 3 (25.5.17). Dit veldpostkantoor was toegewezen aan het 1^e Legerkorps, op dat moment in Vesenberg/Rakvere.

2. Бауман. Нарвский у.
 Из Инженерного корпуса

Из Инженерного Корпуса
 Ревельский м.т.т.

N 242
 Кор. № 43. эк. Кор.

Voorzijde fig. 8: onderaan vorige pagina

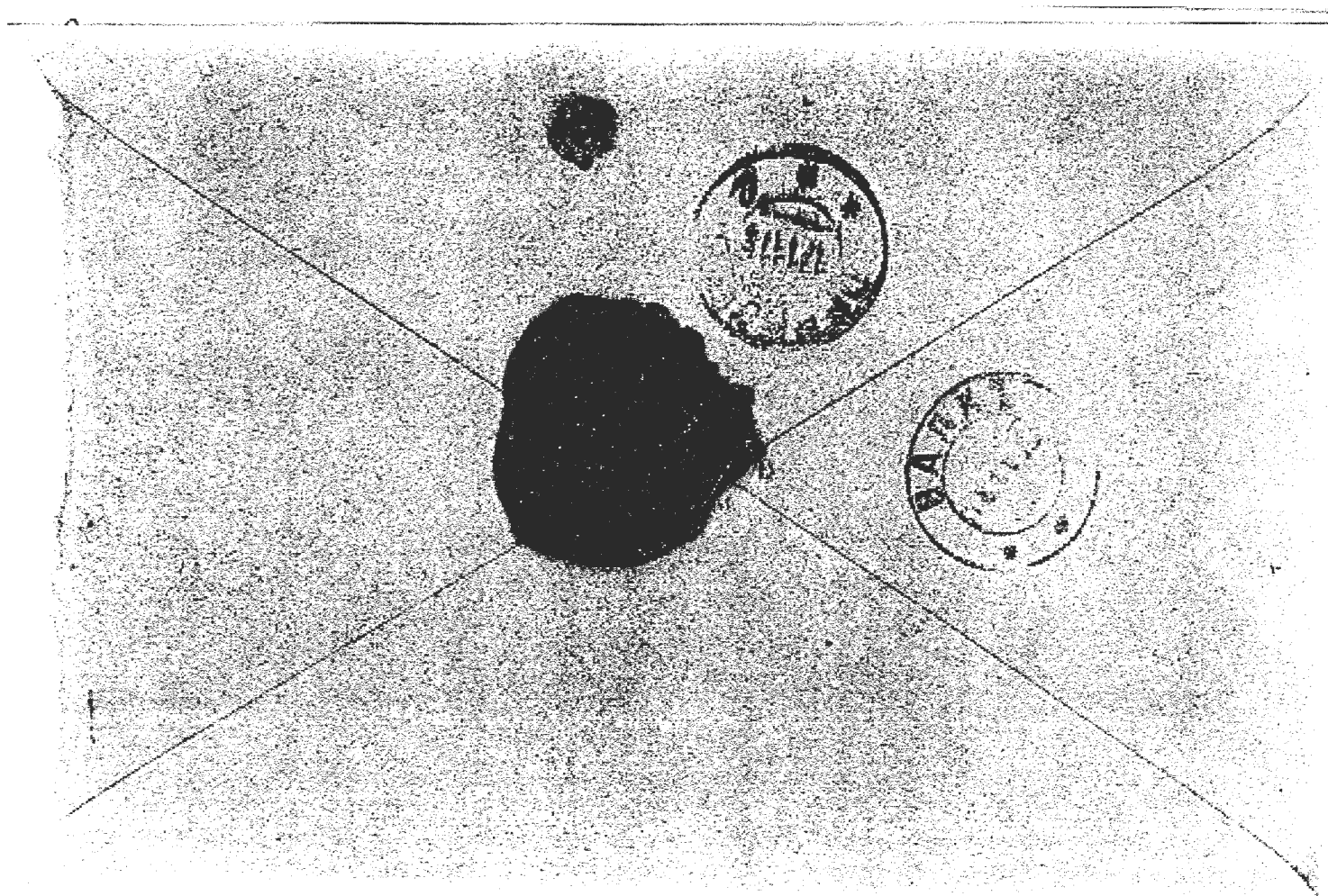

Fig. 8: Dienstbrief (vrij van port) van de legerkorps-genie-officier van het 43^e Legerkorps en aangeboden bij het veldpostkantoor nummer 51 (15.11.15), toentertijd te Yuryev/Tartu. De brief werd verzonden naar het kantoor van de Pernov-Revel spoorlijn; de brief kwam aan te Pernov/Pärnu (17.11.15) en werd van daaruit van een nieuw adres voorzien naar Valk/Valga (18.11.15).

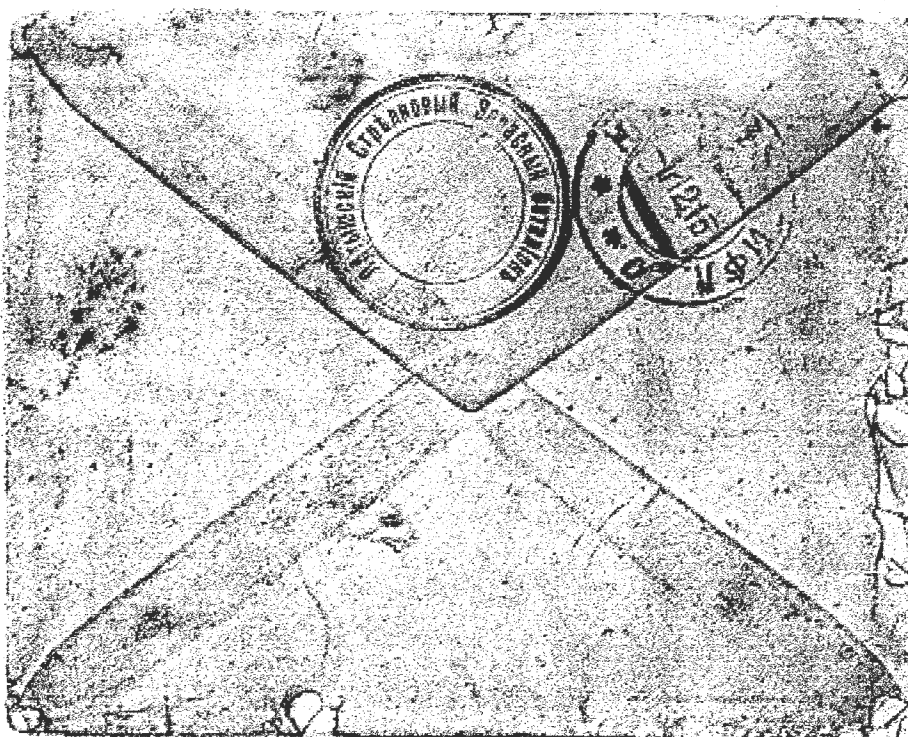
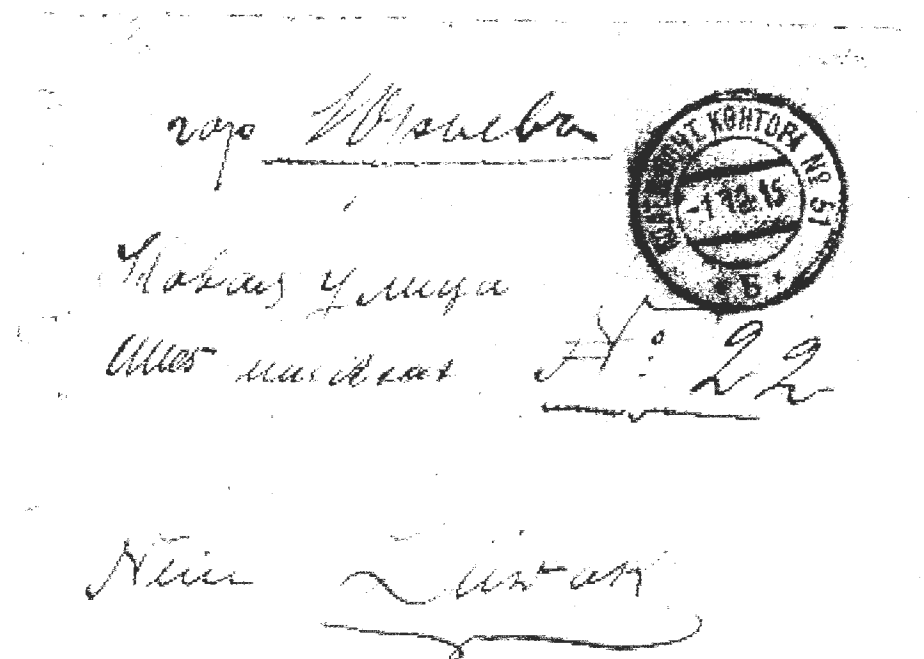

Fig. 9: Brief, verstuurd door een militair (dus vrij van port) naar Yuryev/Tartu (1.12.15). Betrokken militair diende bij het Letse reserve Fuseliers Bataljon dat werd verzorgd door het veldpostkantoor nummer 51 (1.12.15), op dat moment in Tartu.

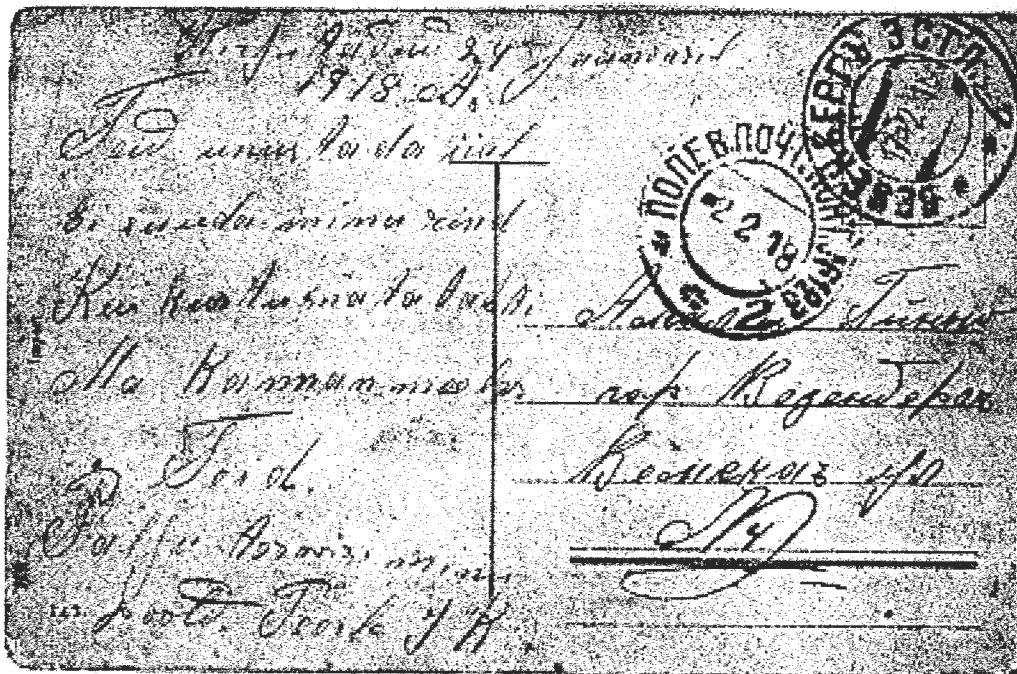

Fig. 10: Soldatenbrief, vrij van port, geadresseerd naar Vesenberg/Rakvere (17.2.18) aangeboden bij het veldpostnummer 123 (2.2.18) dat was toegewezen aan het 13^e Legerkorps, toen in Pernov/Pärnu. De gregoriaanse kalender werd in Rusland vanaf 1 februari 1918 ingevoerd, daarom werd deze dag 14 februari. In feite werd de kaart verstuurd op 15 februari, maar het datumstempel werd niet tijdig goed ingesteld.

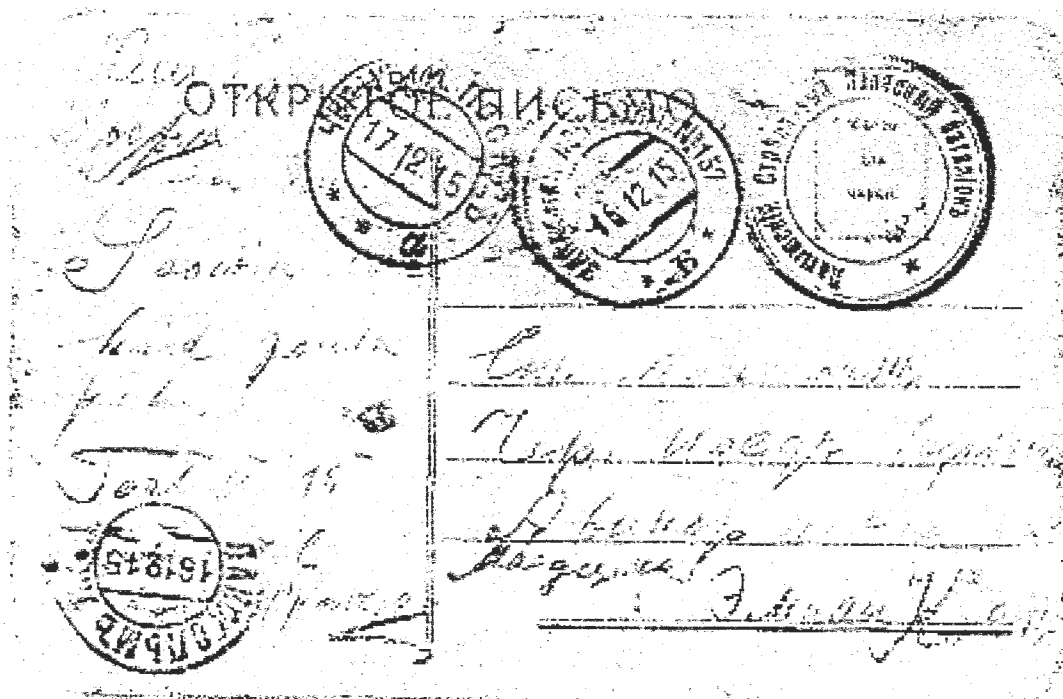

Fig. 11: Soldaten kaart (vrij van port) verstuurd naar Cherni Posad/Mustvee (17.12.15) via Laisholm/Jõgeva (16.12.15). De kaart werd aangeboden door een soldaat van het Letse reserve Fuseliers Bataljon aan het reserve veldpostkantoor nummer 157 (16.12.15), toen in Yurev/Tartu.

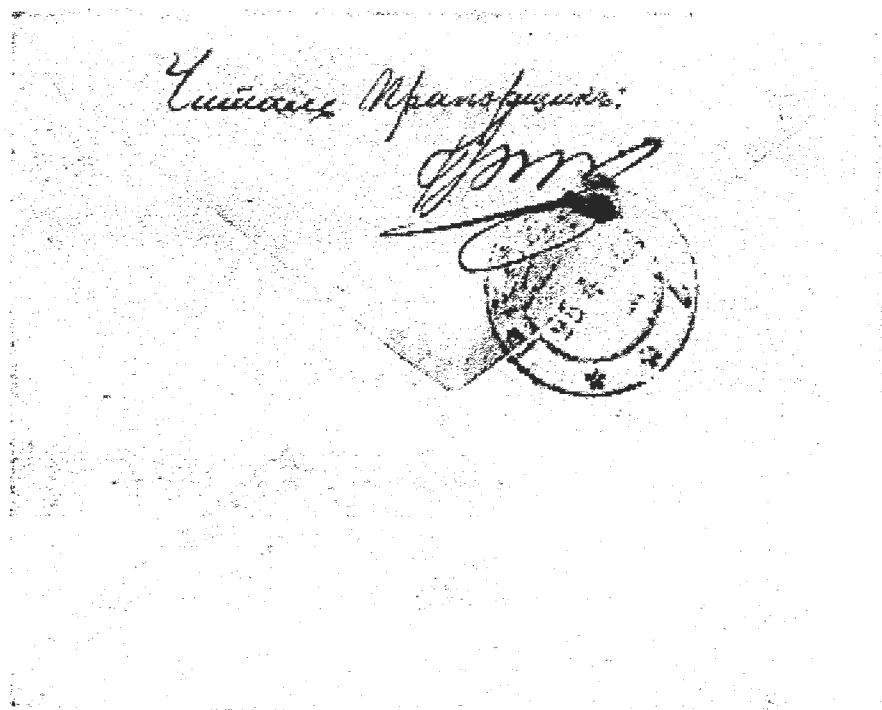

Fig 12: Soldatenbrief (vrij van port) geadresseerd naar Revel/Tallinn (25.4.16) verzonden door iemand van het 484° Regiment van Birsk en aangeboden aan het reserve veldpostkantoor nummer 157 (23.4.16), toen in Pernov/Pärnu en opgenomen in het verband van dit regiment.

FILATELIE VAN HET BALTISCHE GEBIED OP HET INTERNET

Jan Kaptein

VEILINGEN

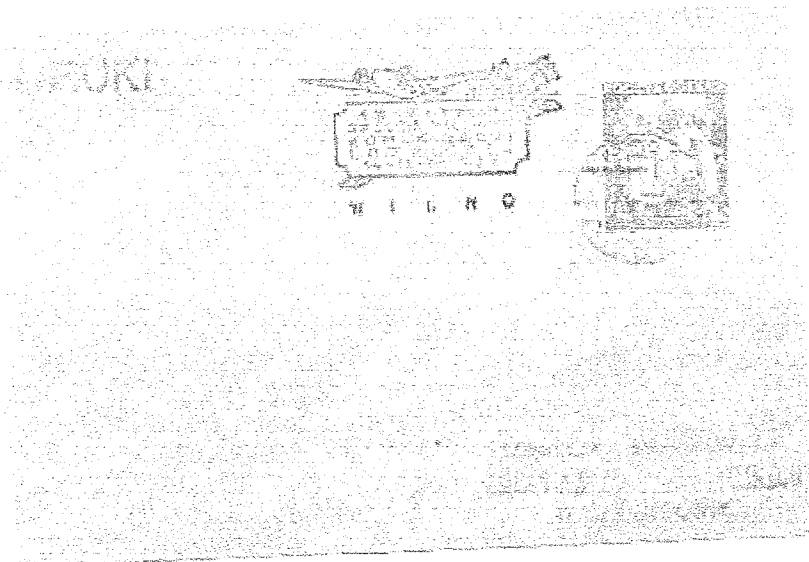
Op Internet zijn diverse veilingen, die - ook als u niet van plan is om te bieden - toch interessant zijn. De grootste veiling:

<http://www.ebay.com>

geeft van veel aangeboden poststukken, zegels de afbeelding, die zo in kleur afgedrukt en/of naar uw

computer gekopieerd kan worden. Ook het zoeken naar materiaal over bv. Litouwen gaat vrij simpel met het intikken van het trefwoord Lithuania.

Een voorbeeld van zo'n aanbieding die naar mijn computer gekopieerd is:

Speciaal stempel Vilnius ter gelegenheid van 20 jaar Poolse Luchtpost

WOORDENBOEKEN

Op Internet is ook een Lets-Engels woordenboek te vinden:

<http://dictionary.site.lv/dictionary>

en een Ests-Engels:

<http://www.ifs.ee/dict/index.html>

Voor het Litouws geen woordenboek, maar een cursus om het te leren:

<http://www.angelfire.com/mo/Lith/language2.html>

POSTGESCHIEDENIS LETLAND

Juris Mors heeft een mooie website met

veel informatie over machinestempels van Letland:

<http://home8.swipnet.se/~w-86794/>

VELDPOST KURLAND

Overzicht van de veldpost in (Lets) Kurland 1944/1945:

<http://bpp.de/wvanloo>

HBG

Onze eigen site:

<http://home.hccnet.nl/j.kaptein/hbg>

DE POSTZEGELS VAN LETLAND

DEEL 11

JAN POULIE

XXIV. Letland nr. 75 en 76

p 12 Januari 1921 verschenen naast het opdrukzegel van 2 rub. op 50 kap., twee zegels in de z.g. zonnetekening op gewoon doch stevig papier. Deze zonnetekening moet zooals bekend worden gesplitst in twee typen. De op 12 Januari 1921 uitgegeven twee waarden, t.w. 5 en 40 kap. zijn wat betreft type gelijk aan het eerste Letsche zegel en vertoonen dus links een takje met 3 blaadjes. Ze behoorren dus tot de zegels van het eerste zonnetype.

De 5 kap. verscheen in de tinten oranje-rood en vermiljoen, de 40 kap. is lila. De zegels zijn getand 11.

De catalogi Yvert en Michel zijn speciaal inzake deze 5 kap. zeer onduidelijk (zie hetgeen ik hieromtrent schreef in mijn artikel Letland XIV).

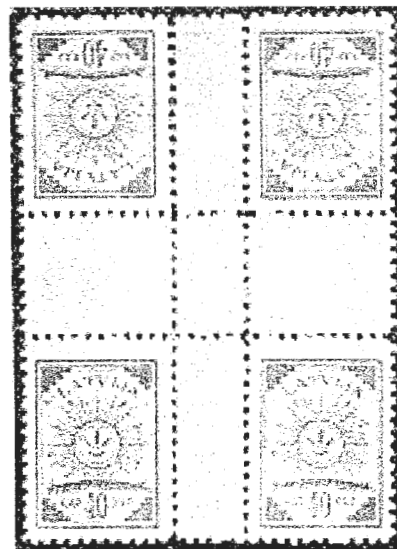
De oplage dezer zegels is zeer groot, t.w. 5 kap. ca. 1.000.000 st.; 40 kap. 1.277.100 st. De velgrootte was 4 vakken van 10×10 zegels = 400 stuks. De bovenste en onderste 2 vakken van 100 zegels waren bovendien verticaal gescheiden door een tusschenstrook van ca. 8 mm. bij de 5 kap. en ca. 7 mm. bij de 40 kap. (zie afb. 145).

De bovenste 2 vakken stonden kopstaand ten opzichte van de onderste twee vakken en waren gescheiden door een tusschenstrook van ca. 16 en ca. 17 mm. bij de 5 kap. en ca. 15 en ca. 16 mm. bij de 40 kap. Hierdoor ontstonden dus bij elk vel van 400 stuks in totaal 20 keerdrukken, terwijl deze keerdrukken in het midden

van het vel bovendien tusschen het linker- en rechterzegel een verticale tusschenstrook vertoonen. Een blok vlg. afb. 146 komt dus 1× in elk vel van 400 stuks voor.

Afb. 145

Afb. 146

Voorts stond boven elk vak van 100 stuks bij de 5 kap. aangegeven 100 MARKAS a 5 K = 5 R en bij de 40 kap.: 100 MARKAS a 40 K = 40 R. Omdat de twee bovenste vakken kopstaand ten opzichte van de twee onderste vakken waren gedrukt, staan dus de teksten, aangebracht op de witte tussenstrooken tusschen de bovenste en de onderste vakken eveneens kopstaand (zie afb. 147).

Afb. 147

Zegels met duidelijken afdruk ('Abklatsch') op de achterzijde komen niet voor.

De plaatfouten van deze uitgifte zal ik in dit artikel niet beschrijven.

Ongetande zegels van deze uitgifte bestaan niet. Wel komen enige tandingafwijkingen voor, t.w.

- 5 kap. horizontaal dubbel getand
- 40 kap. bovenvelrand ongetand
- 40 kap. linkervelrand ongetand
- 40 kap. verticaal ongetand in paar.

Vervalschingen zijn mij van deze 24e uitgifte niet bekend.

Proefdrukken bestaan in zwarte kleur op geelachtig papier. Er is te catalogiseeren:

- nr. 75: 5 kap. oranje-rood;
- nr. 75a: 5 kap. vermiljoen;
- nr. 76: 40 kap. lila.

XXV. Letland nr. 77

Op 8 Februari 1921 verscheen wederom een zegel met opdruk. Het restant van het 25 kap. zegel (nr. 41) der twaalfde Letsche uitgifte werd overdrukt met de waarde 'Divi / 2 / rubli'. Het onoverdrukte zegel was oorspronkelijk gedrukt in een oplage van ca. 3.000.000 stuks. Hiervan was de helft onverkocht gebleven, welk restant nu als opdrukzegel werd opgebruikt.

De velgrootte bleef ongewijzigd, dus $15 \times 7 = 105$ zegels.

De kleur van den opdruk is rood.

De geringe kleurverschillen van het middenstuk, t.w. donkergroen en groen, vindt men bij de overdrukte zegels terug. Zegels met duidelijken afdruk ('Abklatsch') van middenstuk en omranding op de achterzijde komen evenals bij de onoverdrukte veelvuldig voor.

Tevens vindt men een zeldzame afwijking, n.l. een duidelijken sterk verschoven afdruk ('Abklatsch') van de omranding op de achterzijde.

Bovendien komen zegels voor met duidelijken afdruk ('Abklatsch') van den opdruk op de achterzijde.

Zeer zeldzaam is voorts de dubbele opdruk (afb. 148).

Afb. 148

Zegels met sterk verschoven en/of gebrekkigen opdruk komen voor.

Bij afb. 149 ontbreken de dwarsstrepen van Divi.

Afb. 150 vertoont een zegel, waarbij een gedeelte van den opdruk is weggefallen.

Afb. 149

Afb. 150

Afb. 151 toont hoe deze afwijking is ontstaan. Immers twee vellen waren oorspronkelijk aan elkaar geplakt, bij het uit elkaar halen is een stukje papier van het eene vel op het andere blijven kleven en werd hierdoor van de achterzijde van het vel afgerukt. Op dit stukje papier werd een deel van den opdruk geplaatst (afb. 151). Later viel het stukje papier dat was blijven kleven er af en nam een deel van den hierop geplaatsten opdruk mee (afb. 150).

Afb. 151

Afb. 152

Het omgekeerde heeft zich ook voorgedaan, in dit geval werd n.l. het stukje papier van de voorzijde afgerukt. Op het aldus beschadigde deel werd de opdruk geplaatst. Hierdoor ontstond een zegel volgens afb. 152.

De plaatfouten van de onoverdrukte zegels (zie Letland XII) vindt men bij de overdrukte terug.

Ook de opdruk vertoont een aantal plaatfouten, waarvan de duidelijkste zijn:

- zegel 2: neerhaal 2 met vlag verbonden
- zegel 24: 2 bovenaan gebroken
- zegel 25: vlag van 2 onderaan beschadigd
- zegel 30: punt van 2 beschadigd
- zegel 42: voet eerste I van DIVI gebroken
- zegel 47: vlag van 2 onderaan beschadigd
- zegel 57: 2 bovenaan gebroken
- zegel 72: voet eerste I van DIVI gebroken
- zegel 82: voet tweede I van DIVI beschadigd.

Onderstaande tandingafwijkingen bevinden zich in mijn bezit:

- linkervelrand ongetand;
- bovenvelrand ongetand;
- rechtervelrand ongetand;
- benedenvelrand ongetand;
- horizontaal ongetand in paar;
- verticaal dubbel getand.

Voorts vindt men wederom zegels waarbij de tanding een grilligen vorm heeft, ontstaan doordat bij het perforeren een deel van den rand bijv. schuin omgeslagen is geweest.

Proefdrukken en vervalschingen zijn mij niet bekend.

Er is te catalogiseeren:

- nr. 77: Divi 2 rubli op 25 kap. (nr. 41 donkerblauw en donkergroen);
- nr. 77a: Divi 2 rubli op 25 kap. (nr. 41a donkerblauw en groen).

XXVI. Letland nr. 78

Op 11 Februari 1921 verscheen het laatste opdrukzegel van de reeks oude uitgaven met nieuwen opdruk, waarmee in September 1920 een begin was gemaakt. Thans werd het 10 kap. zegel (nr. 40) der twaalfde Letsche uitgifte overdrukt met de waarde DIVI / 2 / RUBLI.

Het onoverdrukte zegel was oorspronkelijk gedrukt in een oplage van ca. 3.000.000 stuks. Hiervan waren ca. 1.000.000 stuks onverkocht gebleven, welk restant nu als opdrukzegel werd opgebruikt. De grootte bleef ongewijzigd, dus $15 \times 7 = 105$ zegels. De kleuren van den opdruk zijn blauw en fletsblauw, waarvan laatstgenoemde zeer zeldzaam is.

De verschillende tinten van het middenstuk, t.w. karmijn (nr. 70) en rood (nr. 70a) vindt men beiden met opdruk.

De kleurafwijking van het middenstuk, t.w. rose (nr. 40b) vindt men bij de overdrukte zegels niet terug.

Zegels met duidelijken afdruk ('Abklatsch') van middenstuk of van omranding op de achterzijde, komen evenals bij de overdrukte zegels veelvuldig voor. Tevens vindt men een afwijking, t.w. een duidelijken sterk verschoven schuinstaanden afdruk ('Abklatsch') van het middenstuk op de achterzijde. Deze afwijking is zeer zeldzaam en voor zoover mij bekend zijn hiervan slechts enkele gebruikte exemplaren gevonden.

Afb. 153

Voorts vindt men zegels met duidelijken afdruk ('Abklatsch') van den opdruk op de achterzijde. Deze afdruk is soms sterk verschoven. Het bij de onoverdrukte zegels voorkomende sterk naar rechts verschoven middenstuk vindt men bij de overdrukte zegels terug. Zegels met sterk verschoven opdruk komen voor (afb. 153). De plaatfouten van de onoverdrukte zegels (zie Letland XII) vindt men bij de overdrukte terug.

Ook de opdruk vertoont een aantal plaatfouten, waarvan de duidelijkste zijn:

- dwarsstreepje door I van RUBLI
- linkerbeen van V vertoont een haakje
- bovenkant van I in RUBLI gedeeltelijk weggevallen.

De plaatsing in het vel van bovenstaande fouten is mij helaas niet bekend. Voor toezending van eenige origineele vellen houd ik mij ten zeerste aanbevolen ter nadere bestudeering van evtl. verder nog voorkomende plaatfouten van dezen opdruk.

Onderstaande tandingafwijkingen zijn in mijn bezit:

- linkervelrand ongetand
- benedenvelrand ongetand
- horizontaal getand in paar.

Voorts vindt men wederom zegels waarvan de tanding een grilligen vorm heeft, ontstaan doordat bij het perforeren een deel van den rand omgeslagen is geweest. Proefdrukken en vervalschingen zijn mij niet bekend.

Er is te catalogiseeren:

- nr. 78 DIVI / 2 / RUBLI op 10 kap. (nr. 40 bruin en karmijn)
- nr. 78a DIVI / 2 / RUBLI op 10 kap. (nr. 40a bruin en rood).

XXVII. Letland Nr. 79

Zoals ik reeds in mijn artikel Letland XIX aankondigde, verscheen op 30 April 1921 het opdrukzegel 10 rubli op 1 Rbl. (Letland 67, 67a en 67b) met den aanvullenden opdruk: Desmit / rubli. Oorspronkelijk waren ca. 425.000 stuks van het 1 Roebelzegel (Letland Nr. 39) overdrukt met 10 rubli uitgespaard in een zwarten ovaalvormigen opdruk. Het nog overgebleven restant van dezen opdruk, t.w. ca. 215.000 stuks, werd in April 1921 voorzien van een verderen opdruk: Desmit / rubli.

Het doel van dezen nieuwen opdruk is mij niet bekend, doch het lijkt mij dat de oorspronkelijke opdruk te onduidelijk was en verwisseling met den blauwen opdruk 30 rubli voorkwam.

Over deze uitgifte is slechts weinig nieuws te vertellen. Bijzonderheden over het grondzegel vindt U reeds in Letland XI en XIX.

Afwijkingen van den nieuwen opdruk zijn niet bekend.

Bij den 10 rubli-opdruk der negentiende Letsche uitgifte komen zegels voor met naar links of rechts verschoven opdruk. Dergelijke zegels vindt men met aanvullenden opdruk: Desmit / rubli terug (afb. 154.)

Ook grondzegels met verschoven middenstuk vindt men bij deze uitgifte terug. Mij zijn echter van deze uitgifte niet bekend zegels met duidelijken afdruk ('Abklatsch') van middenstuk of omranding op de achterzijde.

De tandingafwijkingen welke van het onoverdrukte 1 roebelzegel bestaan vindt men evenals bij de negentiende, ook bij deze zevenentwintigste uitgifte niet terug. Wel is mij bekend een zegel horizontaal dubbel getand, tweede tanding door het zegelbeeld, welke tandingafwijking ik bij Nr. 67 en 39 niet ken. Wel komt bij Nr. 39 een horizontale dubbele tanding voor, doch practisch zonder afstand tusschen de tandingslijnen.

Afb. 154

Vervalschingen en proefdrukken zijn van dezen opdruk niet bekend.

Er is te catalogiseeren:

- Nr. 79: Desmit / rubli op 10 rubli op 1 rbl. (olijfgroen en vermiljoenrood);
- Nr. 79a: Desmit / rubli op 10 rubli op 1 rbl. (smaragdgroen en karmijn);
- Nr 79b: Desmit / rubli op 10 rubli op 1 rbl. (smaragdgroen en rood).

Verantwoording

Aflevering XXIV is gepubliceerd in het *Nederlandsch Maandblad voor Philatelie*, jaargang 21, nr. 8 (augustus 1942), blz. 156.

Aflevering XXV is gepubliceerd in het *Nederlandsch Maandblad voor Philatelie*, jaargang 21, nr. 9 (september 1942), blz. 189-190.

Aflevering XXVI is gepubliceerd in het *Nederlandsch Maandblad voor Philatelie*, jaargang 21, nr. 11 (november 1942), blz. 206.

Aflevering XXVII is gepubliceerd in het *Nederlandsch Maandblad voor Philatelie*, jaargang 21, nr. 12 (december 1942), blz. 218.

WATERMERKEN VAN LITOUWSE POSTZEGELS

ANTANAS JANKAUSKAS

Watermerken (WM) worden gebruikt om postzegels te beschermen tegen vervalsing. Speciale apparatuur in de papiermolen maakt het mogelijk om papier met verschillende dikten te produceren. U kunt afbeeldingen op dergelijk papier zien in het water. Daarom worden zulke afbeeldingen "watermerken"(WM) genoemd.

WM worden gewoonlijk onderzocht door de postzegel verticaal tegen het licht te houden of door te bevochtigen met chemisch zuivere petroleum en op een donker oppervlak te leggen.

Afhankelijk van de wijze hoe de drukpers wordt aangevuld door het papier, kunnen

acht verschillende posities van WM voorkomen.

Stel, het WM ziet eruit als het getal "10". Deze figuur is zonder symmetrie, daarom heeft het 8 verschillende posities, vier verticaal en vier horizontaal.

Verticaal WM:

normaal

v

spiegelbeeld(reversed)

va

omgekeerd(inverted)

vv

omgekeerd &
spiegelbeeld

vva

Horizontaal WM (Verticaal WM, 90° gedraaid met de klok mee)

normaal

h

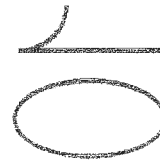
spiegelbeeld

ha

omgekeerd

hv

omgekeerd &
spiegelbeeld

hva

Voor Litouwse postzegels in de periode 1919-1940 is papier met acht verschillende watermerken gebruikt.

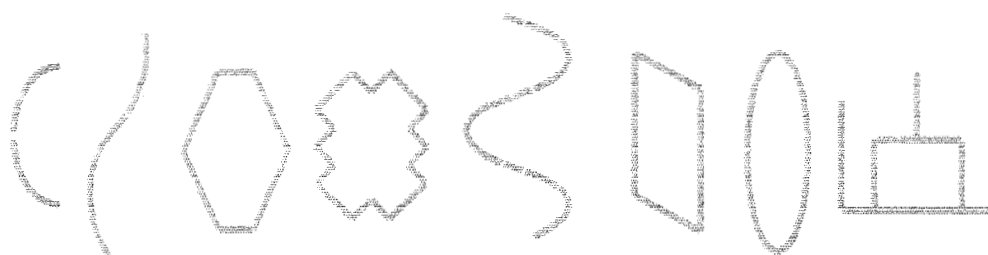
Verschiede filatelistische catalogi (Michel, Yvert, Scott, Zumstein, etc.) tonen hetzelfde "normale" WM op een heel verschillende manier. Daarom kunnen er voor de filatelist problemen zijn, als hij tracht te beslissen welk WM is "normaal", "spiegelbeeld" of "omgekeerd".

Het is moeilijk te begrijpen waarom auteurs van de catalogus "Postage stamps of Lithuania. New York, 1978"

voor hetzelfde WM "Netwerk" twee verschillende nummers gaven en "Weefsel" ook, daarmee het totaal aantal WM verhogend tot 10.

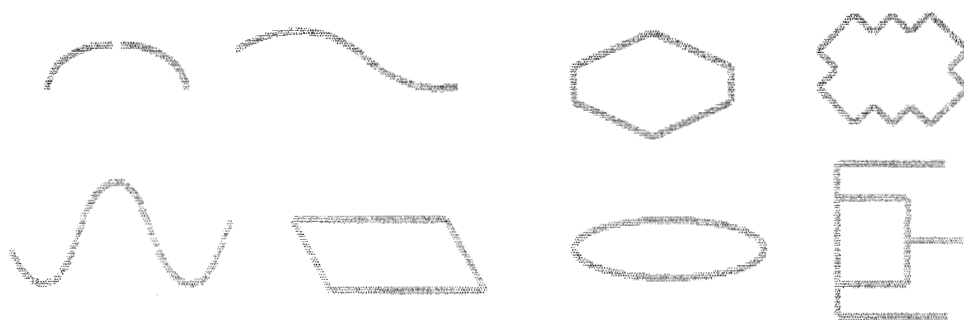
De auteur stelt voor om de begrippen bij WM van Litouwse postzegels en de posities éénduidig te maken: "verticaal", "spiegelbeeld" of "omgekeerd", etc.

"Verticaal"- als de hoogte van het symbool groter is dan de breedte, of het is gewone vorm van het teken. Zeg. "honinggraat", "boog" of "Gediminas pilaar" of andere tekens kunnen worden beschouwd als:

Verticale elementen

v

Horizontale elementen

h

WM zijn afgebeeld zoals ze zijn, waarbij de postzegel verticaal wordt gehouden. De postzegelnummers zijn volgens de "Michel" catalogus. Nummers met vraagtekens betekent dat deze postzegel

dit WM kan hebben, maar dit niet bekend is bij de auteur door de zeldzaamheid van het materiaal.

WM "L" - "Lankeliai" - Lv, Lva, Lh, Lhv

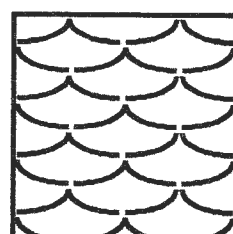
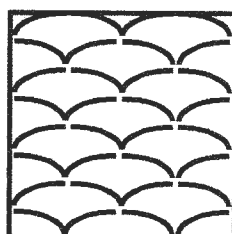
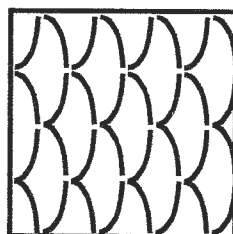
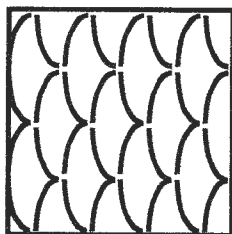
Sc - Network; Mi - "Spitzenmaschen"

Het hoofdelement van de afbeelding - de boog.

Verticaal WM

Horizontaal WM

Normaal

spiegelbeeld

normaal

omgekeerd

Lv

Lva

Lh

Lhv

Mi: 27, 28,
29, 35,
36

27, 28, 29, 35, 36

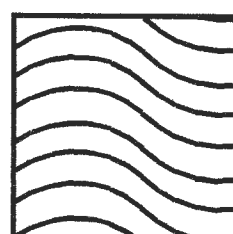
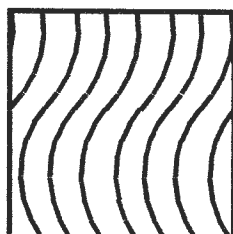
30, 32, 33, 34, 37,
38, 39, 151?, 152,
153

30, 32, 33, 34, 37,
38, 39, 151?, 152?,
153

WM "B" - "Banguotos linijos" - Bv, Bh

Sc - Wavy lines, Mi - Wellenlinien

Het hoofdelement van de afbeelding - golvende lijn.

verticaal

horizontaal

Bv

Bh

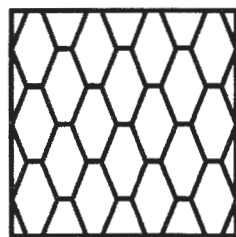
40, 41, 42, 43, 44; 47, 48, 49; 50, 51,
52, 53, 54; 58, 59, 60, 138, 139, 140,
141, 142; 154, 155, 156

45, 46; 55, 56, 57, 116, 117, 148,
149, 150, 165, 166

WM - "K" - "Korys" - Kv, Kh

Sc - Webbing, Mi - Kleine Maschen

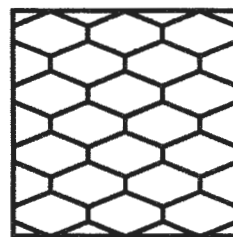
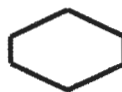
Het hoofdelement van de afbeelding - honinggraat.

verticaal

Kv

63y, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97,
98, 99, 100, 101, 102y, 104, 108, 124, 125,
145, 147, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163,
164, 167, 168x, 169, 170, 171, 172, 173, 174,
175, 176y, 178y, 184, 187, 188, 189, 190, 191,
192, 227x, 228, 229, 230x, 232, 233, 249x,
250, 251, 252x, 254, 255, 260x, 261, 262,
263x, 265, 266, 280?, 285, 286, 287, 288, 289,
290, 310, 311, 312, 313, 314, 315

horizontaal

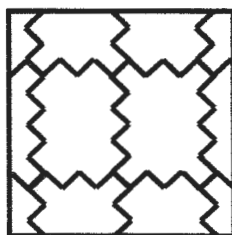
Kh

63x, 64, 96, 102x, 103, 104,
105, 106, 107, 109, 110, 111,
112, 113, 114, 115, 118, 119,
120, 121, 122, 123, 144, 146,
168y, 176x, 177, 178y, 179,
180, 181, 182, 183, 185, 186,
193, 194, 195, 234, 235, 236,
256, 267, 278, 279, 280, 281,
282, 283, 284, 307, 308, 309

WM "Z" - "Zigzaginės linijos - Zv, Zh

Sc - Zigzag lines, Mi - Hochrechteck in Zickzacklinien

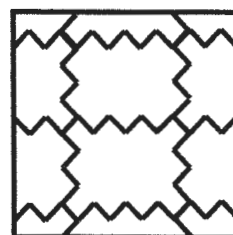
Het hoofdelement van de afbeelding - zigzag lijnen, met twee soorten polygons (veelhoeken) ertussen.

verticaal

Zv

65, 66, 67, 69, 70?, 72, 73, 76, 77, 78,
78I?, 79, 80, 80I?, 81, 81I?, 82, 82I, 83,
83I?, 84, 85, 86

horizontaal

Zh

68, 70, 71, 74, 75, 76, 77, 78,
78I, 79, 80, 80I, 81, 81I, 82,
82I?, 83, 83I, 84, 85?, 86?

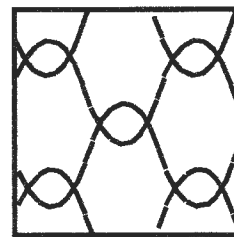
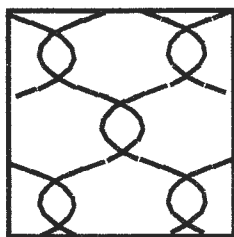
Er is in geen enkele postzegelcatalogus informatie over twee posities van WM "Zigzag lijnen". Ik denk dat dit de eerste

poging is om twee mogelijke posities van WM Zv en Zh te tonen..

WM "T" - "Tinklas" ("Þlingen'as") - Tv, Th

Sc - *Intersecting diamonds*, Mi - *Schlingen*

Het hoofdelement van de afbeelding - golvende slinger lijn.

verticaal

Tv

215, 243, 244, 245, 268, 269, 270x, 271,
272, 273; 316, 328, 330, 400, 401, 402

horizontaal

Th

241, 242, 321, 328, 330, 394, 395,
396, 397, 399

WM "P" - "Parketas" - Pv, Pva, Ph, Pha

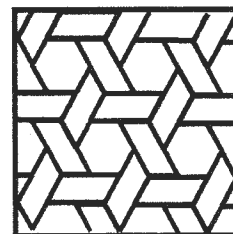
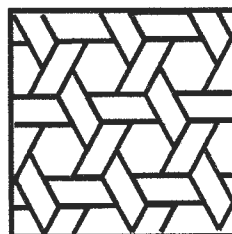
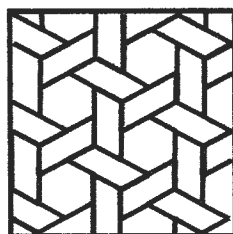
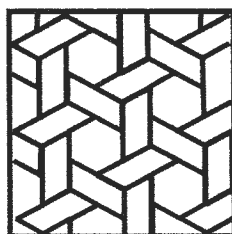
Sc - *Parquetry*, - Mi - *Parkett*

Het hoofdelement van de afbeelding - parallellogram.

Verticaal

Horizontaal

Normaal

Pv

292

spiegelbeeld

Pva

292

normaal

Ph

209, 210, 211, 212,
213, 214, 220, 221,
222, 223, 224, 225,
226, 227y, 231,
237?, 238, 239?,
240, 246?, 247,
248?, 249y?, 253?,
257, 258, 259, 260y,
264, 270y

spiegelbeeld

Pha

209, 210, 211,
212, 213, 214,
220, 221, 222,
223, 224, 225,
226?, 227?,
231?, 237,
238?, 239?,
240?, 246, 247,
248, 249y, 253,
257?, 258, 259,
260y?, 246?,
270?

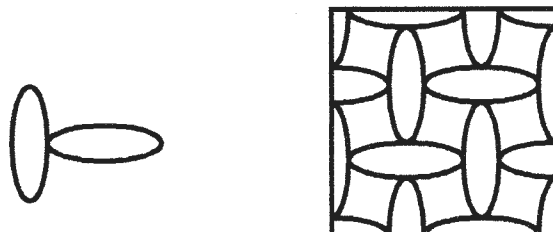
In geen enkele postzegelcatalogus is er informatie over vier posities van WM "Parallelogram". Ik denk dat dit de eerste poging is om vier mogelijke posities van het

WM te tonen: twee verticaal - **Pv, Pva** en twee horizontaal - **Ph** en **Pha**.

WM "O" - "Ovalai"

Sc - Multiple ovals, Mi - Linsen

Het hoofdelement van de afbeelding - twee ovalen.

332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 398, 403

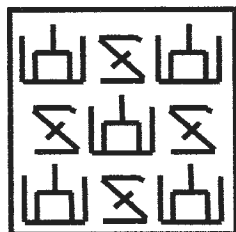
Dit WM heeft maar één positie.

WM "G" - "Gedimino stulpai" - **Gv, Gva, Gvv, Gvva, Gh, Gha, Ghv, Ghva**

Sc - Multiple letters, Mi - Gedimina store

Het hoofdelement van de afbeelding - Gediminas pilaren en gespiegelde letter "Z".

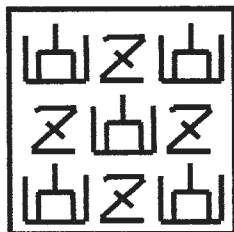
Verticaal WM:

normaal

Gv

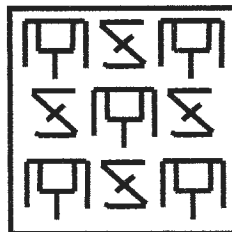
317, 318, 319, 320, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 380, 381, 382, 383, 384, 405, 406, 407, 408, 409, 413, 414, 415, 416, 432, 449, 456

spiegelbeeld

Gva

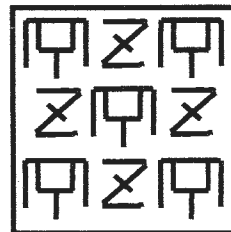
380, 382, 407, 408, 409, 416, 449

omgekeerd

Gvv

317, 318, 319, 320, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 380, 381, 382, 383, 384, 405, 406, 407, 408, 409, 413, 414, 415, 416, 432, 449, 456

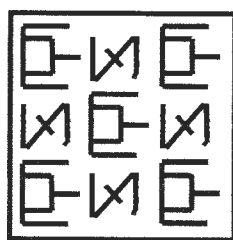

spiegelbeeld
& omgekeerd

Gvva

382, 409, 414, 416

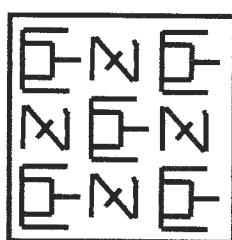
Horizontaal WM:

normaal

Gh

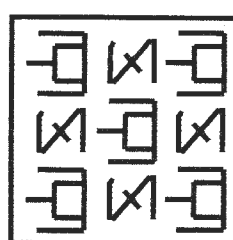
322, 323, 324,
325, 326, 327,
328, 329, 330,
331,

spiegelbeeld

Gha

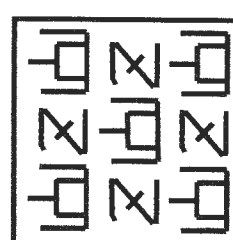
-

omgekeerd

Ghv

322, 323, 324,
325, 326, 327,
328, 329, 330,
331,

spiegelbeeld
& omgekeerd

Ghva

-

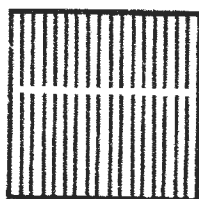
We hopen dat onze lezers hun collecties willen nagaan en de schrijver informeren.
Op deze manier zullen er in de toekomst minder vragen zijn.

Antanas Jankauskas
P.O. Box 2022
LT-3000 Kaunas
LITHUANIA

Aanvulling uit het Litouwse blad 'Pastas ir Filatelija Lietuvoje' 1999, nr 4. - p. 41

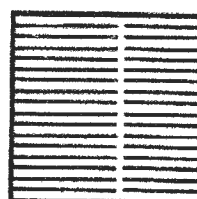
WM "V" - "Verze" - Vv, Vh

Sc - ?, Mi - ?

vertikalios
Vv

461, 462, 463, 464

horizontalios
Vh

472, 480, 481, 522

ONTVANGEN, GELEZEN EN TE LEZEN

RUUD W. VAN WIJNEN

Gerecenseerde tijdschriften of artikelen daaruit kunt u tegen porto- en/of kopierkosten opvragen bij de secretaris.

The Post-Rider, het blad van de Canadian Society of Russian Philately No. 44, juni J999.

De Memel-Taksa van 1822 vormde in Rusland de basis voor de tariefberekeningen voor brieven vanaf de Russisch-Pruisische grens naar diverse Europese landen. Post van Rusland naar Pruisen werd verzonden via de grenskantoren Polangen en Memel. Omdat Pruisen van mening was dat de postroute Berlijn-Memel vooral voor Rusland van belang was, werd op post uit de Baltische gouvernementen een toeslag van anderhalve zilverkopeke

verlangd. De berekening van het porto was geen eenvoudige zaak: de grillige waardeverhoudingen van de munteenheden van de diverse landen en de afstandsafhankelijke porti maakten het de postmeester niet gemakkelijk.

Alexander Epstein en Andrew Cronin tonen post uit de eerste Balkan oorlog (1912-1913), een fascinerend en onbekend terrein. Veel informatie over Rusland nr. 1: ontstaan, proeven, data en afstempelingen in een overzichtsartikel met fraaie kleurenafbeeldingen. Exotische oorden komen aan de orde: Odessa, Makaronia/Ciftlik en de Athos-berg. Wat je ver haalt Maar ook een bijdrage van Andrew Cronin over de 10 sant. briefkaart uit de sovjetperiode 1940-1941. Vertaald en bewerkt treft u het aan in dit nummer. Alexander Epstein verplaatst de aandacht opnieuw naar het front in de Kaukasus en toont daarbij veldpostkaarten naar Letland en in het Lets.

DE LATVIJAS PSR 10 SANTIMU BRIEFKAART VAN 1940 EN MEER FILATELISTISCHE WETENSWAARDIGHEDEN OVER DE LETSE SOVJETREPUBLIEK 1940-1941

DOOR ANDREW CRONIN
MET MEDEWERKING VAN DIVERSE VERZAMELAARS

Inleiding

e dubbele titel van dit artikel vraagt om een toelichting. In "The Post-Rider" nummer 44 van juni 1999 besteedde Andrew Cronin aandacht aan de 10 santimu Latvijas PSR briefkaart uitgegeven in de tweede helft van 1940 tijdens de sovjet bezetting van Letland.

Zijn bijdrage wordt hieronder, enigszins bewerkt, weergegeven. Andrew Cronin vroeg om reacties en ontving die van diverse vooraanstaande verzamelaars: Robert Taylor en Herberts Dreimanis in de Verenigde Staten, de Letten Laimons Bocka en Rudolfs Dedzis, de Hamburgers Harry von Hofmann en Helmut Weikard en ook ikzelf kon een steentje bijdragen. De nieuwe informatie betrof niet alleen de Latvijas PSR briefkaart. Door historische en linguïstische gegevens en veel posthistorisch materiaal ontstond een beeld van de gehele bezettingsperiode 1940-1941. Ook Augusts Birznieks studie, "ПОЧТОВЫЕ МАРКИ СОВЕТСКОЙ ЛАТВИИ" over de postzegels en posttarieven in het tijdschrift "ФИЛАТЕЛИЯ СССР" nr. 8/1974 dook weer op (*1)

In "The Post-Rider" nummer 45 van november jl. ordent Andrew Cronin de nieuwe informatie. Ook dit artikel treft U hieronder in bewerkte vorm aan. De oorspronkelijke, verkleinde, illustraties zijn voor een groot deel vervangen door

materiaal uit mijn eigen collectie. Waar dit niet het geval is, wordt dit aangegeven door de initialen van de eigenaar.

Ruud W. van Wijnen.

Het historische kader

Troepen van het Rode Leger trokken op 17 juni 1940 Letland binnen, op 5 augustus volgde de officiële opname van de Letse sovjetrepubliek (Latvijas PSR) in de Sovjet Unie. Deze annexatie was mogelijk geworden door het niet-aanvalspakt dat de Sovjet Unie en nazi-Duitsland op 23 augustus 1939 in Moskou met elkaar hadden gesloten (afb.1, bron *2). Als gevolg werd Polen tussen beide grootmachten verdeeld en verkreeg de Sovjet Unie de vrije hand in het Baltische gebied (afb.2).

De 10 santimu Latvijas PSR briefkaart.

De briefkaart, naar een ontwerp van Arturs Apins, ziet er evenwichtig en verzorgd uit. Linksboven het wapen van de Letse sovjetrepubliek en rechtsboven het zegelbeeld. Onder het laatste is aangegeven dat voor de kaart zelf ("Papirs") 1 santimu moest worden betaald. Deze toeslag op de nominale waarde was gebruikelijk tijdens de voorafgaande Letse periode. De teksten op de kaart zijn bijna volledig tweetalig Lets-Russisch, alleen de naam van de drukkerij wordt in het Lets vermeld.

afb. 1
Foto's van Stalin en de Duitse minister van buitenlandse zaken Von Ribbentrop bij de ondertekening van het niet-aanvalspakt in het Kremlin in de vroege uren van 24 augustus 1939 (bron: *2).

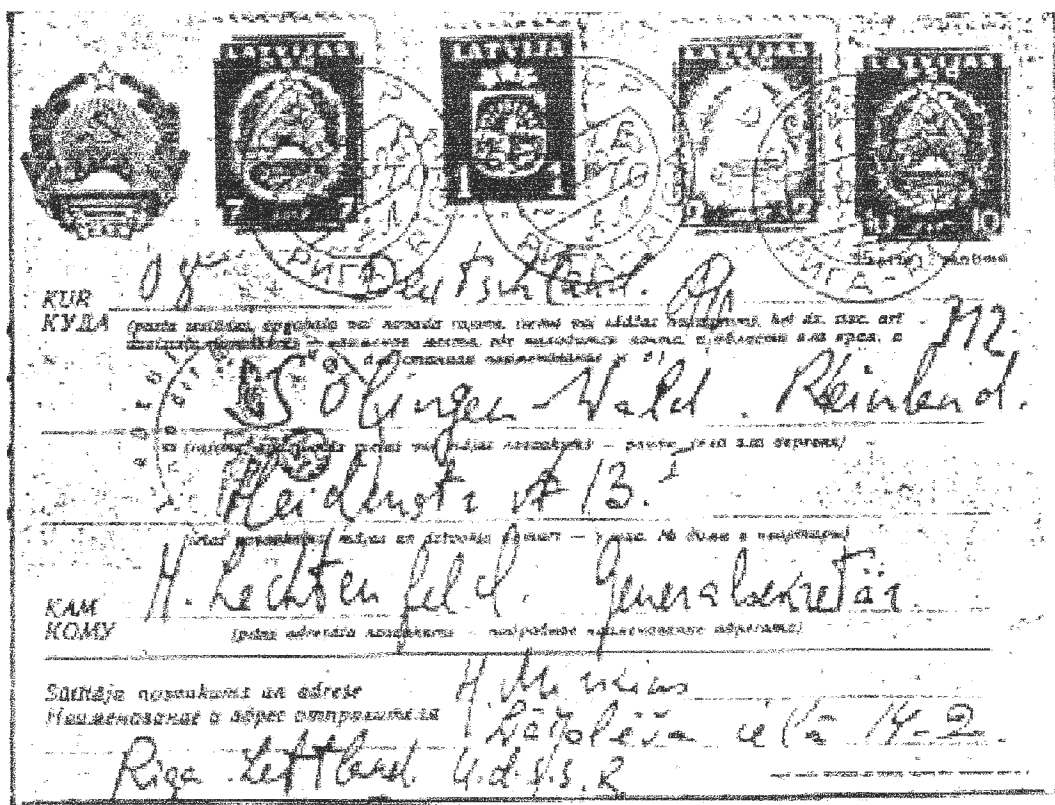

afb. 2 Briefkaart van RIGA naar Duitsland , verzonden op 17 juni 1940, de dag van de bezetting door het Rode Leger. Gecensureerd in Königsberg.

Vertaald luidt die: Staatsdrukkerij en Munt in Riga, Moskoustraat 71. De uitgiftedatum is niet bekend. Het vroegst bekende exemplaar werd op 7-12-1940 vanuit Riga naar Duitsland verzonden (afb.3).

De boodschap op deze kaart is opvallend: "Heb uw brief ontvangen. Hartelijk dank voor de frankering. Natuurlijk zal ik aan uw verzoeken voldoen. Al zo'n 6 maanden hebben we geen thee meer in

Riga. Volgens de krant zal er echter spoedig een scheepslading uit Rusland aankomen. Ik zal u onmiddellijk 250 gram sturen. Heeft u ook koffie nodig? Die bestaat hier uit 35% bonen en 65% cichorei. Wat heeft U nog meer nodig? Boter? Of wat anders kan ik u zenden? Ik verzamel ook postwaardestukken en stel het zeer op prijs er van U een aantal te ontvangen".

afb. 3a Latvijs PSR briefkaart, op 7 dec.1940 verzonden van RIGA naar Duitsland (coll.HW).

geschickter Herr 8. III 40
 Erhielt eben Ihren Brief. Vielen
 Dank für die Freundschaft. Werden
 Ihre bitten selbstverständlich sehr erfüllt.
 In Riga ist schon wenig k. Kaffee mehr
 Tee. Aber wie in der Zeitung stand, wird
 in diesen Tagen eine Ladung von Kaffee
 ankommen. Werden sofort Ihnen 250 gr.
 senden. Brauchen Sie Kaffee hier ist das
 mit 35% Behalt und 10 Gebühren. Was brauchen
 Sie noch? Butter? oder was anderes. Werden
 Ihnen schicken. Ich sammle auch Gewürze und so

afb. 3b Latvijas PSR briefkaart, op 7 dec. 1940 verzonden van RIGA naar Duitsland
 (coll. HW).

De eerste postzegels met hetzelfde
 ontwerp verschenen echter al op 21
 oktober 1940 zodat vroegere
 gebruiksdata voor de briefkaart mogelijk
 zijn.

In het zegelbeeld is een plaatfout bekend:
 een stip in de zon boven de middelste golf
 (*3).

Twee vragen over het gebruik van dit
 postwaardestuk zijn van belang: wanneer

werd de kaart uitgegeven en hoe komt het
 dat gebruikte exemplaren, in tegenstelling
 tot ongebruikte, zo lastig te vinden zijn?

Voor de beantwoording zijn twee
 factoren zijn belang. In de eerste plaats
 de wisselkoers tussen de Letse lats en de
 Russische roebel. Die bedroeg 1 op 1.
 Als tweede een vergelijking van de
 posttarieven van de Letse republiek en de
 Sovjet Unie op het moment van de
 annexatie.

	Letse posttarieven sinds 15 april 1935	Sovjet tarieven sinds 1 febr. 1939
Wens-/groetkaart, max. 5 woorden.	3 sant.	geen sovjet-tarief, in de praktijk wel overgenomen/getolereerd.
Briefkaart: lokaal	5 sant.	10 kop.
binnenland	10 sant.	20 kop.
buitenland	20 sant.	30 kop.
Brief tot 20 gr. lokaal	5 sant.	15 kop.
binnenland	20 sant.	30 kop.
buitenland	35 sant.	50 kop.
Aantekenrecht binnenland	20 sant.	30 kop.
Buitenland	40 sant.	80 kop.

 PASTAIZĒJA
ПОЧТОВАЯ КАРТОЧКА

Jelgava

KUR
КУДА (pastas stādes, apgabala vai novada rajons, ciema vai sādžas nosaukums, bet dzīvokļa un dzelzceļa nosaukums — *наименов. места, где находится почта, и области или края, а для станции наименование ж. д.*)

Dobele iela № 36-а 3

(rajona, apdzīvotās vietas vai mājas nosaukums — район, село или деревня)

(cieta nosaukums, mājas un dzīvokļa numurs — улица, № дома и квартиры)

KAM
КОМУ *Laimonis Vosska*

(pilns adresāta nosaukums — подробное наименование адресата)

Sūtītāja nosaukums un adrese
Наименование и адрес отправителя

HET BALTISCHE GEBIED No. 35, december 1999

POSTKARTE
ПОЧТОВАЯ КАРТОЧКА

KUR
КУДА

Talinas iela № 44-40.
(pasta iestādes, apgabala vai novada rajons, ciema vai sādžas nosaukums, bet dz. stac. arī dzelzceļa nosaukums — наименов. места, где находится почта, и области или края, а для станций наименования ж. д.)

Rīga

(rajons, apdzīvotā vieta vai mājas nosaukums — район, село или деревня)

(ielas nosaukums, mājas un dzīvokļa numurs — улица, № дома и квартиры)

KAM
КОМУ

pil. Jūlijs Edgars

(pilns adrese nosaukums — подробное наименование адресата)

Sūtītāja nosaukums un adrese
Наименование и адрес отправителя

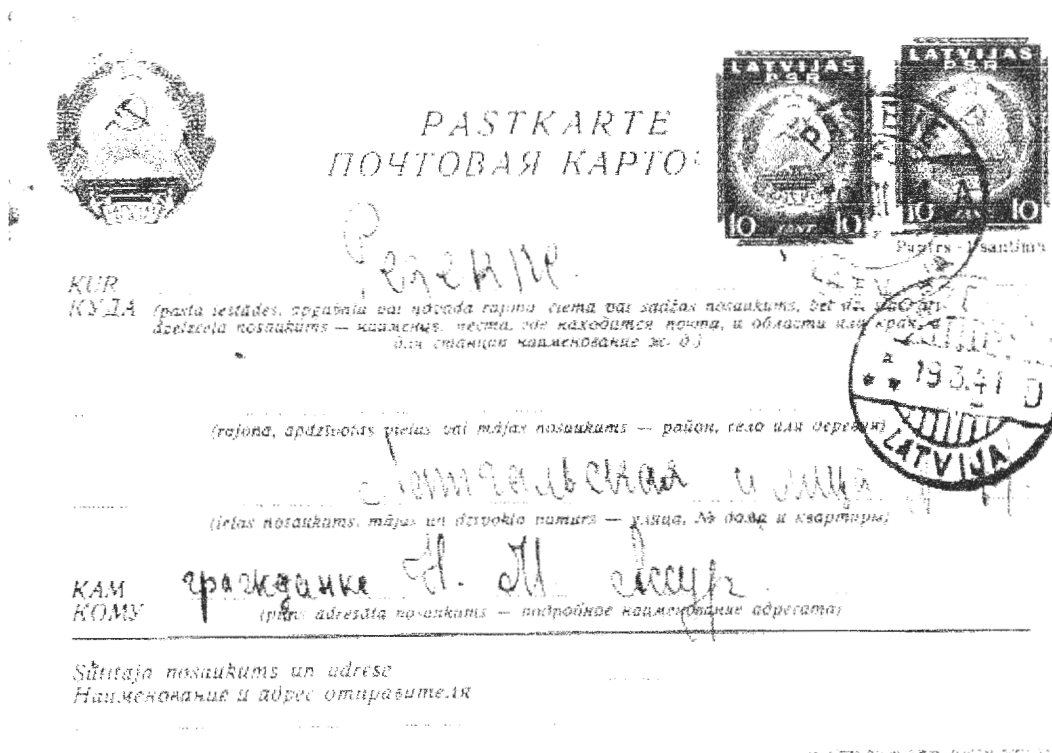
afb. 5 Latvijas PSR briefkaart, zonder bijfrankering lokaal gebruikt in RIGA, 18 juni 1941.

Ook is duidelijk dat de sovjettarieven aanzienlijk hoger waren dan de voorafgaande Letse. De 1: 1 wisselkoers was bijzonder onredelijk, de lat was officieel 10 roebels waard. (*2).

Verondersteld mag worden dat de afzenders zich tegen deze tariefsverhogingen verzetten en hun post

bleven frankeren volgens de voormalige Letse tarieven. Dit alles heeft zeker bijgedragen aan een beperkt gebruik van de Latvijas PSR briefkaart.

Als afronding van dit onderdeel nog twee afbeeldingen van gebruikte briefkaarten (afb. 6 en 7).

afb. 6 Latvijas PSR briefkaart, van PASIENE naar REZEKNE, 18-19 maart 1941, bijgefrankeerd tot 20 s. i.v.m. de portoverhoging op 20 jan. 1941.

Rīgas galv. pasta izziņa.

Adresāts: *699* *2*
žona
9-49 PASTKARTE
ГОВАЯ КАРТОЧКА

nedzīvo un nav zināms
pārgājis uz nezināmu vietu

Pastnieki: *22/1041*
20.3.41

Adresu biroja izziņa

amats iela nedzīvo.
amats iela 9 dz. 49
un vai mājas nosaukums — район, село или деревня
un dzīvokļa numurs — улица, № дома и квартиры

KAM *pils. Valerijaus Silors*
ROMV (pilns adresāta nosaukums — подробное наименование адресата)

Sūtītāja nosaukums un adrese
Наименование и адрес отправителя
st. Komunālā iela 17 (bij ARS, H. Paulovics)
Rīvu ceļš, № 256

Latvijas PSR
10.07.41
25.3.41
RĪGA-RĪGA

afb. 7 Latvijas PSR briefkaart, lokaal verzonden in RIGA, 25-26 maart 1941. Het strookje geeft aan dat het adressenbureau op het hoofdpstkantoor getracht heeft de onjuist geadresseerde kaart alsnog te bezorgen.

Tot zover de eerste bijdrage van Andrew Cronin. In het vervolgartikel komen de volgende postale aspecten aan de orde: de posttarieven, het 3 sant./kop. tarief voor wenskaarten, kopstaand geplakte zegels, gemengde frankeringen, geldoverschrijvingen, de North Atlantic Air Service, andere luchtpost en expresse, dienststempels, aanvullend beportte poststukken, frankeermachinstempels, drukwerk, treinpost, brieven aan A.V. Sokolov in Tallinn en de 5 lati-zegels.

De posttarieven.

In de inleiding wordt de naam van Augusts Birznieks al genoemd. Zijn indeling in vijf perioden gebaseerd op posttarieven en de geldigheid van postzegels was al langer bekend, maar wijkt op een punt af van de hieronder gegeven versie (*4).

Eerste periode: 17 juni t/m 31 augustus 1940.

Postzegels en tarieven van de onafhankelijke Letse republiek bleven geldig (afb. 8 en 9).

Het lijkt er op dat het gebruik van zegels met afbeeldingen gewijd aan het Ulmanis-regime direct verboden werd (afb. 10).

Gedurende deze periode verschenen op

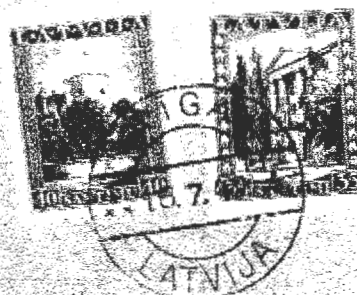
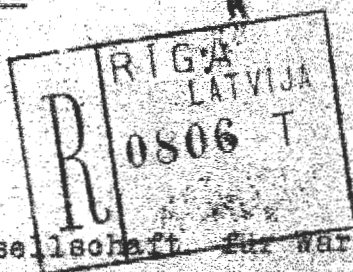
17 augustus nog de 30 s. en 35 s. waarden van de laatste Letse landswapenserie. In tegenstelling tot Andrew Cronin gaat het mij te ver om van deze zegels te spreken als de eerste uitgaven van de Letse sovjetrepubliek. (Voormalig staatspresident Karlis Ulmanis werd al op 22 juli door de NKVD gearresteerd en gedeporteerd naar Vorosjilovsk).

W. Eickerts, Rijs & Co., Riga

Aldaru ielā 1/3 • Pasta kastīte Nr. 8

Uz Vāciju.

An die

Lurgi Gesellschaft für Wärmetechnik

m.b.H.,

Recommandé

Frankfurt a/M.

Lurgihaus

afb. 8 Aangetekende brief van RIGA naar FRANKURT a. MAIN, 16-20 juli 1940, gefrankeerd met Letse zegels.

APGĀDES CENTRS

IMPORTS-EKSPORTS
Rīgā, Pulkv. Briēža ielā № 4/6

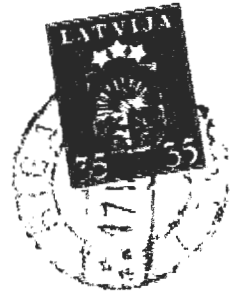
Vācija

Firma

L E P E L - Zündung G.m.b.H.

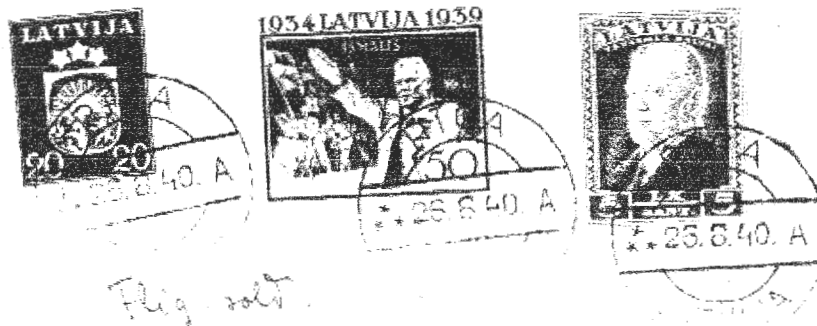
Berlin SW 11

Schönebergerstr. 21a-22.

alb. 9 Brief van RIGA naar Berlijn, 17 sept. 1940, gefrankeerd met de 35 s. Letse landswapenzegel uitgegeven op 17 augustus 1940.

Geranotika

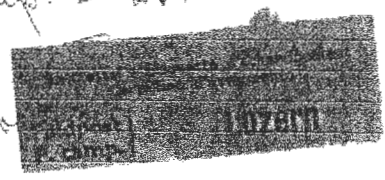

Flig. sold.

Wied. Hartmann.

Flieger Komp. - 21.

Freie - Sohn

afb. 10 Aangetekende brief van RIGA naar een veldpostadres in Zwitserland, 26-29 aug. 1940 met twee zegels gewijd aan het Ulmanis-regime. Een officieel verboden frankering.

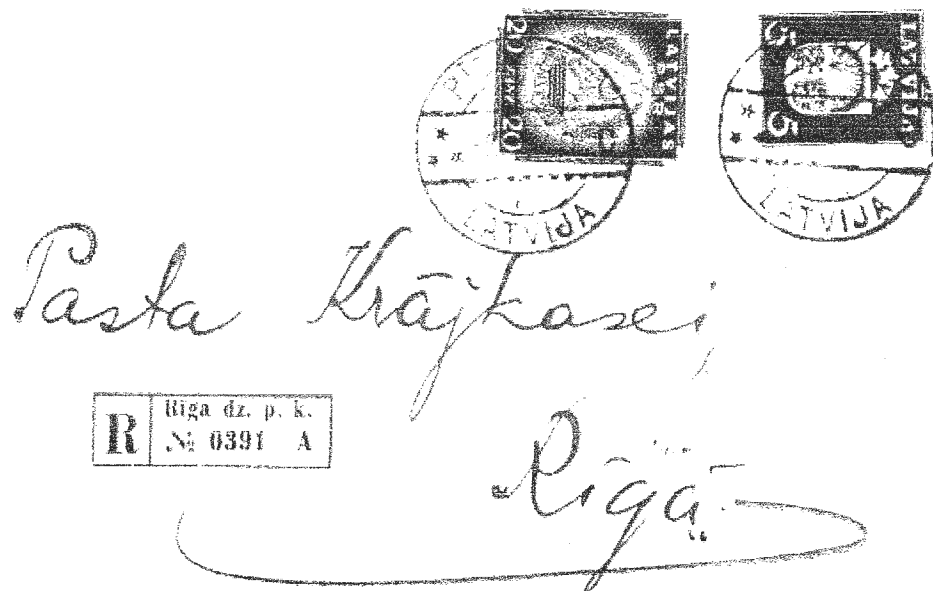
Tweede periode: 1 september t/m. 14 december 1940.

De posttarieven bleven ongewijzigd, maar het gebruik van Letse zegels werd beperkt tot de landwapenzegels uit de jaren 1923-1939 en 1940.

Op 21 oktober verschenen de eerste twee

waarden, 20 s. en 40 s., van de Latvijas PSR uitgave.

Op grond hiervan is er het nodige voor te zeggen de eerste periode te laten eindigen op 20 oktober en de tweede pas te beginnen op 21 oktober (afb. 11 en 12).

Dib. 1921. g.

Dāmu, kungu un bērnu zeķu fabrika

„DIANA”

īp. I. DVORKINS

Rīgā, Riepiņleku ielā 6.

afb. 11 Aangetekende, lokale brief in RIGA, 2 dec. 1940. Gemengde frankering van een Lets en een PSR zegel.

Derde periode: 15 december 1940 t/m. 19 januari 1941

Postzegels van de Sovjet Unie waren geldig voor frankering, naast de Letse en Sovjetletse. De sovjettarieven werden van toepassing op post naar andere sovjetrepublieken, de oude Letse tarieven bleven van kracht voor binnenlandse post. Voor wat betreft post naar het buitenland

bestaat geen absolute zekerheid. Birznieks geeft aan dat die nog verzonden kon worden tegen het oude Letse tarief, materiaal toont echter aan dat per 15 december het tarief voor een brief naar het buitenland wel degelijk werd verhoogd van 35 s. naar 50 s. en voor een briefkaart van 20 s. naar 30 s. (afb. 13 t/m. 19)

FIRMA „ALEKSANDRS FLATS“

Kīmikalijas, krāsas, eļļas, sukas, otaš un t. t.

Rīgā, Mārstaļu ielā № 18

Tālrunis 2-2-1-0-9

Per ans bēts.

GOD. FIRMAI

Pasta Krājnieci

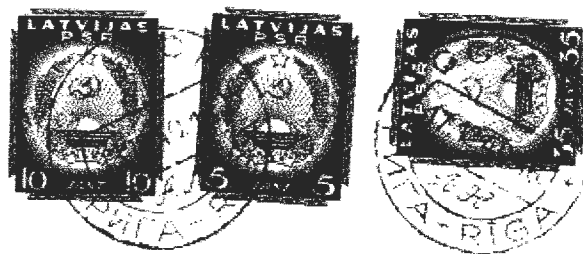

10721

Rīgā.

11. decembris 1940.

afb. 12 Aangetekende, lokale brief in RIGA, 2 dec. 1940. Gefrankeerd met een Lets landswapenzegel.

Mr.

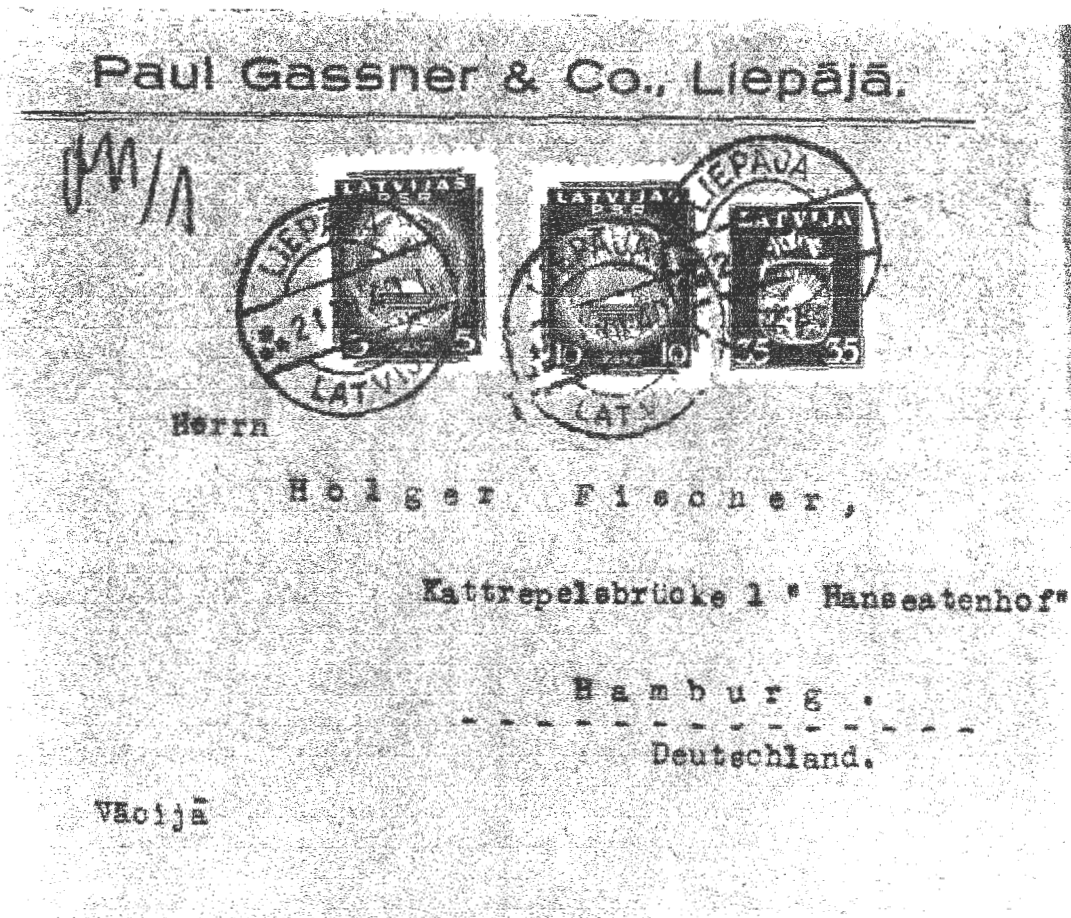
G. M. Sefelovics

Ratschild kauls. 84.

"Samis"

Tel. Aviv
Palestine

afb. 13 Brief van RIGA naar Tel Aviv in Palestina. Op 17 dec. 1940 gefrankeerd met 35 s., een dag later bijgefrankeerd tot 50 s. i.v.m. de tariefsverhoging op 15 december. Britse censuur in Palestina.

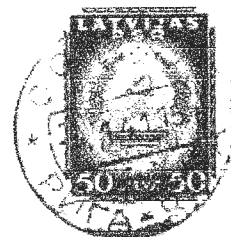

afb. 14 Brief van LIEPAJA naar Hamburg, 21 dec. 1940. Gemengde frankering van een 35 s. Lets zegel en twee PSR zegels. Het lijkt erop dat de afzender de postzegel van 35 s. nog op kantoor had en op het postkantoor bijfrankeerde tot 50 s. i.v.m. de portoverhoging zes dagen eerder.

Rīgas Pasts Akc. Sab.

Nr. 9.

Stamps

Skandinavisk Kontrol. Akt.

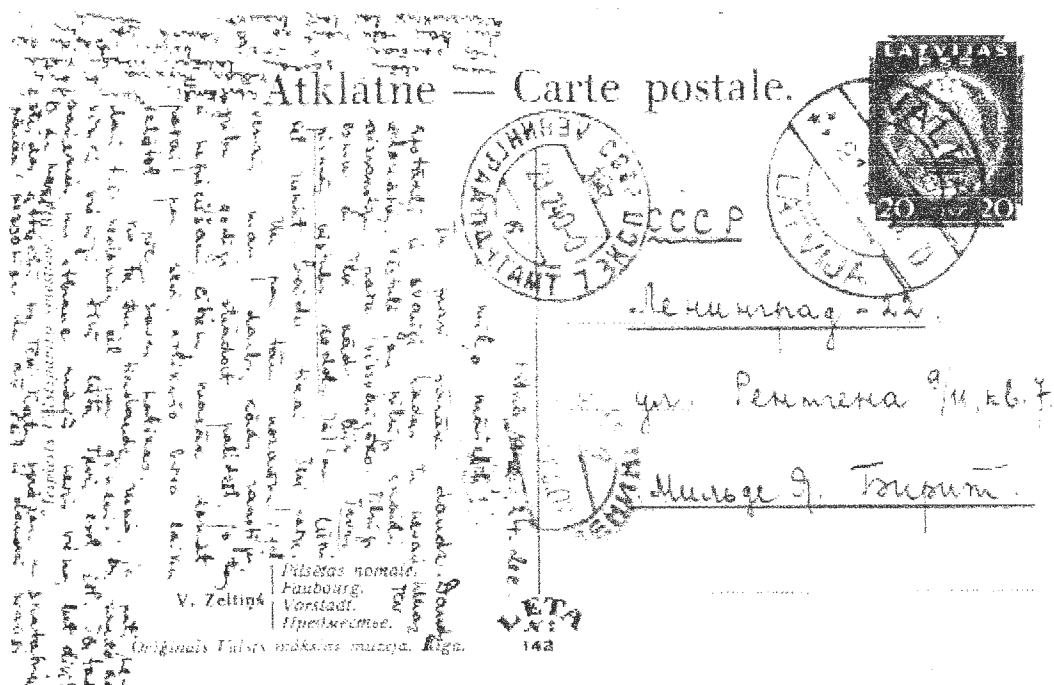

K o p e n h a g e n .

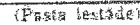
24, Ansliegade, B.P. 98.

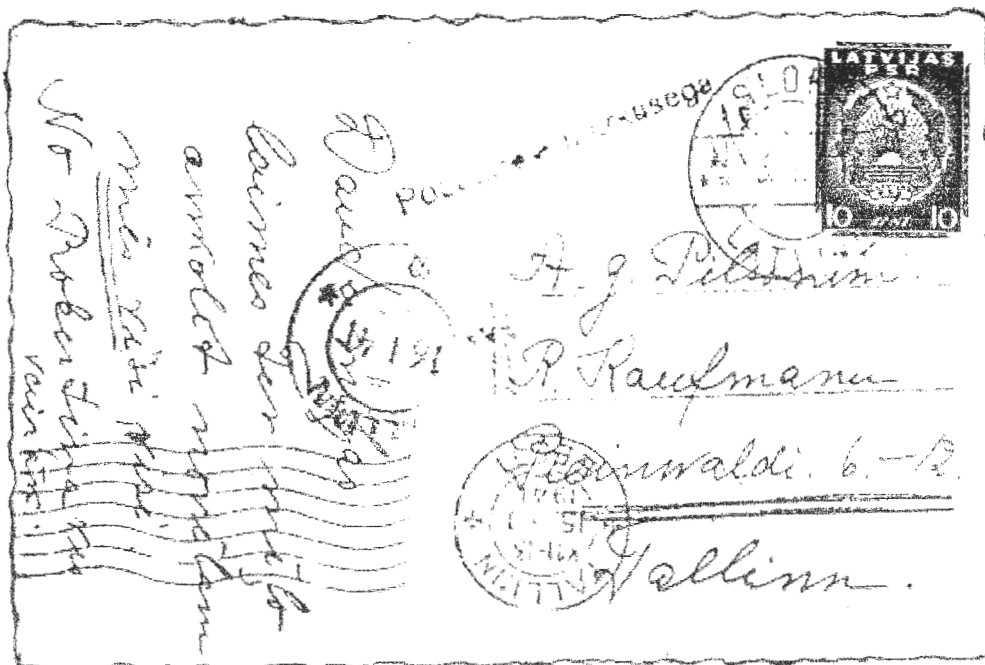
D a n i s k .

afb. 15 Brief van RIGA naar Kopenhagen, 4 jan. 1941. Enkel frankering 50 s. PSR-zegel.
Gecensureerd in Königsberg en (het door de Duitsers bezette) Denemarken.

afb. 16 Briefkaart van VALKA naar LENINGRAD, 21-29 dec. 1940. Frankering met een 20 s. PSR-zegel. Post binnen de Sovjet-Unie diende vanaf 15 december gefrankeerd te worden volgens de sovjettarieven. Voor briefkaarten betekende dit een verhoging van 10 s. naar 20 s.

afb. 18 Briefkaart van SLOKA naar TALLINN, 13-15 jan. 1941. Post binnen de Sovjet Unie diende per 15 december volgens de sovjettarieven gefrankeerd te worden, d.w.z. met 20 s. De onderfrankering werd in Estland opgemerkt gezien het stempel "Pos märkusega". (coll. AC).

PASTKARTE—CARTE POSTALE

Zviedrijs

Kungl. Svenska Vetenskapsakademien

Bibliotek

STOCKHOLM
Sverige

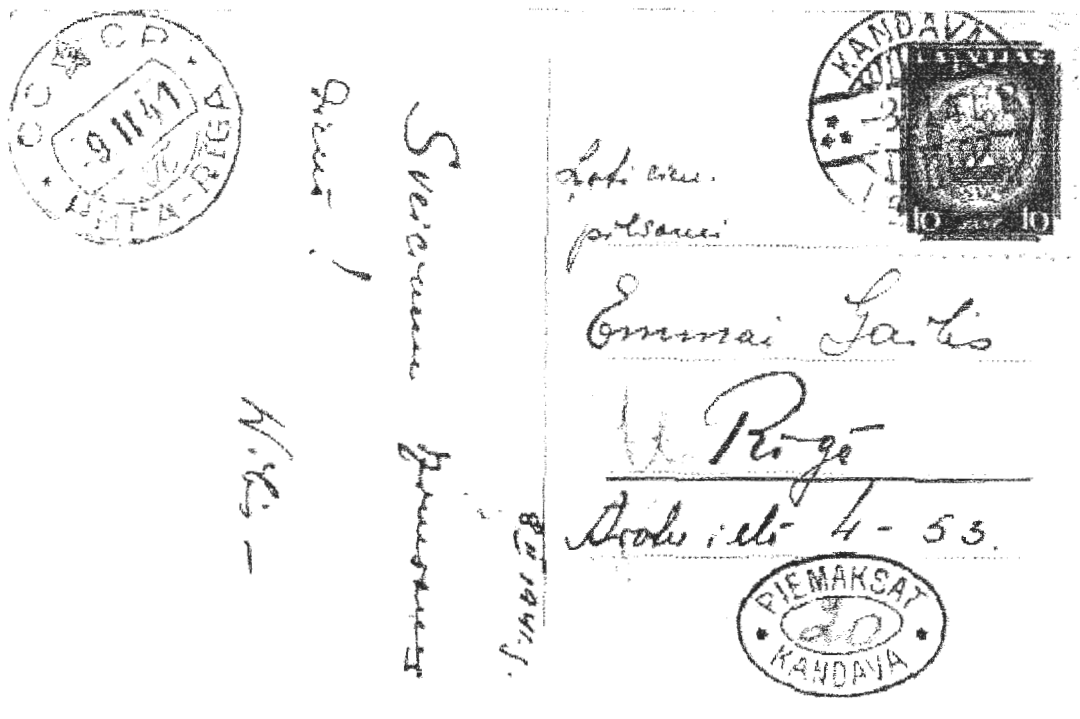

afb. 19 Briefkaart van RIGA naar Stockholm, 10 jan. 1941. Post naar Zweden kon tijdens de laatste jaren van de Letse onafhankelijkheid tegen binnenlandtarief worden verzonden. Opmerkelijk is dat dat na de bezetting en de portoverhoging voor buitenlandse post van 15 dec. 1940 nog steeds kon... of werd geprobeerd door de afzender, de "Bibliothèque d'Etat de Lettonie", het laatste woord doorgestreept en vervangen door "I'ULRSS". Verzocht wordt om het jaarboek 1940 van de Koninklijke Zweedse Academie voor Wetenschappen. Daardoor viel de kaart misschien onder een speciaal posttarief voor boeken.

Vierde periode: 20 januari t/m. 20 april 1941.

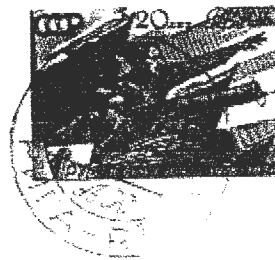
Posttarieven van de Sovjet Unie nu van kracht voor alle bestemmingen.

Geldig voor frankering waren de Letse wapenzegels, de Latvijas PSR uitgaven en alle zegels van de Sovjet Unie (afb. 20, 21 en 22).

afb.20 Briefkaart van KANDAVA naar RIGA, 8-9 febr. 1941. Aanvullend beport met 20 sant. vanwege de tariefsverhoging van 10 s.. naar 20 s.. per 20 jan.1941.

Girastats

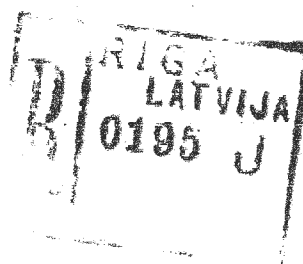

Abraham Georges

Ecole des Ecoles, Tournai

Belgique

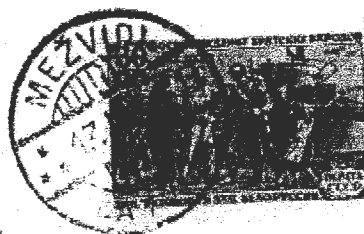
Aangetekende brief

afb.21 Aangetekende brief van RIGA naar TOURNAI / Doornik in België, 7-21 maart 1941. Porto: 50 kop. + 80 kop. aantekenrecht = 1,30 roebel. Gefrankeerd met twee zegels van de Sovjet Unie.

PSRS-FTK Rīgas centrālajai
valsts darba krājīcai.

Rīga

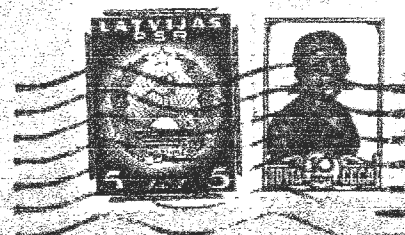
afb.22 Briefje van MEZVIDI naar Riga, 13 maart 1941. Sovjet-zegel van 30 kopeken.

Vijfde periode: 21 april t/m. 30 juni 1941.
De Letse wapenzegels mochten niet meer
gebruikt worden. De Latvijas PSR
uitgave bleef, naast de zegels van de
Sovjet Unie, geldig voor frankering (afb.
23).

Op 1 juli 1941 bezetten Duitse troepen
Riga. In de praktijk bleef het gebruik van
zegels van de Sovjet Unie toegestaan en
konden ook zegels van de Letse republiek
weer worden gebruikt.

De sovjettarieven bleven van kracht.
Deze overgangsfase duurde zeker tot eind
september 1941. Verordonneerd of niet,
feit is dat Latvijas PSR uitgaven niet
meer als frankering op poststukken
voorkomen.

LPSR
Valsts iestāžu darbinieku
arodbiedriba

Pasta krājasei,

Rīga,
11. novembra kult.
19.

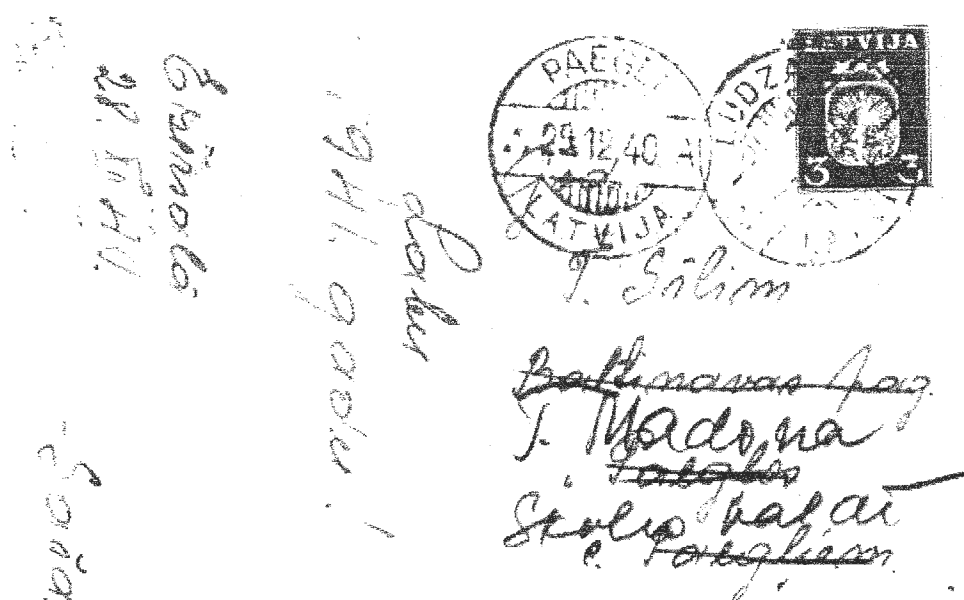
afb.23 Lokale brief RIGA, 29 april 1941. Gemengde frankering: 5 s. PSR + 10 Kop. S-U.

Het 3 santimi / kopeken tarief voor wenskaarten.

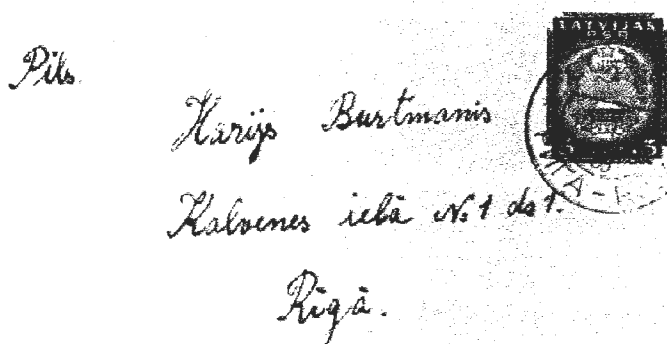
Dit tarief bleef gedurende alle vijf de perioden van kracht en voldaan met zowel Letse als Latvijas PSR zegels. Dat het geen sovjettarief was blijkt ook uit het ontbreken van een zegel van de Sovjet Unie met die waarde (afb. 24, 25 en 26).

Kopstaand geplakte zegels.

Per ongeluk of bewust... er komen nogal wat poststukken voor met op de kop geplakte zegels van de Latvijas PSR. Deze stand van de zegels zou in de Noord-Europese postzegeltaal in dit geval "Lik m'n....." betekenen. Wellicht een vorm van passief verzet (afb. 27).

afb. 24 Wenskaart van LUDZA naar PAEGLI, 28-29 dec. 1940. Doorgezonden naar Madona. Gefrankeerd met een 3 santimi Lets zegel.

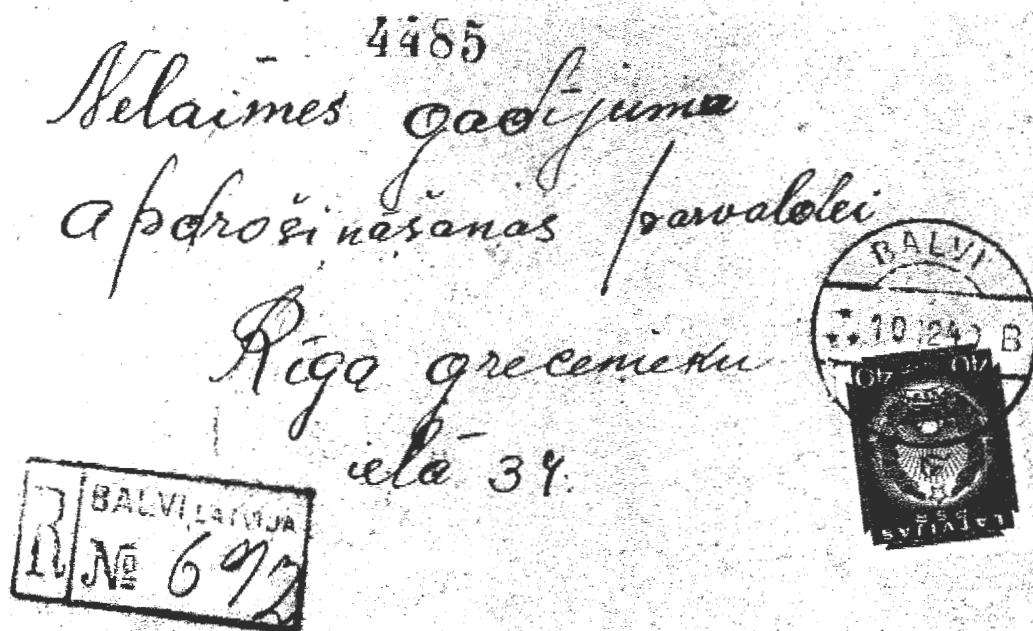
afb. 25 Visitekaartje, lokaal in RIGA verzonden op 12 jan. 1941. 3 sant. PSR-zegel.

Latvija 1941-42
Zat
Zut

*Pilsmit
K. Purnums
Mēģa ielā 31
Valmierā*

afb.26 Wenskaart, lokaal in VALMIERA verzonden op 29 dec.1940. Gemengde frankering van een Lets en een PSR-zegel.

afb.27 Aangetekende brief van BALVI naar RIGA, 10-11 dec. 1940, met kopstaand geplakt zegel.

Gemengde frankeringen.

Letse zegels en zegels van zowel de Latvijas PSR als de Sovjet Unie waren in bepaalde perioden naast elkaar geldig. Geleidelijk verschoof het gebruik van Letse zegels naar het gebruik van

postwaarden van de Sovjet Unie. In de derde en vierde periode konden in theorie de drie verschillende uitgaven in combinatie met elkaar worden gebruikt. Op niet-verzamelaars post komt dit zelden voor (afb. 28 en 29).

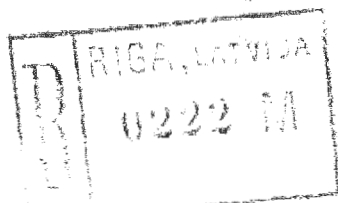

afb.28 Brief van RIGA naar Posen in de Warthegau (een gebied in het bezette Polen waar veel Duitsbalten na hun vertrek uit de Baltische staten werden gehuisvest), 4 febr. 1941. Gemengde frankering Lets / PSR.

Ierakstīta vēstule.

A / G Langbein - Pfanhauser Werke.

Elektro-mechaniskā fabrika
„SPĒKS”

LEIPZIG

RIGĀ,
BRĪVĪBAS IELĀ 178 - TĀLR. 90509

Fabr. zīme

Leipzig,
GERMANIE.

Терман

afb.29 Aangetekende brief van RIGA naar LEIPZIG, 27 mrt. - 1 apr.1941. Gemengde frankering 30 s. Lets + 1 roebel zegel van de Sovjet Unie.

Geldoverschrijvingsformulieren.

Formulieren gebruikt tijdens de Letse republiek zijn in massa's in handen van verzamelaars gekomen. Gebruikt tijdens de Sovjetrepubliek komen ze zelden voor. Hieronder twee voorbeelden, plus de voor- en achterzijde van een kvite =

kwitantie (afb. 30, 31 en 32a/b). De vermelde tarieven stammen uit de republiekstijd en waren waarschijnlijk niet meer van kracht tijdens de sovjet-bezetting. Officiële informatie ontbreekt echter tot op heden.

Latvian money transfer form (pārvedums) with handwritten details:

- Amount: 108,03 rub
- Sender: SITA
- Recipient: REZEKNE
- Date: 28-30 Jan. 1941
- Postmark: RIGA
- Postage stamps: Four stamps on the right side.

afb.30a Overschrijving van Ls. 108,03 van SITA naar REZEKNE, 28-30 jan. 1941.
Tarief van 2,20 roebel voldaan met zegels van de Sovjet Unie (AC)

Latvian Union
Latvian Union

REZEKNE
30.1.41 E
LATVIA

REZEKNE
30.1.41

Kvīte

Šis dokuments oīrā pusei unītemu sūmā sūēmū

Tēkošs rēķins Nr. 191004

Rezeknes p. l. k. Nr. 69
(Paraksts)

Uzrādīja _____ pasi Nr. _____

izdota no _____

19 8 / 1 at Nr. _____
(Paraksts)

Piegādāja mājas pastnieks _____

afb.30b Overschrijving van Ls. 108,03 van SITA naar REZEKNE, 28-30 jan. 1941.
Tarief van 2,20 roebel voldaan met zegels van de Sovjet Unie (AC)

Sūtītājs un viņa adrese: *4 Bils*
Ergļos *Postkalmi*

Par pārvēduma
 pēdējo mēģi

Pasta *)
 Telegrafa **pārvedums**

— 15 — R — sat.

Pēpatsmit

R — sat.

(Jaunā vārda izmaiņai būtiski)

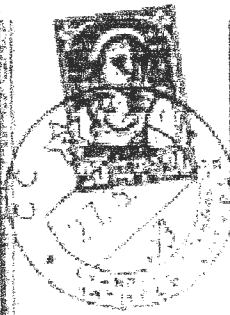
Jāizmaksā arī:

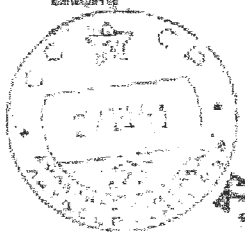
20 Bordo

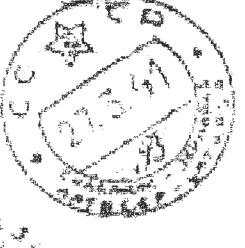
Adrese *Jēkabpils*
Bērģu ielā Nr. 173

Markām

Dienesta atzīmes.

Kvite

Sā dokumenta otrā pusē apzīmēti somu zīmogi

1941. g. 27. III

(Paraksts)

Uzrādīja *paraksts*

afb.31 Overschrijving van 15 roebel van Ergli naar JEKABPILS, 27 maart 1941. Tarief 60 kop. + 20 kop. voor bestelling aan huis, voldaan in sovjet-zegels (AC).

KVITE № 2747 B

Sūtītājs un viņa adrese: Tukuma apriņķa
pagaidu izpildu komitejas
Finansu nodaļa. Tukuma.

Pieņemts pasta
pārvedums

par divdesmit
četri rub. 76 kop.
(Burtiem)

Par pārveduma piegādi mājās — sant.

Jāizmaksā atbilstoši
Krauze

Adrese Tukuma
Elizabetes ielā 4

Reef
(Pārdevēja paraksts)

Iekšzemes naudas pārvedumu tarifs.

Par katru pasta pārvedumu:			
līdz Ls 20			20 sant.
no Ls 20 līdz Ls 40			30 "
" Ls 40 " Ls 60			40 "
" Ls 60 " Ls 80			50 "
" Ls 80 " Ls 100			60 "
" Ls 100 " Ls 150			80 "
" Ls 150 " Ls 200			100 "
" Ls 200 " Ls 1000		par katrim simts	

latiem vai to daļām vēl 20 sant. Virs Ls 1000
procentuālā maksa, kāda sīkāk uzrādīta Pasta
tarifā.

Par telegrafa pārvedumu virs pasta pārveduma
maksas jūmaksā vēl maksa par telegramu Ls 2,—.

Pārveduma summa nav aprobežota.

Par pārveduma piegādi mājās
iznēsāšanas rajonā 20 sant.

Par pārveduma steidzamo (ekspres)
piegādi mājās iznēsāšanas rajonā 60 "

Par pārveduma piegādi mājās
arpus iznēsāšanas rajona abos gadi-
jumos par katru pilnu vai nepilnu km 30 "

Par pārveduma izmaksas paziņojumu:

a) pieprasot pie nosūtīšanas 20 sant.
b) pieprasot vēlāk 40 "
c) pa telefonu Ls 2,—

KVITE № 2747 B

Sūtītājs un viņa adrese: M. S. Itman
F. Asara 15-107
Rīga

Pieņemts pasta
pārvedums

par divdesmit
rub. 76 kop.
(Burtiem)

Par pārveduma piegādi mājās — sant.

Jāizmaksā atbilstoši
M. S. Itmanis

Adrese Asara 15
Krievijas ielā

Iekšzemes naudas pārvedumu tarifs.

Par katru pasta pārvedumu:			
līdz Ls 20			20 sant.
no Ls 20 līdz Ls 40			30 "
" Ls 40 " Ls 60			40 "
" Ls 60 " Ls 80			50 "
" Ls 80 " Ls 100			60 "
" Ls 100 " Ls 150			80 "
" Ls 150 " Ls 200			100 "
" Ls 200 " Ls 1000		par katrim simts	

latiem vai to daļām vēl 20 sant. Virs Ls 1000
procentuālā maksa, kāda sīkāk uzrādīta Pasta
tarifā.

Par telegrafa pārvedumu virs pasta pārveduma
maksas jūmaksā vēl maksa par telegramu Ls 2,—.

Pārveduma summa nav aprobežota.

Par pārveduma piegādi
iznēsāšanas rajonā 20 sant.

Par pārveduma steidzamo
piegādi mājās iznēsāšanas rajonā 60 "

Par pārveduma piegādi mājās
arpus iznēsāšanas rajona abos gadi-
jumos par katru pilnu vai nepilnu km 30 "

Par pārveduma izmaksas paziņojumu:

a) pieprasot pie nosūtīšanas 20 sant.
b) pieprasot vēlāk 40 "
c) pa telefonu Ls 2,—

afb.32 Voor- en achterzijde van een kwitantie van een Lets geldoverschrijvingsformulier
gebruikt tijdens de sovjet-bezetting.

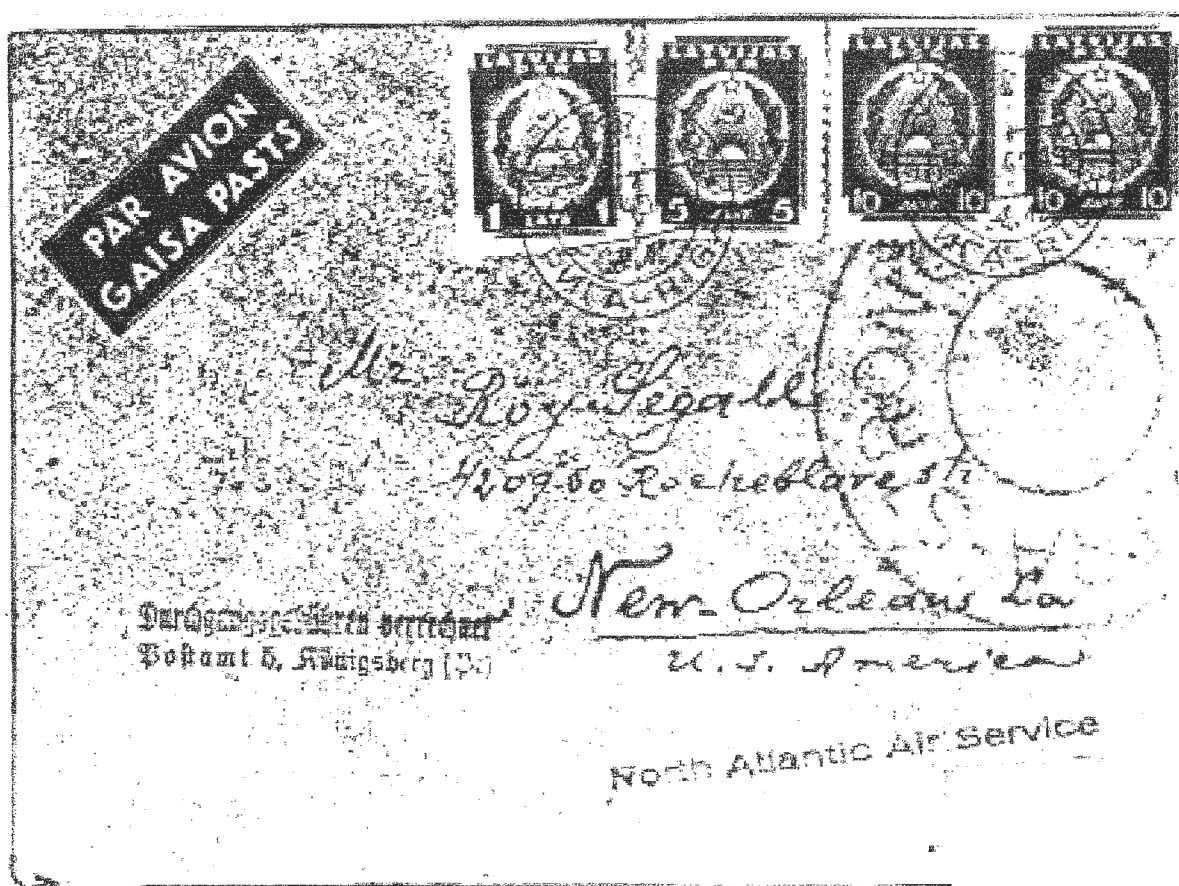
De North Atlantic Air Service.

Deze luchtverbinding tussen New York en Lissabon, via de Azoren, startte in begin 1940, kort na het uitbreken van de oorlog. Post naar de Verenigde Staten vanuit Finland, Letland en Litouwen is bekend, post vanuit Estland tot op heden niet.

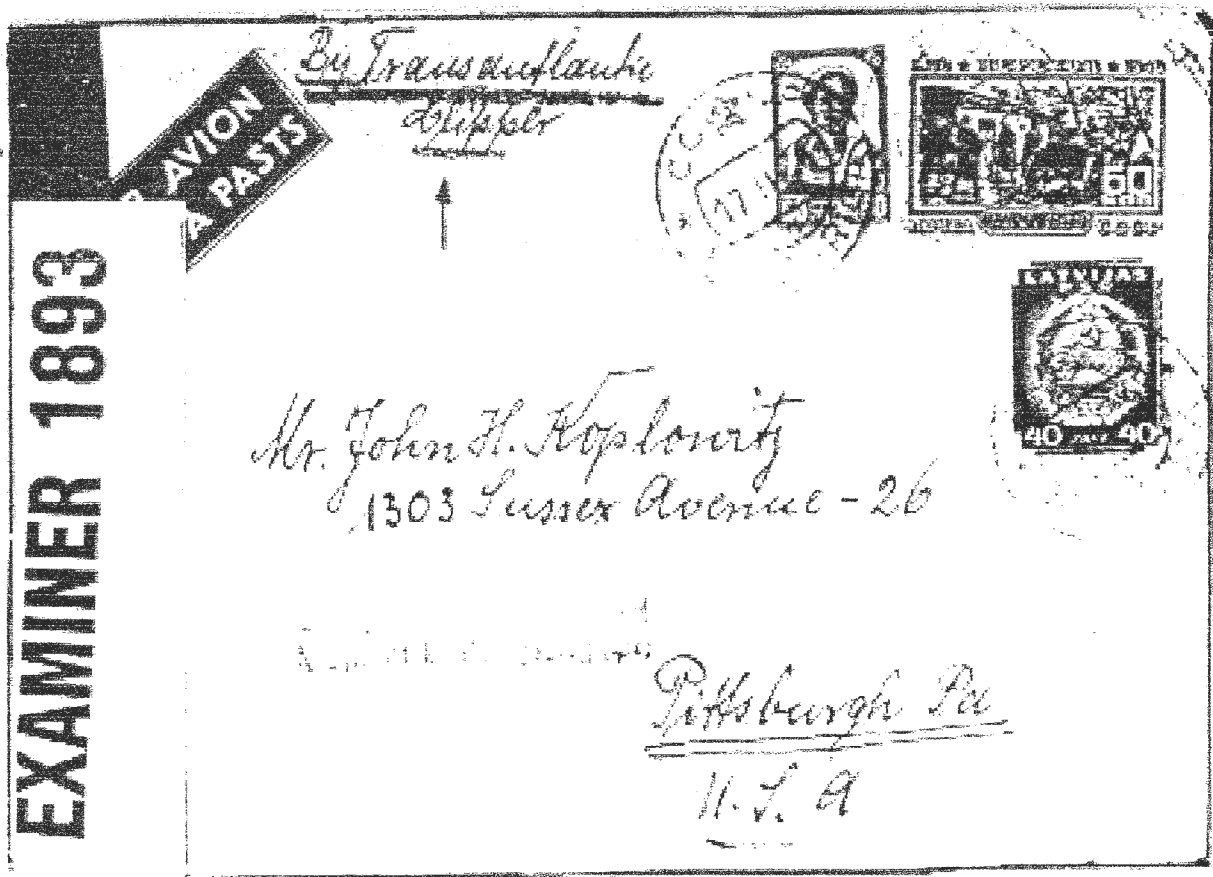
De vroegst bekende datum van een luchtpoststuk uit Riga is 11 april 1940. Het paarse "North Atlantic Mail Service" stempel meet 63x3,5 mm. Het porto

bedroeg 35 s. voor de brief, plus 75 s. Clipper luchtposttoeslag = Ls. 1,10.

De brief van 16 december 1940 (afb. 33) van Riga naar New Orleans werd met Ls. 1,25 gefrankeerd: 50 sant./kop. voor de brief naar het buitenland, plus 75 s./k.. luchtposttoeslag. Op de brief van 17 februari 1941 (afb. 34) werd geschreven "By Transatlantic Clipper", het betreffende stempel ontbreekt en het porto was het sovjet-tarief van 50 kopeken, plus 1 roebel luchtposttoeslag.

afb.33 Luchtpostbrief van RIGA naar New Orleans. Porto: Ls. 1,25 (RT).

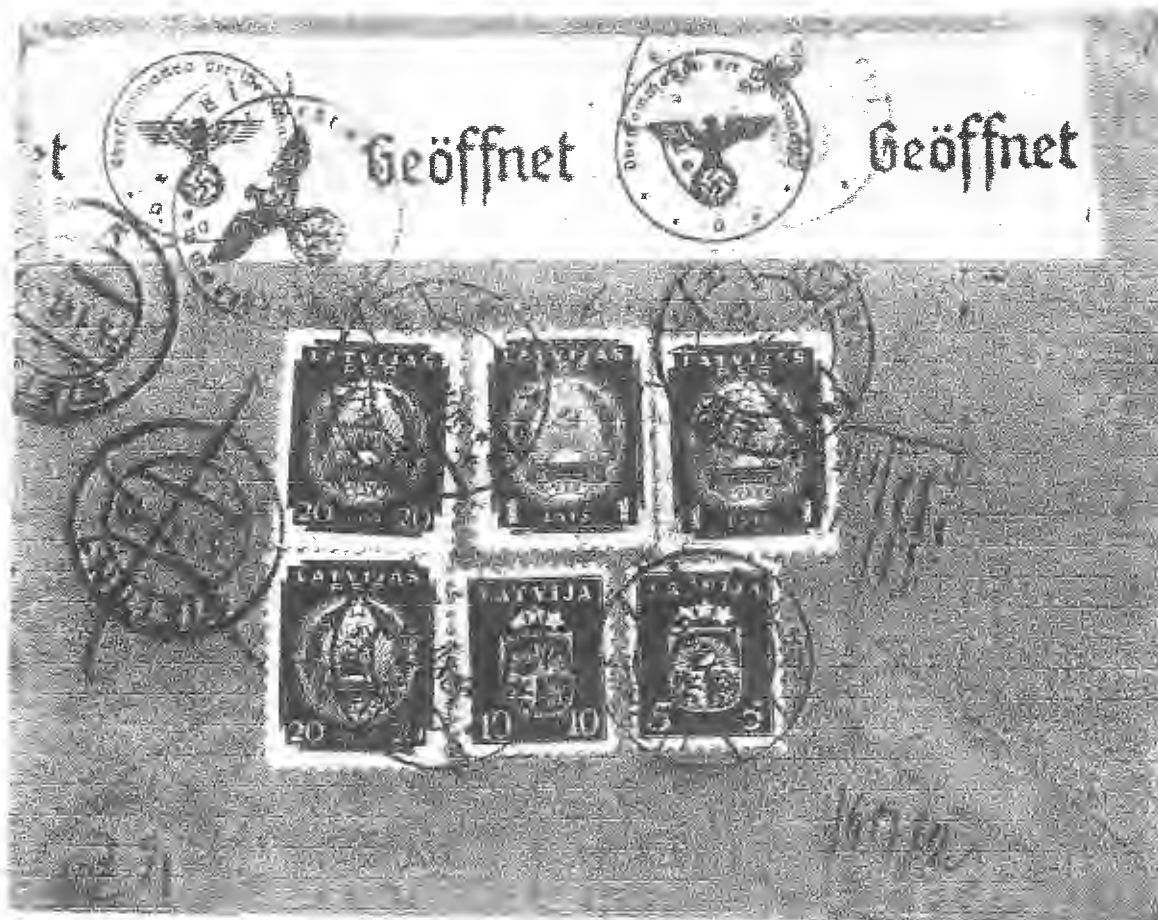

afb.34 Luchtpostbrief van RIGA naar Pittsburgh, 17 febr. 1941. Porto: 1,25 roebel (RT).

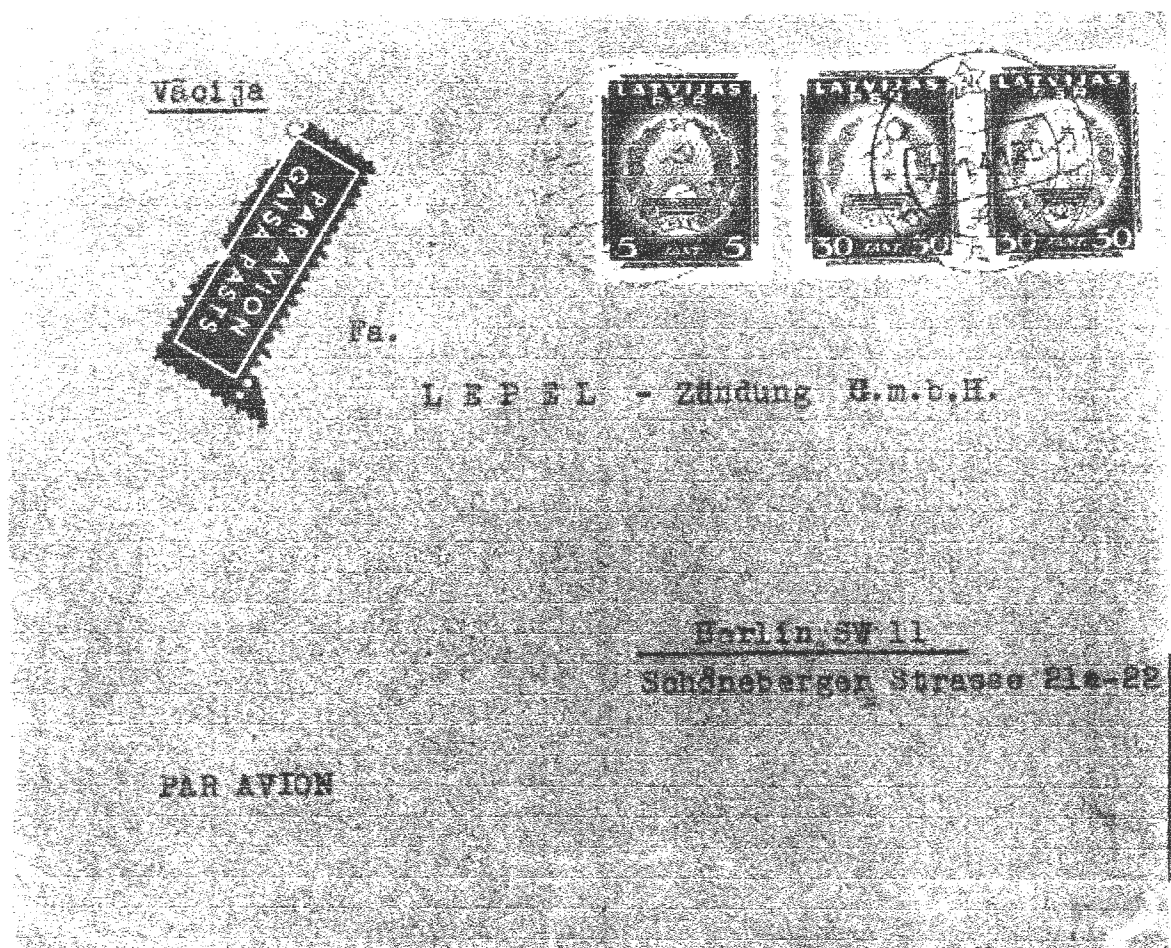
Andere luchtpost en expresse.

Omdat over de sovjet-toeslagen voor luchtpost weinig bekend is, zijn we afhankelijk van ons bekende poststukken. Die geven echter geen eenduidig beeld. Als we de bekende porti voor verzending en aantekenrecht aftrekken van de daadwerkelijke frankeringen, dan lijkt het

erop dat veelal de "oude" Letse luchtposttoeslag werd gehanteerd (Europa = 15 santimu). Hoewel 80 sant. als expresserecht min of meer regelmatig voorkomt op poststukken, is ook dit tarief geenszins een gegeven feit (afb. 35 t/m. 38).

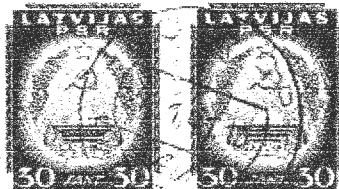
afb.35 Aangetekende brief per luchtpost expresse verzonden van LIEPAJA naar STETTIN, 30 dec.1940 - 5 jan. 1941. Totale porto Ls. 2,55. Na aftrek van 50 s. voor de brief en 80 s. aantekenrecht zou voor luchtpost- en expresserecht nog Ls. 1,25 resteren.

afb.36 Per luchtpost verzonden brief van RIGA naar Berlijn, 4jan. 1941. Porto 65 s., mogelijk bestaande uit 50 k. briefporto + 15 s. luchtposttoeslag, een combinatie van het sovjet-tarief voor de brief en de "oude" Letse luchtposttoeslag.

(65) 65.
1742
PAR AVION
GAISA PASTS

Portugal

lleu
Kazot Terra

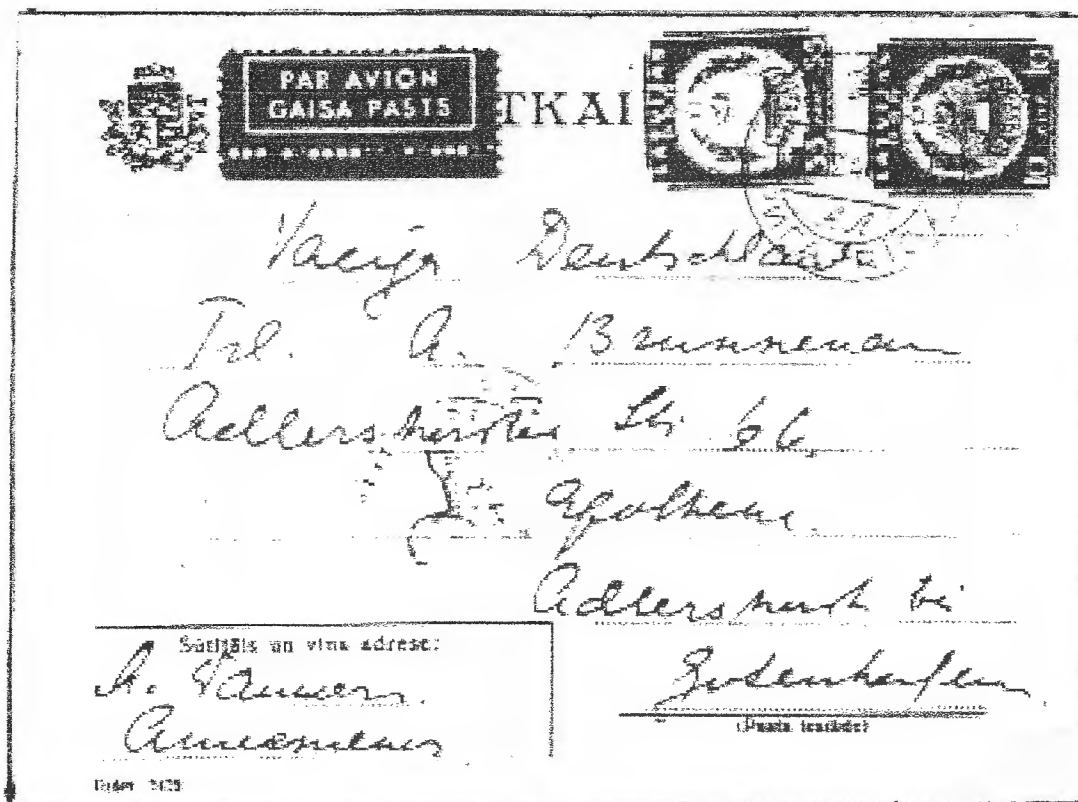
Lisboa

Levīdētājam

Durchgangsgebühren verrechnet
Postamt 5, Königsberg (Pr)

afb.37 Per luchtpost verzonden brief van RIGA naar LISSABON, 23 jan. - 3 feb. 1941.
Porto 65 s., zie afbeelding 36. Paars stempel "Durchgangsgebühren verrechnet / Postamt
5, Königsberg (Pr)".

afb.38 Per luchtpost verzonden briefkaart van RIGA naar Adlersherst bij
 Gotenhafen/Gdynia in bezet Polen, 30 dec.1940. Porto: 30 s. voor de kaart (sovjet-tarief) +
 15 s luchtposttoeslag (Lets tarief). (HW).

Dienststempels van de sovjetletse posterijen

PSRS SAKARU TK PILNVAROTĀ
PIE LATVIJAS PSR TKP PĀRVALDE

УПРАВЛЕНИЕ УПОЛНОМОЧЕННОГО
НК СВЯЗИ ПРИ СНК ЛАТВИЙСКОЙ ССР

RĪGA, RADIO IELA

TELEFONS

33358

ТЕЛЕФОН

РИГА, УЛ. РАДИО

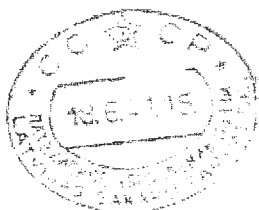
DAĻA no OTDELA: КТН УПРАВЛЕНИЯ

№

34

ИОНА

194 1 г.

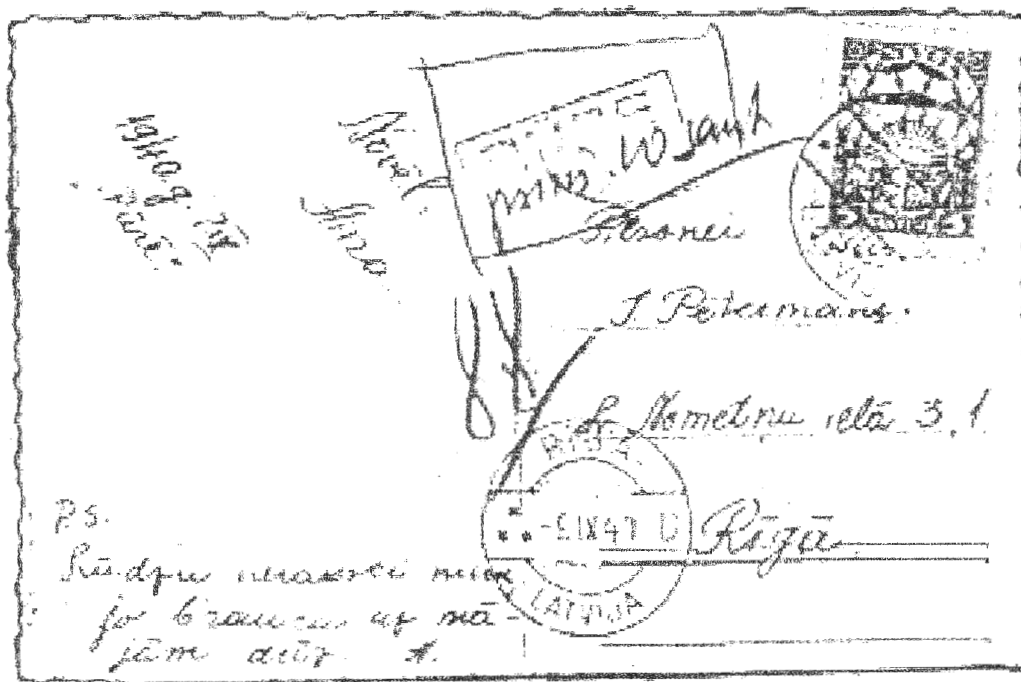
Прокуратура Латвийской ССР Республики

тов. С о л н и к о в.

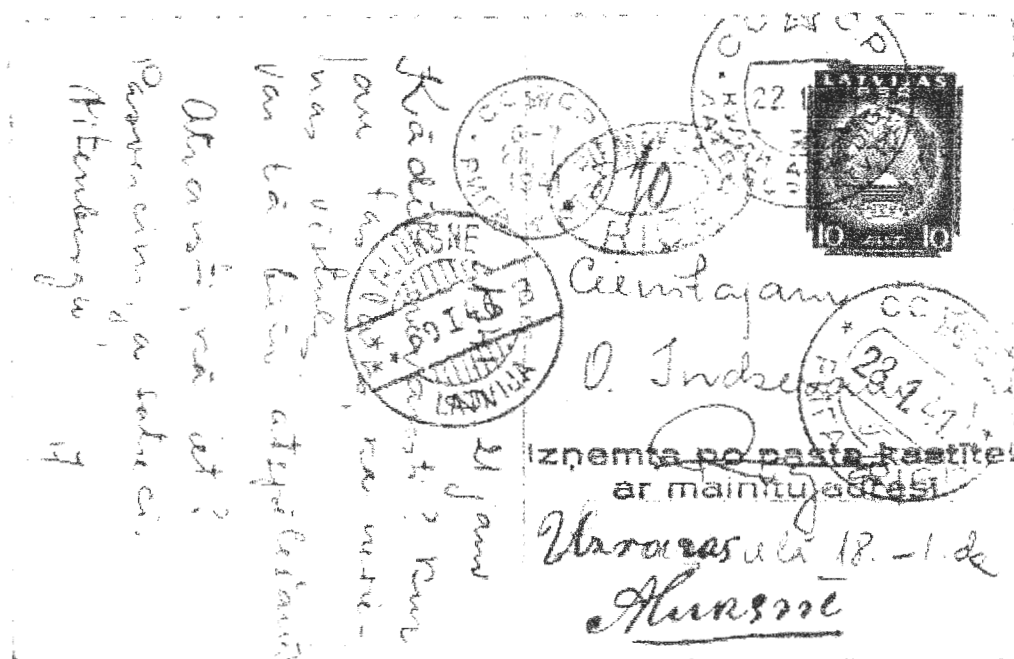

Latvijas Sakaru pārvalde
Латвийское Управление Связи.

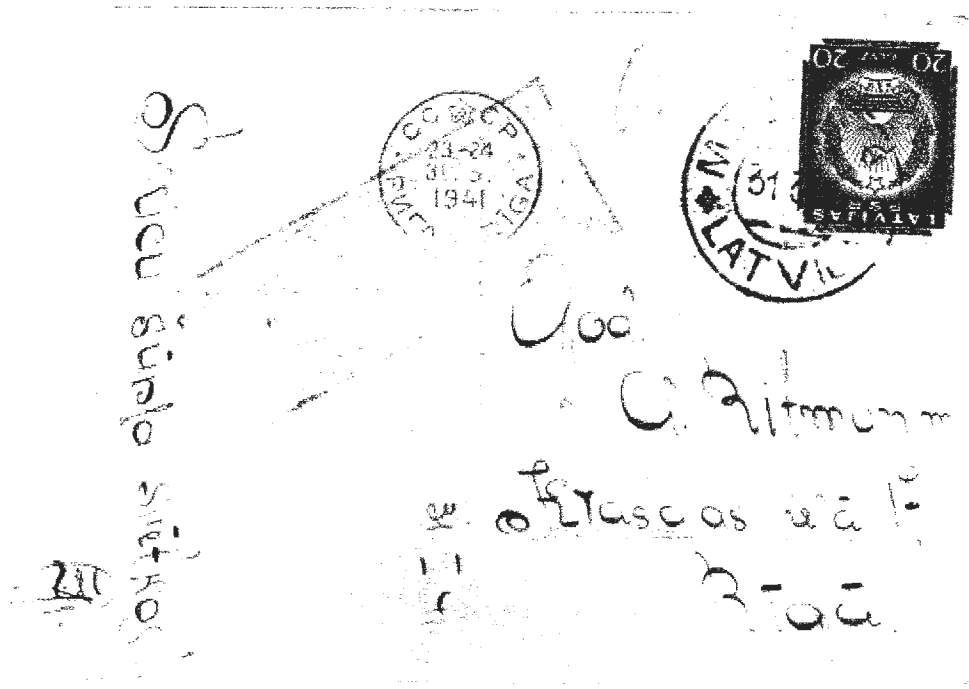
Aanvullend beportte poststukken

afb.39 Briefkaart van PURE naar RIGA, 8-9 sept. 1940. Vijf santimi ondergefrankeerd en als gevolg aanvullend beport met twee maal het ontbrekende bedrag = 10 sant. (AC)

afb.40 Briefkaart van KULDIGA naar RIGA, doorgezonden naar ALUKSNE, 22-29 jan. 1941. Aanvullend beport i.v.m. de portoverhoging van 10 s. naar 20 s. per 20 januari. Het stempel Iznemta no pasta kasttes / ar mainitu adresi geeft aan dat de geadresseerde in Riga de kaart met veranderd adres opnieuw in de brievenbus heeft gedeponeerd.

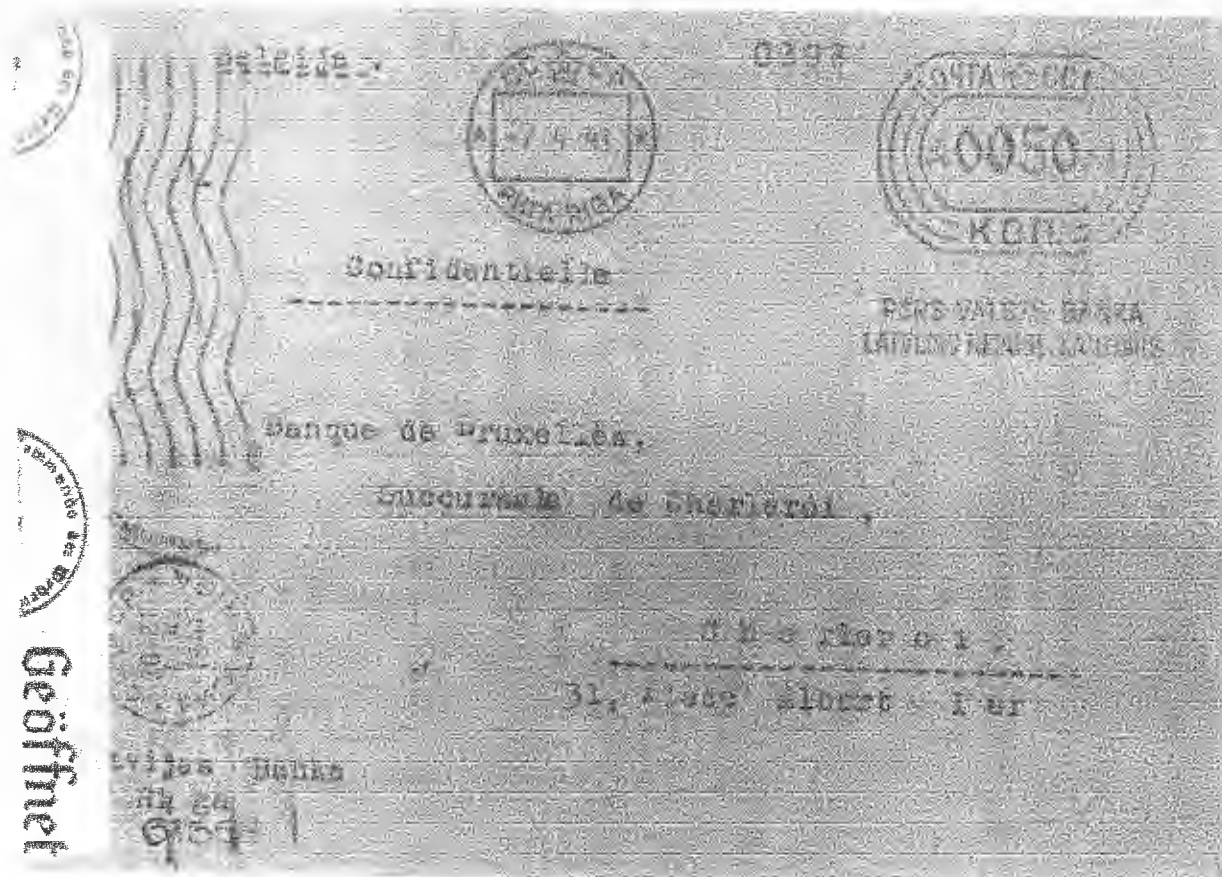
afb.41 Briefkaart van MAZSALACA naar RIGA, 31 maart 1941. Het rechthoekige stempel geeft aan dat in Riga op het adressenbureau nazoeking is gedaan, daarvoor moest 10 kopeken worden betaald.

Frankeermachinstempels.

Riga was al eeuwenlang een bestuurlijk centrum en een belangrijke havenstad. Overheidsinstellingen en vele firma's, banken en bedrijven hadden er hun vestigingen en zorgden voor een forse hoeveelheid correspondentie, ook in de jaren tussen de beide wereldoorlogen. Frankeermachines deden eind twintiger-jaren hun intrede in Letland. In aangepaste vorm bleven vele machines na de annexatie van Letland in gebruik. De landsnaam Letvija werd vervangen door Letvijas PSR of O TA CCCP, sant. werd kap. of KO.

Tijdens de Duitse bezetting die volgde werden de frankeermachines opnieuw aangepast. Alle cyrillische aanduidingen verdwenen en waarde-aanduidingen in RM of Rpf werden opgenomen in de stempels (*5).

De vraag rijst wat er met deze machines gebeurde in de tweede helft van 1944 nadat de Sovjets Letland opnieuw hadden ingenomen. Het lijkt erop dat ze werden aangepast voor gebruik in Leningrad of Moskou. Uit Riga of andere Letse steden kennen we uit de eerste naoorlogse jaren in ieder geval geen frankeermachinstempels (afb. 42 en 43).

afb.42 Brief van RIGA naar Charleroi, 7 april 1941 Het frankeermachinestempel is aangepast aan de sovjet-tijd door vermelding van o.m. 0 TA CCCP als landsnaam en KO als munt. Gecensureerd in Königsberg.

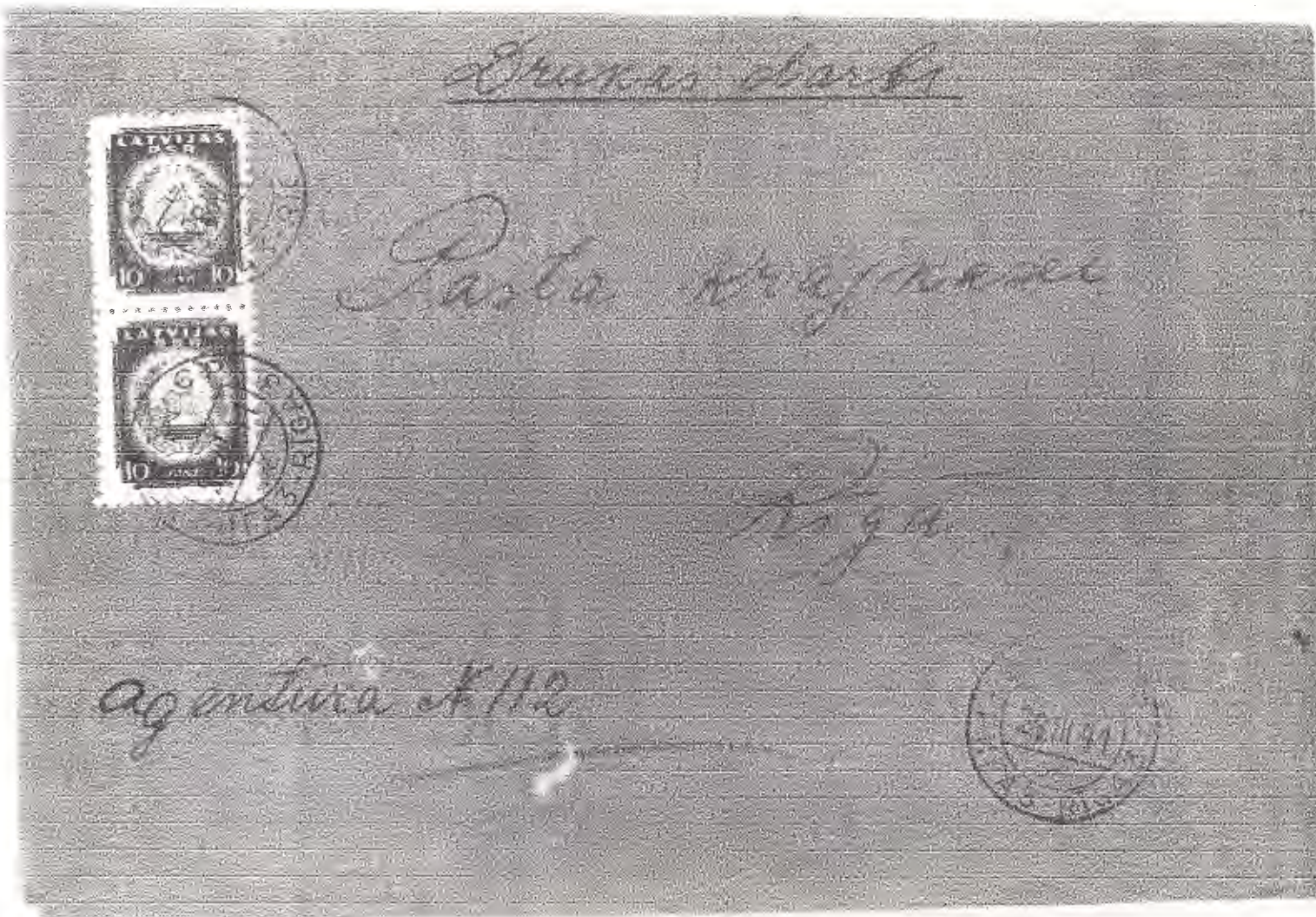
Duidelijk is wel dat drukwerk naar het buitenland bijzonder lastig te vinden is. De 7 santimi zegels van zowel de laatste Letse uitgave (afb. 44) als van de Latvijas PSR zijn zeldzaam op poststukken. In 30 jaar verzamelen heb ik een voorbeeld van de laatst genoemde uitgave op stuk nog nooit gezien.

Met de aanduiding "Bandrole" verzonden

lokale agentschappen en kantoren van de postspaarbank betalingsformulieren (Izmaksas kartes) naar het hoofdkantoor in Riga. Gedurende de onafhankelijkheidsperiode gebeurde dat portvrij in dienstenvelopen. In de sovjet-tijd moesten ze gefrankeerd worden tegen drukwerkstarief. Dat bedroeg 20 kopeken tot 50 gram en vervolgens 10 kopeken meer per 50 gram (afb. 45 en 46).

afb.44 Drukwerk van RIGA naar Witten in Duitsland, 1 mei 1940. Zeldzame enkelfrankering met een 7 sant. zegel van de laatste Letse uitgave.

afb.45 "Drukas darbs" = drukwerk op een zending van postspaarbankagentschap 112 in RIGA aan het hoofdkantoor, 28 maart 1941. Porto: 20 sant. voor een gewicht onder 50 gram.

Pierakstit.

Darba ~~P. un t. departamenta~~
pasta krājkases pārvaldei

Darba
Pasta krājkase № 6150/08
Lielvarde

RĪGĀ.

Paraugs № 104

afb.46 Van oorsprong portvrije enveloppe ("Pierakstit", rechtsboven) voor verzending van betalingsformulieren uit de Letse periode, nu gefrankeerd met 20 kop. voor een gewicht tot 50 gram van LIELVARDE naar RIGA, 14-15 mei 1941. Het op de enveloppe gedrukte "pasta" is doorgestreept en vervangen door "Darba" = Arbeiders.

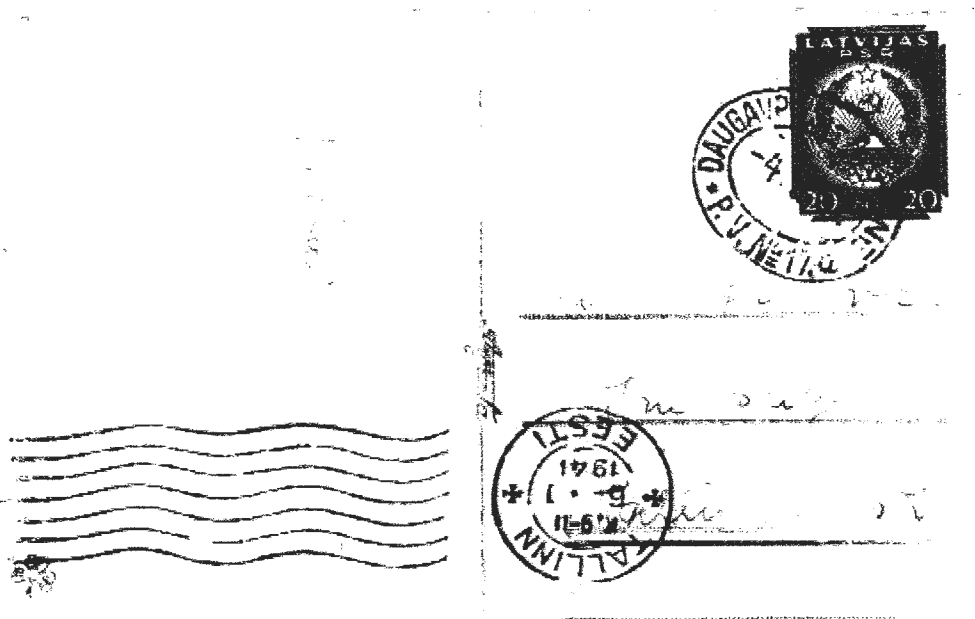
Treinpost.

Het vervoer van post per trein en de inzet van ambulante postkantoren functioneerde zoals dat in de Letse tijd was opgezet. De Letse ovale treinstempels bleven in gebruik. Hieronder twee voorbeelden (afb. 47 en 48).

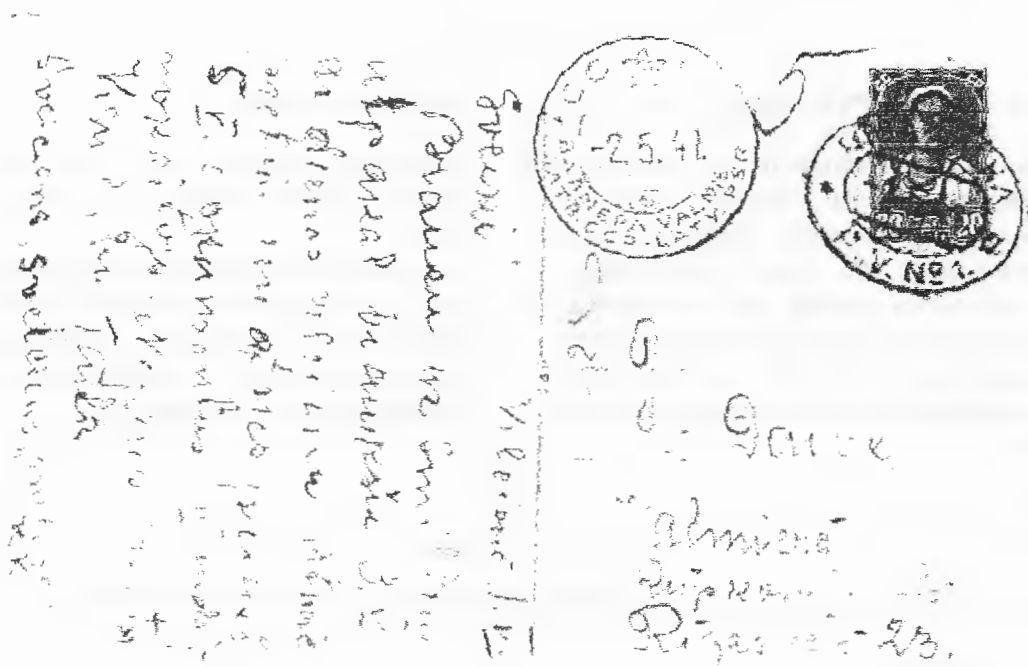
Brieven aan A.V. Sokolov in Tallinn.

Anatoli Vasilevich Sokolov, Sakala 48-1 in Tallinn was voor de oorlog ereid van

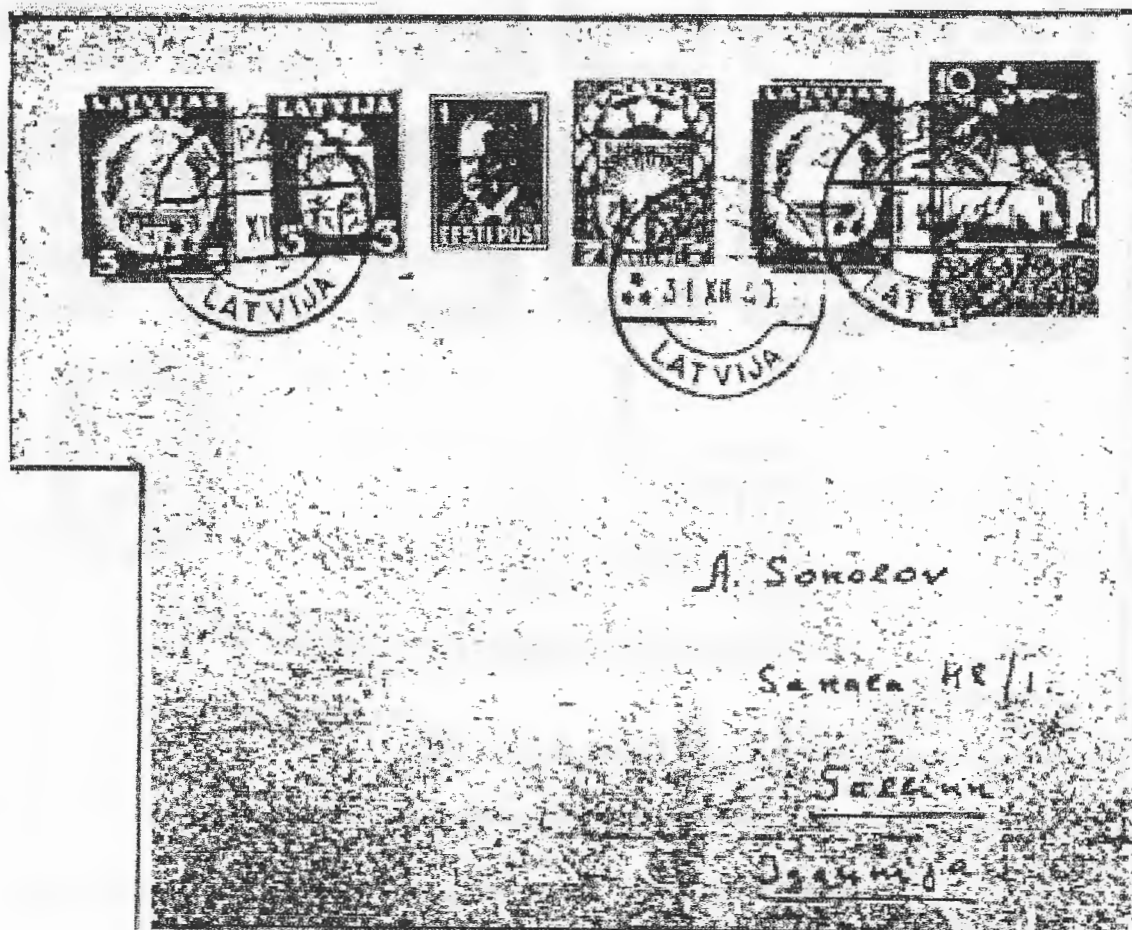
de Rossica Society en vertegenwoordiger van de Society in Tallinn. Vanaf februari 1932 leidde hij de Rossica groep in Estland. De aan hem gerichte brieven uit de jaren 1940-1941 dragen meestal een bonte mengeling aan zegels, maar zijn over het algemeen volgens het juiste tarief gefrankeerd. Sokolov werd gearresteerd en gedeporteerd door de NKVD. Volgens sovjet-bronnen stierf hij in gevangenschap in 1956 (afb. 49).

afb.47 Briefkaart naar TALLINN met het Letse treinstempel DAUGAVPILS - ABRENE, 4-6 januari 1941. Op 15 dec. 1940 was de tariefsverhoging van 10 s. naar 20 s voor post naar andere sovjetrepublieken van kracht geworden.

afb.48 Briefkaart van Vilciens naar VALMIERA, Lets treinstempel RIGA - VALKA, 1-2 mei 1941.

afb.49 Verzamelaarsbrief aan A. Sokolov in Tallinn (RT).

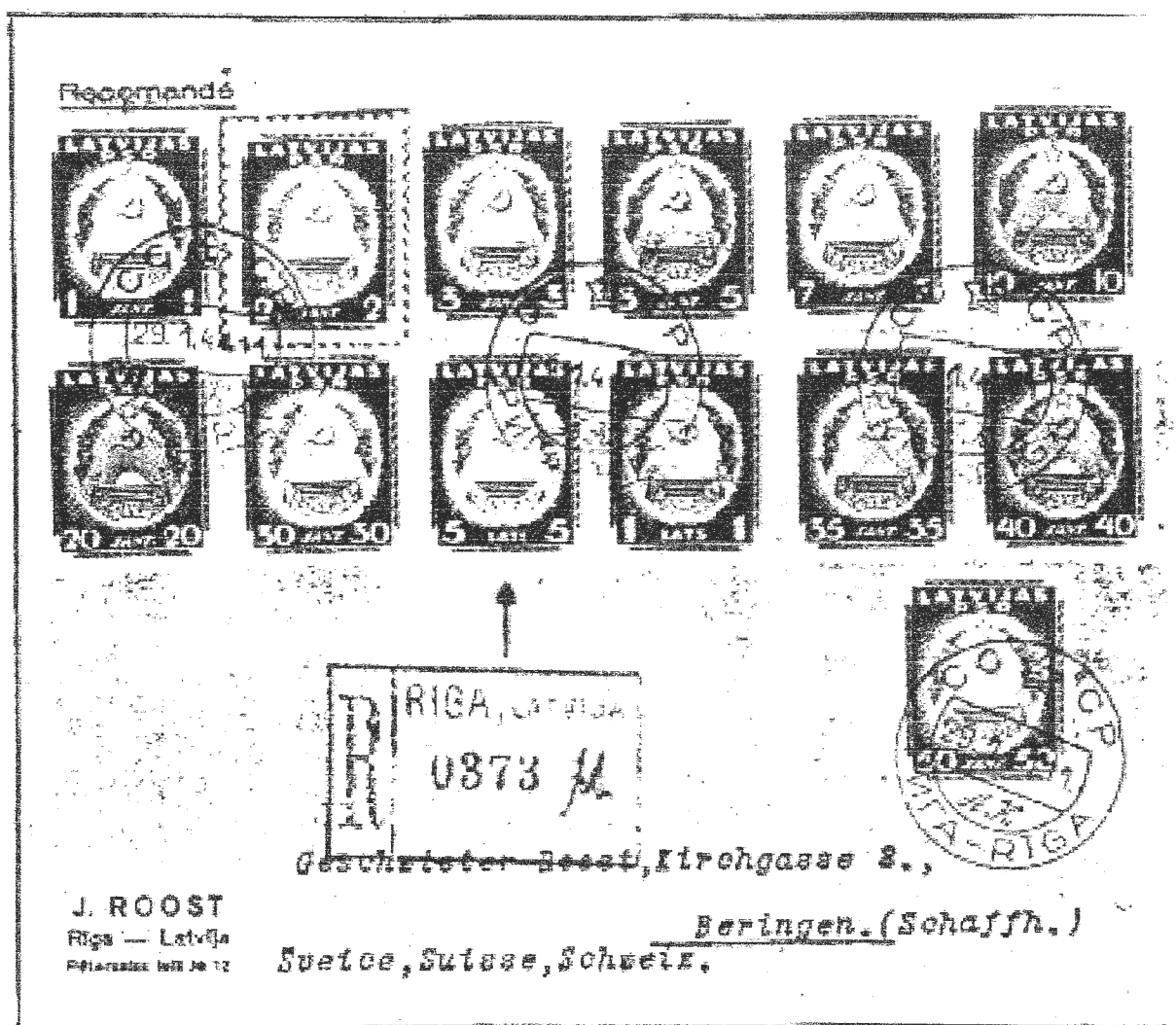
De Latvijas PSR 5 lati - zegel.

De hoogste waarde uit de reeks kon slechts gebruikt worden voor de verzending van zware pakketten of het overmaken van grote geldbedragen. Voorbeelden daarvan zijn niet bekend. Resten de op verzoek gestempelde losse zegels en de complete series op brief verzonden door of aan verzamelaars (afb. 50).

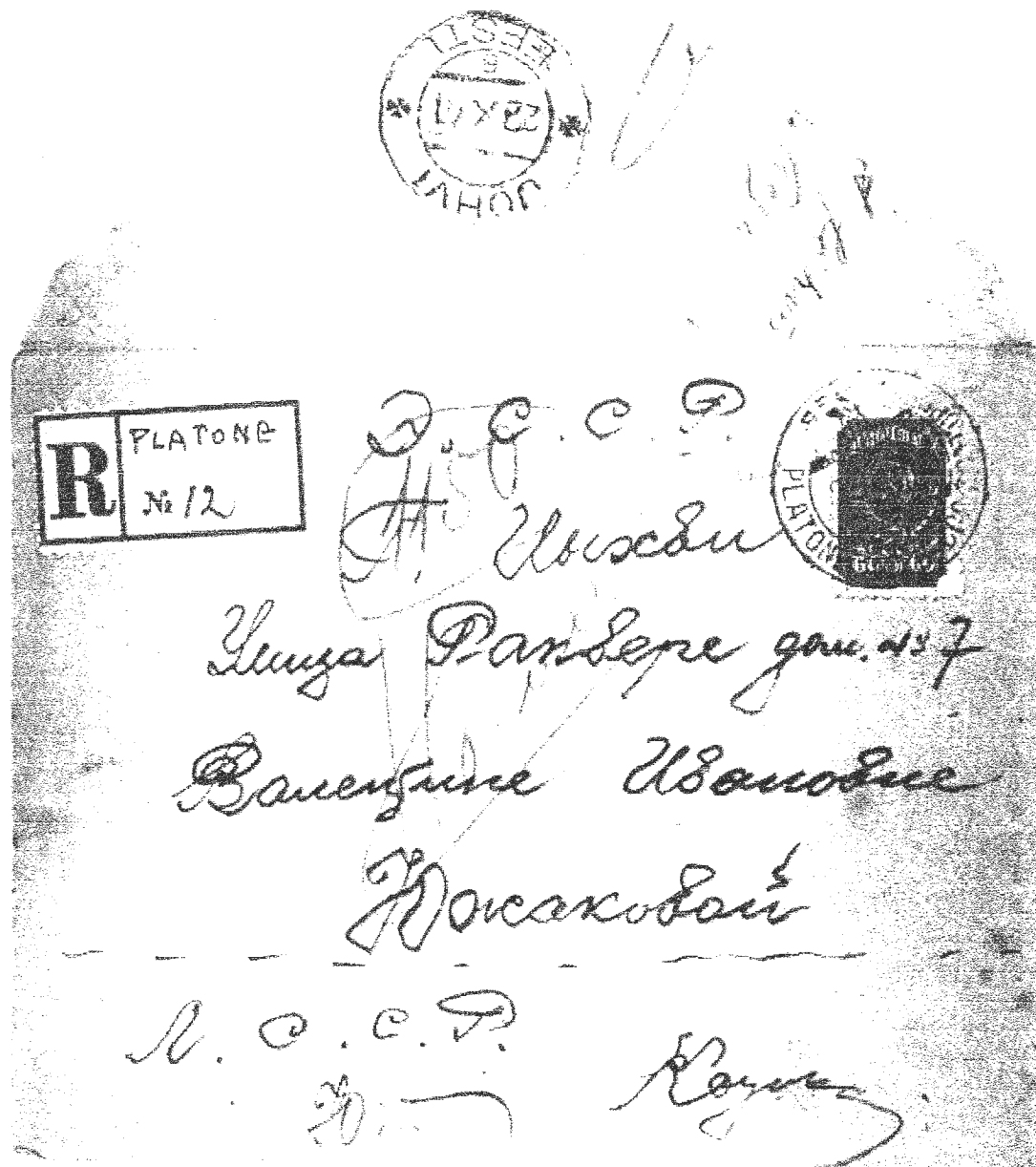
De laatst bekende....

In de vroege morgen van 22 juni 1941 begon de Duitse aanval op de Sovjet Unie.

Kort daarvoor, in de nacht van 13 op 14 juni, hadden speciale eenheden van de NKVD in de drie Baltische republieken massale arrestaties en deportaties van Balten uitgevoerd (*2). (afb. 51).

afb.50 Verzamelaarsbrief met een complete serie van de Latvijas PSR uitgave, inclusief de 5 lati-zegel. RIGA, 29 jan. 1941 (AC).

afb.51 Aangetekende brief van PLATONE naar JÖHVI in de Estse sovjetrepubliek, verzonden op 23 juni 1941 (een dag na de Duitse inval in de Sovjet Unie) en pas aangekomen op 22 oktober.

De Duitse bezetting.

Riga werd op 1 juli 1941 door Duitse troepen ingenomen.

Formeel waren vanaf het begin van de Duitse bezetting alle zegels van de Reichspost en die van het Generalgouvernement voor frankering geldig in de bezette gebieden. In de praktijk waren echter geen Duitse postwaarden beschikbaar en werd het gebruik van sovjet-zegels toegestaan. Ook Letse zegels mochten weer gebruikt worden (afb.52). Daarbij bleven de sovjettarieven van kracht tot eind september 1941. Begin oktober 1941 kwamen Duitse zegels beschikbaar, de Ostland-opdrukken op Hitler-zegels verschenen pas op 4 november aan de loketten. Zoals eerder gesteld lijkt het erop dat de uitgaven van de Latvijas PSR

van meet af aan door de Duitse autoriteiten werden verboden (afb. 53).

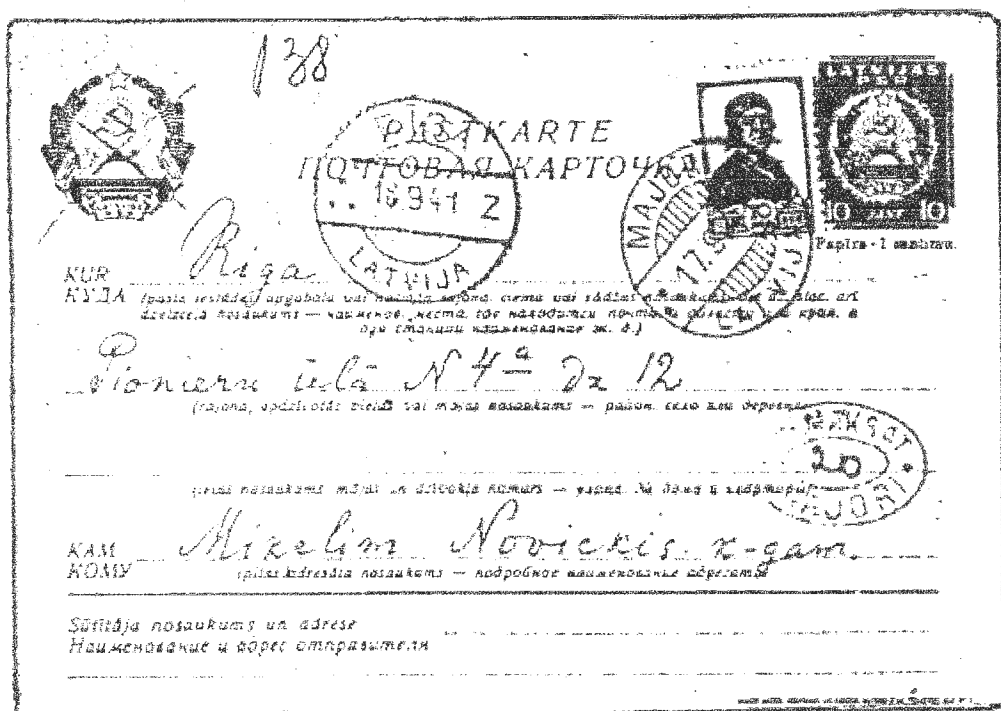
Tot slot.

Het artikel van Andrew Cronin behandelt ook de sovjet-zegels met de Latvija / 1941. / I. VII opdrukken die na de komst van de Duitsers door de Letse post werden uitgegeven. Posthistorisch behoort deze uitgave tot de periode van de Duitse bezetting die in een ander artikel aan de orde zal komen.

De originele artikelen in de "The Post-Rider" tonen veel meer en andere afbeeldingen dan hier opgenomen. Belangstellenden kunnen kopieën daarvan verkrijgen door overmaking van 7,50 gulden op postgiro 2052090 t.n.v. R.W. van Wijnen, Arnhem onder vermelding van "Letland 1940-1941").

afb.52 Brief van GULBENE naar Riga, 2 september 1941: Gemengde frankering van twee Letse zegels en een zegel van de Sovjet Unie. Porto 30 kopeken, sovjet-tarief.

afb.53 Latvijas PSR briefkaart van MAJORI naar RIGA, 17-18 sept. 1941. De briefkaart was na de Duitse bezetting ongeldig en werd aanvullend beport met 2 x 10 kop. = 20 kop. (AC).

Literatuur

- * 1) H. Lukaszewitz, "Belege historischer Entwicklung - Die lettische Sozialistische Sowjetrepublik 1940/41", gebaseerd op de collectie "Sowjetlettland 1940/1941" van Augusts Birznieks uit Riga op een tentoonstelling in Rostock, 1973.
- *2) Misiunas en Taageperu: "The Baltic States, years of dependance 1940-1980", London, 1983.

- *3) "Lettland - Die Ganzsachen und postamtliche Formulare 1918 - 1940", Harry v. Hofmann Verlag, Hamburg 1997.
- *4) Ruud W. van Wijnen: "De sovjetrepubliek Letland 1940-1941" in Het Baltische Gebied, nrs. 10 en 11, juli 1987 en jan. 1988.
- *5) "Lettland - Handbuch Philatelie und Postgeschichte: die Stempel", Harry v. Hofmann Verlag, Hamburg 1988.

UIT DE POSTGESCHIEDENIS VAN VILNIUS II

DE EERSTE WERELDOORLOG

JAN KAPTEIN

oor Rusland begon op 1 augustus 1914 de Eerste Wereldoorlog. Er stond maar één Duits leger (het 8e) in het oosten en na Duitse tegenslagen kreeg Paul von Hindenburg het opperbevel over het Oostfront. Uit het grootste deel van het 8e Leger wordt een nieuw 9e Leger gevormd, vanaf 17 september onder commando van Hindenburg. Op 1 november 1914 werd hij "Oberbefehlshaber der gesamten deutschen Streitkräfte im Osten" (Ober-befehlshaber Ost). Zijn Generaal-stafchef werd Generaal-majoor Erich Ludendorff.

Het oostelijk front had nu een apart commando, dat zelfstandig operaties aan het oostelijk front kon opzetten. Op 11 november wordt een offensief gestart, maar in West-Polen loopt het front vast. Tijdens de winter van 1914/1915 loopt hier de frontlinie. Eind januari 1915 krijgt Hindenburg de beschikking over vier nieuwe legerkorpsen: drie nieuw gevormde reservekorpsen en een vierde (21^e) korps bestaande uit Elzassers en Lotharingers.

Ten noorden van de spoorlijn Königsberg-Insterburg-Eydtkuhnen kwam het nieuwe 10^e Leger (onder Generaal-Oberst Hermann von Eichhorn). Ten zuiden van deze lijn bleven de troepen bij het 8^e Leger.

Er kwam een voorjaarsoffensief onder leiding van de Duitse chef van de generale staf, Erich von Falkenhayn.

Nadat in het oosten het gevaar was afgewend, werd de functie van de 'Oberbefehlshaber Ost' steeds meer uitgediend: niet meer het opperbevel over het hele oostfront, alleen nog maar over de Njemen-Armee, het 10^e Leger en het 12^e Leger. Vanaf 24 augustus viel ook het grootste deel van 'Russisch Polen' niet meer onder de Oberbefehlshaber Ost en werd het Generalgouvernement Warschau.

Successen waren er wel: op 18 augustus veroverd Hindenburgs 10^e Leger Kaunas.

Het oppercommando van het 10^e Leger werd hier ook gevestigd. Op 18 september 1915 viel Vilnius in Duitse handen en het hoofdkwartier van het 10^e Leger verhuisde ook naar Vilnius, maar ging de volgende maand weer naar elders.

Vanaf 4 november wordt het gebied tussen Polen en de frontlinie bestuurlijk aangeduid als Land OberOst.

De Russische staatspost en veldpost

Voor de verovering door het Duitse leger, functioneerde in Litouwen natuurlijk de gewone Russische Staatspost, maar er waren ook Russische veldpost-kantoren op Litouws gebied. In Vilnius werd in 1914 een hoofd-veldpostkantoor geopend (juli 1914 tot september 1915). Ook werd er een veldpostkantoor gevestigd van het hoofdkwartier van het 1^e Leger (juli 1914) en van het hoofdkwartier van het 10^e Leger, van het Garde-Korps, 26^e Leger-Korps en 3^e Sibir. Leger-Korps (augustus-september 1915). Verder waren tijdelijk in Vilnius het 2^e Leger-Korps (april 1915), het 5^e en 23^e Leger-Korps (augustus 1915) en 34^e Leger-Korps (mei-juli 1915)¹.

¹ Voor details: 'Zaristische Feldpost in Litauen im I Weltkrieg' door Ricardas Vainora, In: Lituanica 1997 ; nr. 7. - p. 416-418

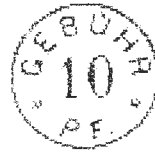
Postgebiet Ober-Ost (Ob.Ost)

Tijdens de Duitse bezetting viel Litouwen postaal onder het "Postgebiet Ober-Ost", het postgebied van de Oberbefehlshaber Ost. In de stempels wordt voor Vilnius dan niet meer het Poolse "WILNO" gebruikt, maar de Duitse naam "WILNA".

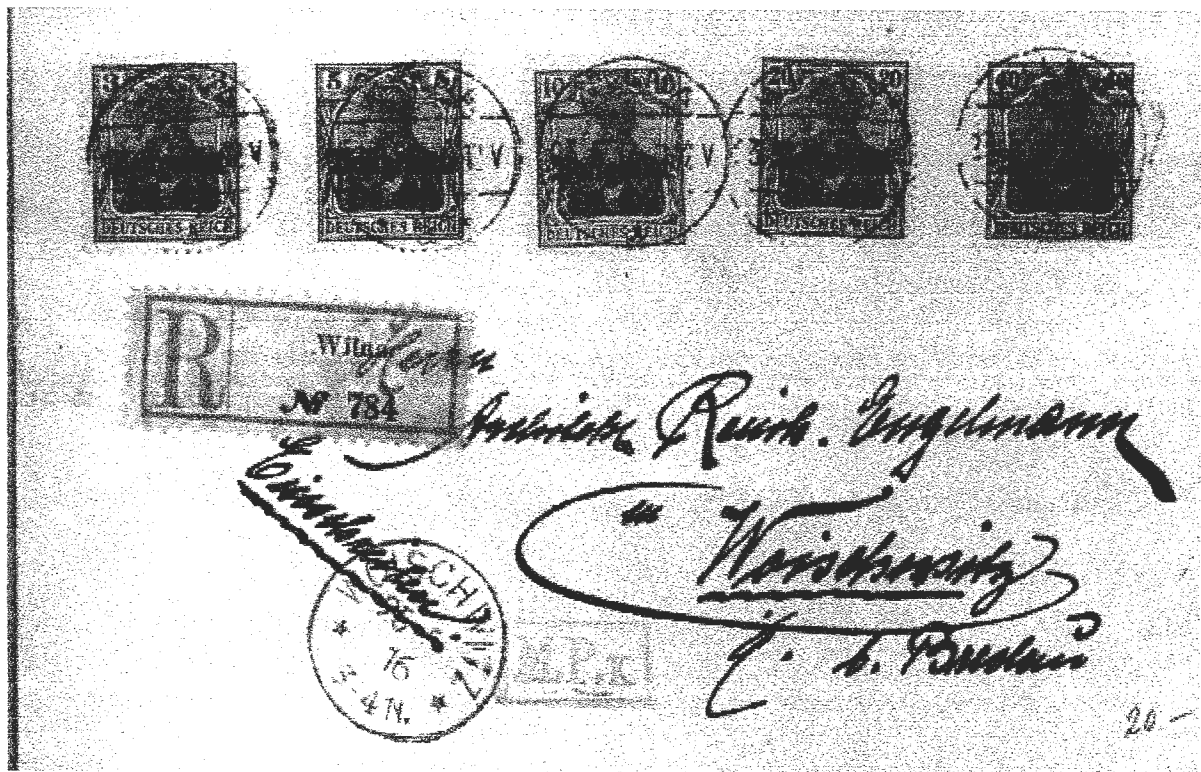
Op 15 januari 1916 werden er Duitse postkantoren geopend, die moesten zorgen voor het privaat postverkeer van de burgers met het postgebied van "Ober-Ost", het Generalgouvernement Warschau, en met Duitsland.

Ook in Vilnius werd hiervoor een postkantoor geopend aan de Grosze Strasse 12, waar post door burgers kon worden afgegeven en opgehaald. Er werd geen post bezorgd, maar behalve de Duitse Post was er wel een

stadspostdienst in Vilnius, die post bezorgde. Dit bezorgen bracht extra kosten met zich mee en men had een apart stempel "GEBÜHR 10 PF".

Nu lagen Vilnius en de rest van Litouwen niet meer in 'Russisch-Polen', dus er werden nieuwe opdrukken op Duitse postzegels gemaakt. De opdruk voor 'Postgebiet Ob. Ost' werd met hetzelfde lettertype als die voor 'Russisch-Polen' gemaakt. Van veel steden bestaan stukken met deze postzegels, maar meestal alleen gericht aan 'Dahmann', 'Noske' of andere filatelistische producenten.

Aangetekende brief met Duitse stempel WILNA 23-5 1916 (Vilnius) naar Breslau. Met Duits aantekenstrookje Wilna. Het violette stempel "M.P.k." is van de censuur in Königsberg

"M.P.k." : Duitse censuur

In een brede grenszone van Duitsland waren bureaus voor de postcontrole gevestigd, waar alle post gecontroleerd moest worden. Meer naar het binnenland was geen controle op het binnenlandse postverkeer. Ook in Königsberg, waar het oppercommando van het Ie Legerkorps gevestigd was, werd een 'Postüberwachungsstelle', postcontrolebureau, gevestigd. De afkorting "M.P.k." van het stempel staat voor "Militärische Postkontrolle". De stempels werden van 1916 tot 1918 gebruikt, vooral voor post van en naar het Baltische gebied en de rest van het Postgebiet Ober-Ost.

Algemeen voorschrift was, dat alle brieven in het buitenland open verzonden moesten worden. Als brieven gesloten bij de controle terecht kwamen werden ze teruggezonden naar de afzender. Binnenlandse post werd alleen bij verdenking geopend, bijv. naar aanleiding van een verdacht afzender of ontvangstadres. Onleesbare of moeilijk leesbare geschriften waren niet toegestaan.

Ook te lange brieven mochten niet. Bij ontoelaatbare mededelingen volgde inbeslagname of terugzending. Tot 26 december 1918 bleef Ob. Ost in Vilnius.

Aangetekende brief, met Duits aantekenstempel Wilna en het stempel "EINSCHREIBEN", naar Berlijn. Het censuurstempel M.P.k. is zwart. Dit stempel kwam voor in violet, rood en zwart:

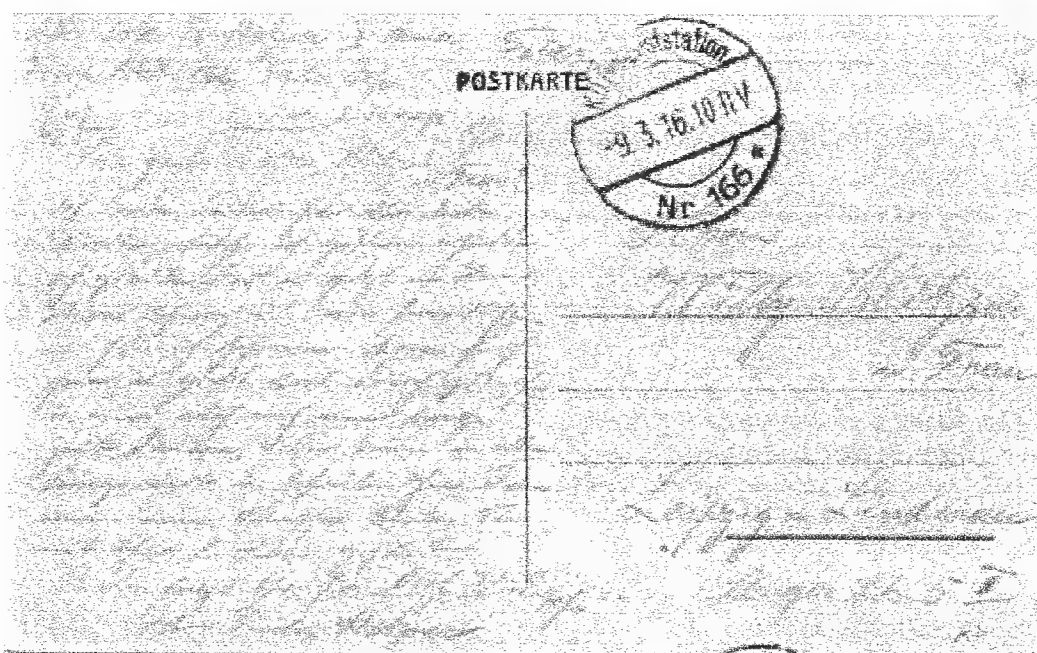
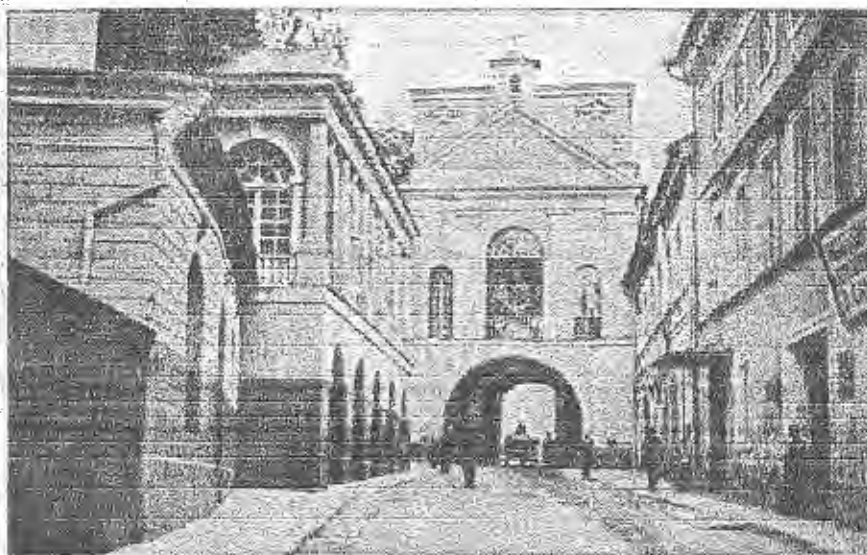
Duitse veldpost

Hierbuiten functioneerde natuurlijk ook nog de Duitse Veldpost voor het leger. In Vilnius waren veel troepen gestationeerd. Ook liep de bevoorrading van het 10^e Leger over Vilnius en daarmee ook de post. De veldpost van het 10^e Leger werd in oktober 1915 gevestigd in Vilnius. Verder hebben in Vilnius drie veldpoststations gefunc-

tioneerde, waar meer gegevens van bekend zijn: Nr. 166, 171 en 282.²

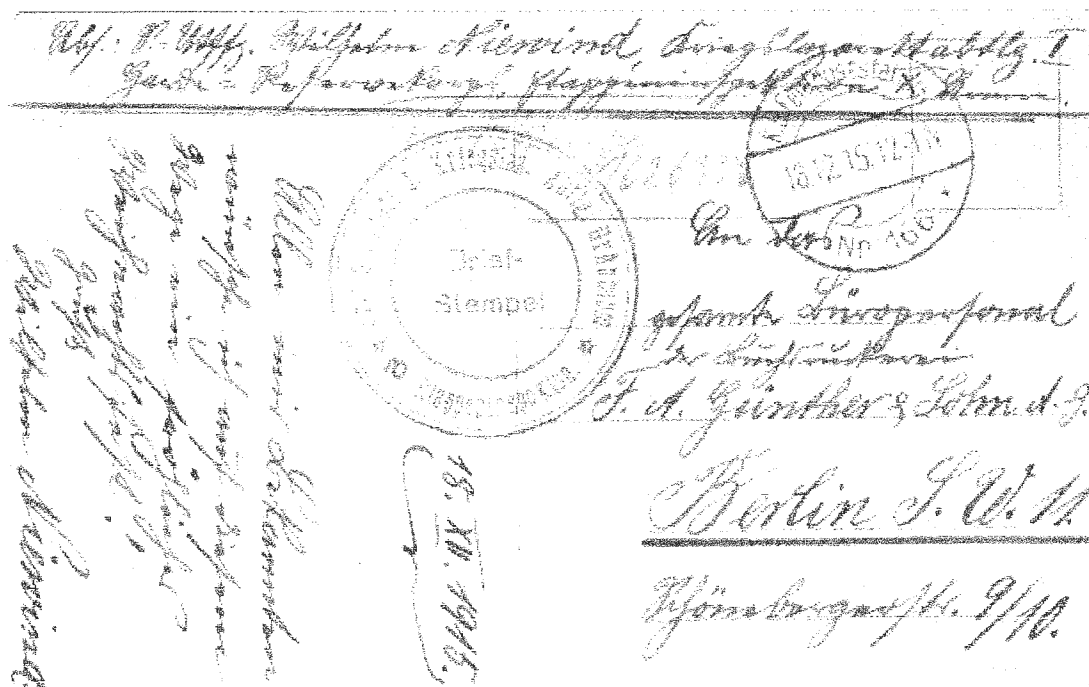
De veldpoststations 166 en 171 waren ingezet bij het 40^e Reservekorps en hiermee uit het gebied Wilkowschki-Mariampole opgerukt..

² Gegevens hierover zijn te vinden bij:
Die deutsche Besetzung Wilnas im 1. Weltkrieg (I-VIII) / Röttger

Prentbriefkaart uit Vilnius via Veldpost-station no. 166, 9-3-1916, naar Leipzig. (via email ontvangen uit de collectie van Meinhard Aits)

- Veldpoststation 166
Het eerste (bekende) stempel uit Vilnius is van 30-9-1915, en het laatste is van 25-12-1918
- Veldpoststation 171
Van eind september tot eind oktober 1915 in Vilnius (geen exacte data). In de weken hiervoor zat dit veldpoststation in Kaunas, ena in Soly.
- Veldpoststation 282
Dit is het veldpostkantoor van de Etappen-Inspection 10', die in april 1916 naar Vilnius kwam, en daarmee ook de veldpost. Het eerste poststuk uit Vilnius is van 10-5-1916. Deze Etappen-Inspection 10 werd begin augustus 1918 in het Militär-Gouvernement Litauen opgenomen en veranderde toen in

Nr. 166, 18-12-1915 (afb. via e-mail ontvangen van Antanas Jankauskas)

Feld-Intendantur. Ook veldpoststation nr. 282 ging mee naar het Gouvernement, en bleef in Vilnius. Het laatst bekende poststuk is van 4-12-1918.

Verder waren er allerlei veldpostkantoren voor de optrekkende troepen kort of lang in Vilnius, maar hiervan heb ik geen exacte gegevens gevonden.³

Andere veldpoststations, die (tijdelijk) in Vilnius functioneerden:

- Nr. 74: laatste helft 1917 tot einde oorlog
- Nr. 169 en 173: korte tijd in 1915
- Nr. 226 en 229: laatste helft 1917 tot einde oorlog

³ V. Fugalevicius noemt in zijn boek *Pasto antspaudai* (1984, p.191) welke legeronderdelen in welke maand in 1915 o.a. in Vilnius waren. Hij geeft ook een ruw overzicht van de veldpoststations (p. 200).

Het Duitse Bestuur

Buiten de stempels van Postgebiet Ober-Ost en de veldpost, vinden we uit deze tijd ook nog de stempels van het Duitse bestuur. De bestuurlijke indeling van het Land Ober-Ost was vrij gecompliceerd en veranderde nogal eens.

Na de verovering werd in Vilnius een stadsbestuur gevormd (Stadtverwaltung), maar dit viel niet samen met de Verwaltung (Bestuur) Wilna en het nieuwe Gouvernement Wilna.

De 'Verwaltung Suwalki' werd 1-3-1916 opgeheven en samengevoegd met de 'Verwaltung Wilna' tot de 'Verwaltung Wilna-Suwalki' (25-4-1916). De zetel werd Vilnius. Deze 'Verwaltung' werd op 4-3-1917 samengevoegd met de Deutsche Verwaltung für Litauen tot de Militärverwaltung Litauen, gevestigd in Vilnius. Op 27-1-1918 volgde samenvoeging hiervan met de Militärverwaltung Bialystok tot de Militärverwaltung Litauen, verdeeld in regio Noord en Zuid.

Naar een onafhankelijk Litouwen

Op 11 november 1918 werd de wapenstilstand van kracht en vanaf half november begonnen de Duitsers zich terug te trekken uit Litouwen.

Daarvoor, op 16 februari 1918, had al de onafhankelijkheidsverklaring plaatsgevonden, die op 23 maart erkent werd door de Duitse keizer. Rusland had Litouwen al afgestaan bij de Vrede van Brest-Litowsk (3 maart 1918).

Met de Duitse capitulatie op 11 november 1918 werd Litouwen echt onafhankelijk met als hoofdstad Vilnius. Ober-Ost beëindigde zijn werkzaamheden op 26 december 1918, en dan word het

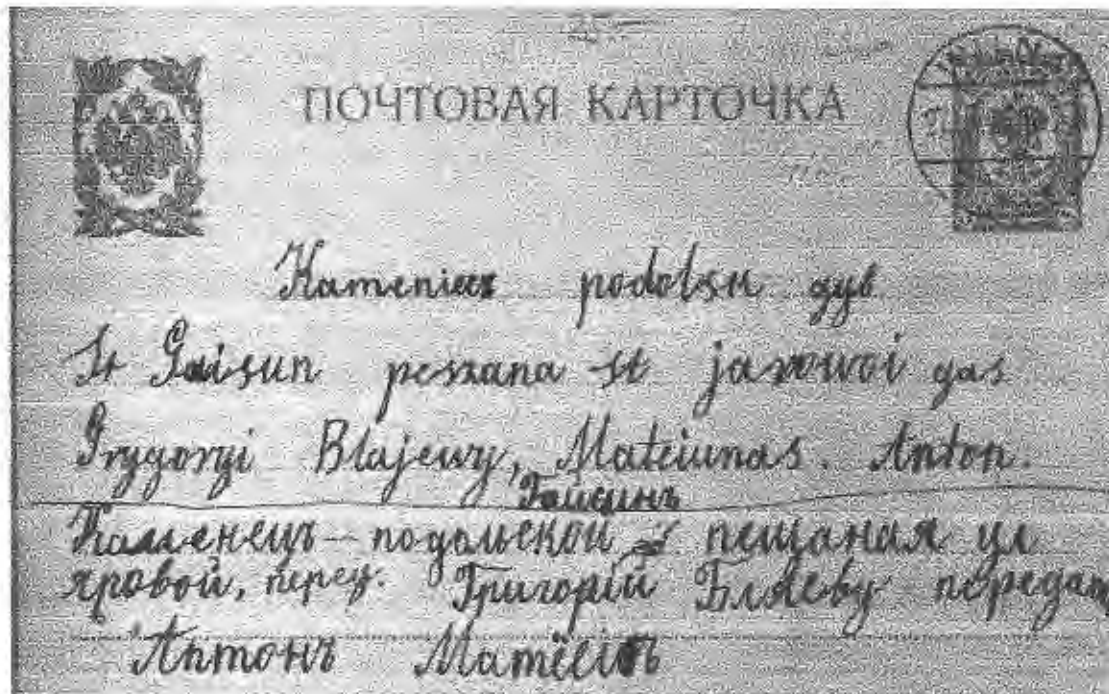
eerste Litouwse postkantoor in Vilnius geopend. Op 27 december verschijnen de eerste Litouwse postzegels.

Het gebied rond Vilnius werd echter ook opgeëist door het weer onafhankelijke Polen. Deze overgangsperiode, waarin Vilnius te maken krijgt met drie Poolse bezettingen, een Bolsjewistische bezetting en een tweede Litouwse periode, hoop ik in een volgend nummer van HBG te beschrijven.

Op 4 januari 1919 verlieten de laatste Duitse troepen Vilnius.

Übergang

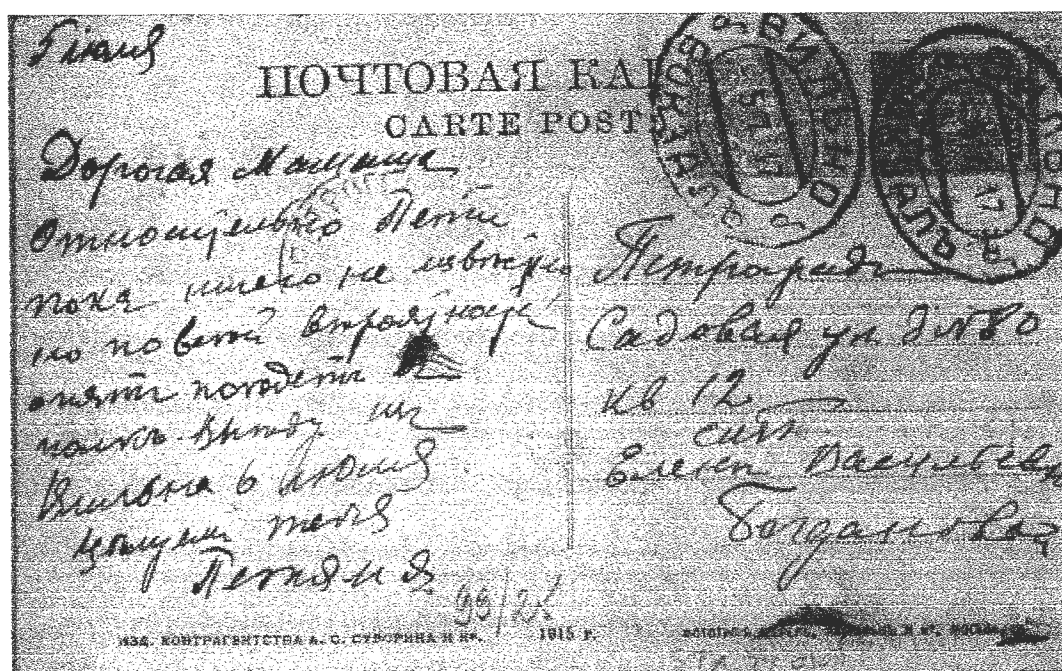
In een oorlogssituatie is er sprake van -ook postale- overgangssituaties. De onderstaande kaart is waarschijnlijk provisorisch gebruikt.

Een kaart uit 1916, met het Duitse stempel Wilna, 27-9-1916.

De kaart is verder Russisch, hoewel de Russen al weg waren en Vilnius bezet was.

Nog vreemder is de onderstaande kaart:

De kaart is volledig Russisch, met redelijk onbekend stempel van Vilnius, 1917, tijdens de Duitse bezetting.

Via Internet heeft een aantal verzamelaars suggesties voor dit raadsel gestuurd.

En mogelijkheid zou zijn dat -net als in Letland- postale autoriteiten stempel hebben meegenomen en ergens anders gebruikt. Maar de kaart komt echt uit Vilnius, blijkens de tekst, die Antanas Jankauskas voor mij vertaalde: "Juli 5, Lieve Mamma, wat Petja betreft, geen nieuws, maar waarschijnlijk....[onleesbaar]..Ik zal Vilnius op 6 Juli verlaten. Kus je - Petja en mij"

Vanwege de foute frankering (10 kop. i.p.v. 3 kop.) zou het ook een vervalsing kunnen zijn. Ook zou de datum gewoon fout kunnen zijn, maar dat is al te gemakkelijk.

Tenslotte: het is een echt spoorstempel van het Spoorpost Departement van het station Vilnius⁴. Het kan provisorisch gebruikt zijn, omdat daar geen Duits stempel aanwezig was.

Kortom, mogelijkheden genoeg, en wie het weet: graag een bericht naar mij.

⁴ Details over dit stempel: The Russian imperial provinces of Kovno and Vilna / Leonard L. Tann. - In: LPS of Chicago Journal (#2 (213) 1992. - p. 22-28

Literatuur

BLPSNY = Bulletin Lithuanian
Philatelic Society of New York

Die Deutsche Besetzung Wilnas im 1.
Weltkrieg (I-VIII) / Röttger
{Uitgebreid artikel over dit onderwerp
met veel gegevens over veldpost}

Die Ob. Ost-Post aus Sicht eines
polnischen Kalenders mit Wilna-
Informationen / Gerhard Hahne
In: Lituania 1994 ; nr. 2. - p. 82-95
[Informatie uit een Poolse Vilnius-
kalender-almanak, 1917, met vertaling in
het Duits]

Philatelistische Erzeugnisse des
Weltkriegs : die neue Markenausgabe für
Litauen
In: Illustriertes Briefmarken-Journal
1916 ; nr.1. - p.9-10
[De uitgaven voor 'Postgebiet Ober-Ost']

Die Postüberwachung im Deutschen
Reich durch Postüberwachungsstellen
1914-1918 : Handbuch und Katalog /
Karl-Heinz Riemer
[S.n.] : Poststempelgilde "Rhein-Donau",
1984
p.5-13: introduction, p. 129-132:
Königsberg
[Postcensuur in Duitsland 1914-1918]

The railroad lines in Lithuania - Before
1918 / V. Doniela
In: BLPSNY 1982 ; no. 122. - p. 8259-
8264
[Spooraanleg door de Duitsers in WO I:
p.8263-8264]

SEPAD '84 Exhibit : "Vicissitudes of
city of Vilnius : traditional and ancient
capital of Lithuania under seventeen
changes in administrative governments" /
W.E. Norton
In: BLPSNY 1984 ; 131. - p. 8477-8484
[Beschrijving van poststukken op de
tentoonstelling, over WO I: p.8478-
8479]

Stadtpostämter im besetzten Polen 1915-
1918 / Stefan Petriuk
[S.l.] : Bundesarbeitsgemeinschaft Polen
e. V. im BDP e. V., 1980?
p. 172-185: Stadtpost Wilna
[Post in de steden van bezet Polen 1915-
1918]

Vivat Wilna / Witold Fugalewitsch
In: Lituania 1996 ; nr. 5. - p. 269-274
[Documenten over de verovering van
Vilnius in 1915 door de Duitsers]

WWI German military Field post cancels
in Lithuania / W. Fugalewitsch
In: BLPSNY 1980 ; 115. - p. 8093-8096

Acquired by auction purchase, as part of a
larger lot of Ober-Ost covers
In: BLPSNY 1991 ; 162. - p. 9137-9139

RUSSISCHE CENSUURSTEMPELS 1944-1945 IN HET BALTISCHE GEBIED

ANDRÉ DE BRUIN EN RUUD VAN WIJNEN

Inleiding

In een tweetal voordrachten hebben we de periode besproken die ligt aan het eind van de Tweede Wereldoorlog, dan wel net daarna. Onze interesse ging daarbij ook en vooral uit naar de Russische (militaire) censuurstempels van die tijd. In dit artikel wordt een (internationaal een eerste?) poging gewaagd tot inventarisatie, waarbij wellicht meer vragen blijven hangen dan dat er antwoorden kunnen worden gegeven. Basis van dit artikel is een tabel met daarin de door ons relevant gevonden censor/censuur nummers.

Vragen aan andere gespecialiseerde verzamelaars die mogelijk enig licht in deze zaak zouden kunnen brengen (in Estland en Duitsland) hebben eigenlijk geen waardevolle informatie opgeleverd. Alleen ons corresponderend lid Alexander Epstein (Tallinn/Estland) heeft met de van hem bekende trouw en nauwkeurigheid enige informatie aangedragen, alhoewel het zijn verzamelgebied niet is. Deze gegevens, verwoord in een brief van 2 maart 1999 is de tweede pijler waar dit artikel op berust.

Informatie/documentatie over de Russische veldpost in zijn algemeen werd ondermeer gevonden in:

1. "ПОЧТА" nr.42: "SOWJETTISCHE FELDPPOSTSTEMPEL WAEREND DES 2. WELTKRIEG"
  - een in het Duits vertaald artikel van W. Panjuchin;
2. Rossica nr 118 "Early Field Post Markings from the "Great Patriotic War"
  - Een artikel, met bibliografie, van de hand van Peter Michalov, waarin deze zich beperkt tot de censornummers to half augustus 1943;
3. Rossica nr. 118: "SOVJET CENSORMARKS-THE-"1914-1943" CATEGORY" door David Skipton;
  - De schrijver definieert hierin in een specifieke periode (1942-1943) een viertal variëteiten met soms een onderverdeling.
4. Specifieke literatuur, betrekking hebbend over deze censorstempels voor zover dit Baltische Gebied betreft is mij niet bekend. De voorhanden literatuur stopt abrupt bij de herbezetting door de Sovjet Unie van de Baltische Staten in 1944/1945.

Afbeelding 1 ex RW
Deze afbeelding geeft een beter inzicht in de vorm van het stempel

Beschrijving van het censuurstempel

Door de ongetwijfeld grote hoeveelheden post die door de militaire censor moest worden bekeken en worden afgedaan, werden niet alle stempels in der haast gelijk afgedrukt; bovendien werden de waarschijnlijk stalen stempels door het vele gebruik vuil en vertoonden zij afwijkende afdrukken. Zoals in figuur 1 te zien heeft is, het stempel een ronde onderplaat met een diameter van ongeveer 4,2 cm. Variatie +/- 1mm. Het bestaat verder uit drie regels onder het Sovjet wapen.

Regel 1: "PROSMOTRENO" =
"onderzocht/gecensureerd"

Regel 2: "Военной Цензурой" =
(door) de militaire censor

Regel 3: een vijf cijferig nummer (van de
betreffende censor)

Geen afwijkingen zijn ons opgevallen.

Wat willen we weten?

Een goede vraag, maar daarover
meer..... na de tabel.

Tabel met gevonden relevante censuurstempels

censor-nr.	vertrek-datum	aankomst-datum	Tekst-Datum	van - via - naar	index	bijzonderheden
n.v.t.	02-07-44	-	-	speciale veldpostkaart	EE	Est. Lk veldpostnummer 62851-T
n.v.t.	01-09-44	-	-	te velde > Tseljabinsk (oeral)	EE	Est. Lk veldpostnummer 28634
n.v.t.	01-02-46	-	-	3k veldpostbrief te velde > Tallinn	EE	Est. Lk veldpostnummer 24524
n.v.t.	19-12-44	19-12-44	-	Kose > Kose	SK	stempel met CC*CP
n.v.t.	03-01-45	-	-	3k veldpostbrief te velde > Tallinn	EE	Est. Lk veldpostnummer 70958
00198	17-10-45	-	-	Leningrad	BM	
00881	-	-	-	Vasjugan > Kursi	EE	deportatie Siberië
00887	17-04-45	-	19-04-45	Tallinn > Tatarsk bij Novo Simbirsk	AB	emigratie Siberië
01953	09-01-45	02-02-45	-	te velde > Tallinn	SK	veldpost nr. onbekend
03750	01-12-44	-	-	Riga (letl) > Lepassaar (estl)	AB	veldpost vpmr 79479
04369	24-06-44	-	-	veldpostpnr. 21590-G > te velde	AB	veldpost 38431-B
04590	04-11-44	-	04-11-45	Riga > Wologda Oblast	RW	
09678	13-03-45	-	11-03-45	te velde > Tartu	AB	Est. Lk veldpostnummer 16626-C
09678	13-03-45	-	-	te velde > Vara	EE	Est. Lk veldpostnummer 09678-C
10781	16-03-45	-	-	te velde > Petseri	EE	Est. Lk veldpostnummer 07393
11206	14-02-44	-	-	Viljandi lokaal	EE	Est. Lk veldpostnr. onbekend
11206	24-01-45	-	-	te velde > Märjamaa	EE	Est. Lk veldpostnummer onb.
12339	01-07-45	04-07-45	-	te velde > Tallinn	AB	Est. Lk veldpostnummer 28770-J
12339	17-12-45	-	-	Saare > Kärddla - Elva	EE	
12339	01-02-46	-	-	Leningrad > Viljandi	EE	Est. Lk veldpostnummer 90637-B
12371	04-03-45	31-03-45	-	te velde > Moskou	AB	Est. Lk veldpostnummer 21608-K
12457	-	29-07-45	-		VK	
13190	30-09-44	-	-	te velde > Simusti	EE	Est. Lk veldpostnummer 51802
14582		14-12-44	-	Te velde > Vilnius	GH	Veldpostnummer 36990-L"
15378	02-06-45	-	-	Riga > te velde	EE	Est. Lk veldpostnummer 07796
16333	23-03-44	-		te velde > Omsk (achtergeb)	EE	Est. Lk veldpostnummer 16626-C
17910	17-05-45	-	16-05-45	Ogre > te velde	RW	Est. Lk veldpostnummer 93074
18431	20-09-45	-	-	Tallinn > Irkutsk	AB	
18431	-		-	Katsug (Rus) - Tallinn	EE	driekantige brief,
18591	-	03-02-45	-	Moskou > Kuressaare	BM	
18722	06-09-45	20-09-45	-	van Rusland > Tallinn	AB	
18722		-	-	Irkutsk > Tallinn	EE	driekantige brief
21113	30-04-45	01-05-45	-	Te velde > Vilnius	GH	Veldpostnummer 13.596
21150	30-11-43	-	-	te velde (achtergeb) > veldpnummer	EE	Est. Lk veldpostnummer 16626
23252	23-12-44	26-12-44	-	te velde > Tallinn	AB	Est. Lk veldpostnummer 62851-D
23253	-	-	-	Tallinn		
23440	12-11-44	-	-	te velde > Mustvee	EE	Est. Lk veldpostnummer 16626-C
25012	02-06-45	-	-	Viljandi	BM	
25014	-	24-07-45	-	Tallinn > Moiseküla	BM	Est. Lk veldpostnummer 548022
25014	22-04-45	28-IV-45	-	Kuresaare > Tallinn	HV	
25014	29-05-45	02-06-45	-	Kuresaare > Tallinn Nimme	HV	
25020	-	-	-	????-Tallinn-Nomme	AB	
25020	21-03-45	-	-	Kuressaare > Tallinn	BM	
25020	11-??-45	-	-	Lokaal Tallinn	BM	
25020	-	-	1945	Lokaal Tallinn	BM	
25020	11-10-45	-	-	Tallinn	BM	

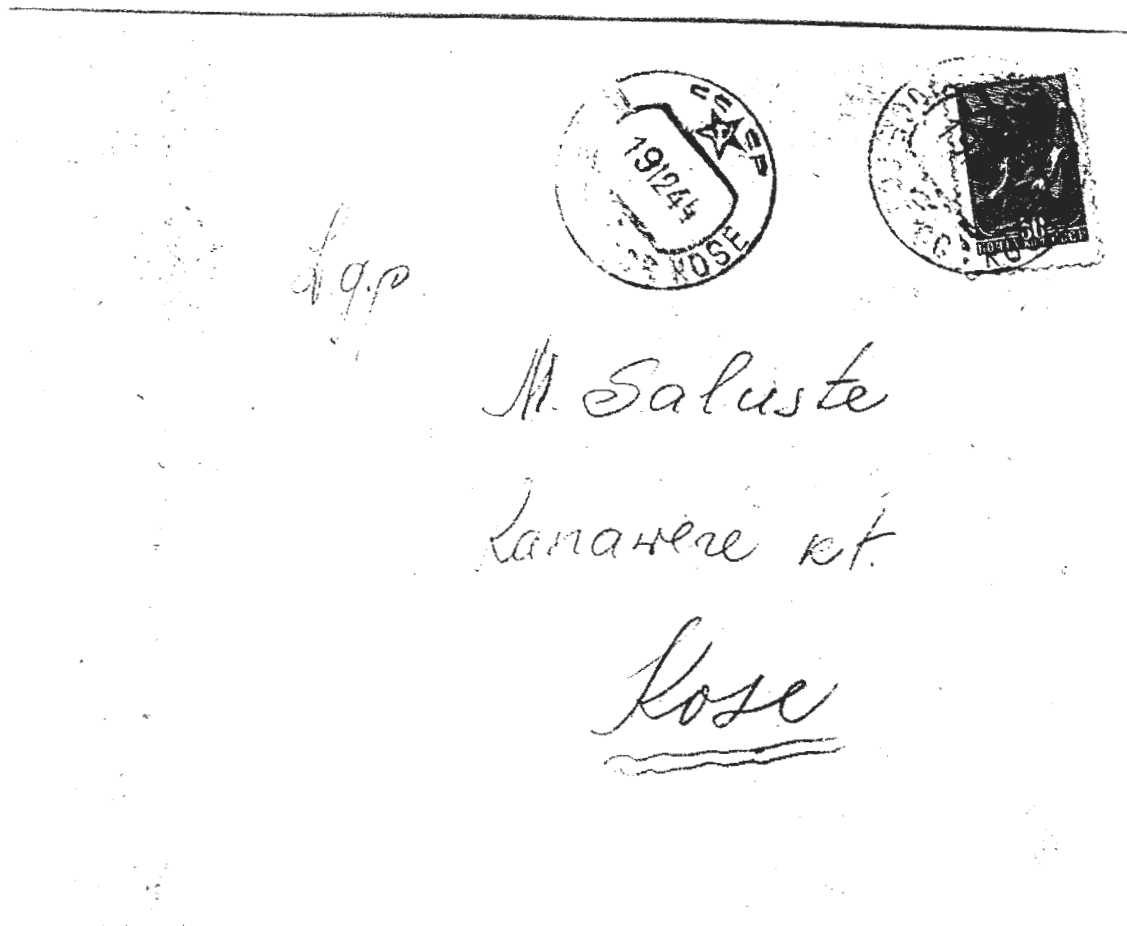

Afbeelding 2 ex SK Kaart naar Järva-Jaani Estland, censornummer 25026

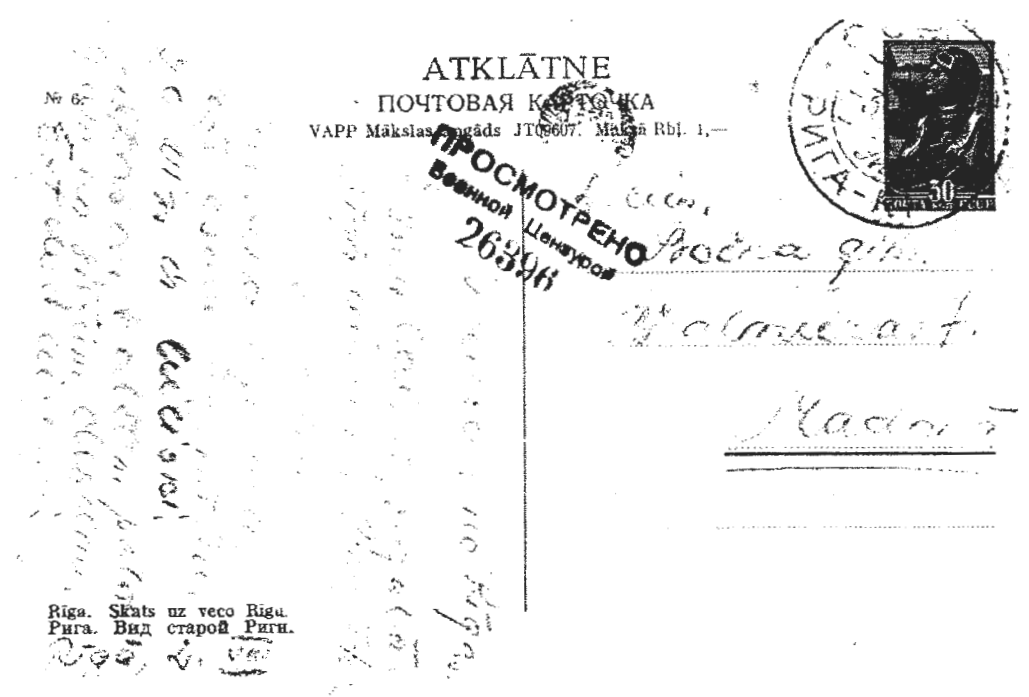

Afbeelding 3 ex AB Veldpostkaart van een Est in het Sovjetleger
Verstuurd van Walk naar Raasik met censornummer 26602

25020	-	11-03-45	-	Rusland > Lihula	BM	
25022	25-04-45	-	-	te velde > Raasiku	EE	Est. Lk veldpostnummer 16601
25022	-	-	-	Nomme > Rakvere	AB	
25022	02-01-45	-	-	Tallinn > Ravila pag	BM	
25022	25-04-45	-	-	te velde > Raasiku	EE	Est. Lk veldpostnummer 16601
25022	01-01-45	-	-	Tallinn > Ravila AG	BM	
25022	21-03-45	-	-	te velde > Koeru	EE	Est. Lk veldpostnummer ??
25022	14-04-45	24-04-45		Võõpsu > Tallinn	EE	provisorische hs ontwaarding
25022	06-II-45	09-02-45	-	Tallinn > Põlva	MK	
25026	22-12-45	28-12-45	-	Turi > Paide	AB	
25026	11-01-45	-	-	te velde > Merjama	BM	Est. Lk veldpostnummer 62851-U
25026	27-11-45	-	-	Tallinn > Viru Jaagupi	SK	Wenskaart
25026	-	07-03-45	-	Riga > Moiseküla	BM89	Est. Lk veldpostnummer 51802-II
25026	04-05-45	-	-	Polevaja poshta > Pärnu Jaagubi	BM	Est. Lk veldpostnummer ??
25026	-	24-12-45	-		VK	
25026	?XXII45	-	-	Järva - Jaani	SK	
25026	22-12-45	29-12-45	-	Laupa > Vändra	EE	
25026	25-02-45	-	-	Tallinn lokaal	EE	Est. Lk veldpostnummer ??
25026	25-2-45	-	-	te velde > Tallinn	EE	Est. Lk veldpostnummer ??
25026	25-02-45	-	-	te velde > Tallinn	EE	Est. Lk veldpostnummer 24676-Z
25026	19-12-44	27-XII-44	-	Kohila-Järve > Tallinn	HV	
25028			-	Mustla	HV	
25030	29-12-44	03-01-45	-	Kolga > Põlva	AB	
25030	-	12-10-45	-	Tallinn > Kuressaare	BM	
25030	-	12-10-45	-	Tallinn > Kuressaare	BM	
25030	-	27-12-45	-	Tallinn > Kuressaare	VK	
25030	-	23-07-45	-		VK	
25030	22-03-45	23-03-45	-	Kuresaare > Nimme	HV	
25030	??-XI-44		-	Viru-Jaagubi > Vara Pag.	HV	
25031	30-03-45	-	-	Turi > Tallinn	BM	
25031	15-06-45	-	-	Nuia > Simuna	AE	
25031	18-07-45	-	-	Põltsamaa > Tallinn	BM	
25031	07-08-45	-	-	Viljandi > Hagudi	BM	
25031	18-07-45	-	-	Põltsamaa > Tallinn	BM	
25031	10-07-45	-	-	Kareda > Walk	BM	
25031	17-10-45	22-10-45	-	Paide > Marjamaa	SK	
25031	31-03-45	05-IV-45	-	te velde > Tallinn	HV	Est. Lk veldpostnummer 95879-B
25031	10VII-45	14-07-45	-	Kareda Ag. > Valga	HV	
25031	07-II-45	26-03-45	-	?? > Tallinn	HV	
25033	03-01-45	-	-	Nomme > Tallinn	AB	
25033	03-01-45	-	-	Nõmme > Tallinn	BM	
25033	13-01-45	18-01-45		Nomme > Nomme	HV	
25035	??-??-45	-	-	Nomme > Kolga-Leesi	AB	
25035	02-01-45	05-01-45	-	te velde > Tallinn	AB	Est. Lk veldpostnummer 62851-P
25035	16-05-45	-	-	Nõmme > Tallinn	BM	
25035	-	-	-			
25035	31-03-45	-	-	Tallinn > Harku	EE	
25035	-	1945	-	Tallinn	EE	
25035	05-05-45	-	-	Tallinn	EE	Est. Lk veldpostnummer ??
25035	05-05-45	-	-	te velde > Viljandi	EE	Est. Lk veldpostnummer ??
25035	16-01-45	-	-	Tallinn > Hagudi	EE	
25035	02-01-45	-	-	te velde > Tallinn	EE	Est. Lk veldpostnummer 6285?
25035	19-03-45	26-03-45		Kuresaare > Tallinn	HV	
25042	-	18-08-45	-	Sverdlovsk - Pärnu	VK	

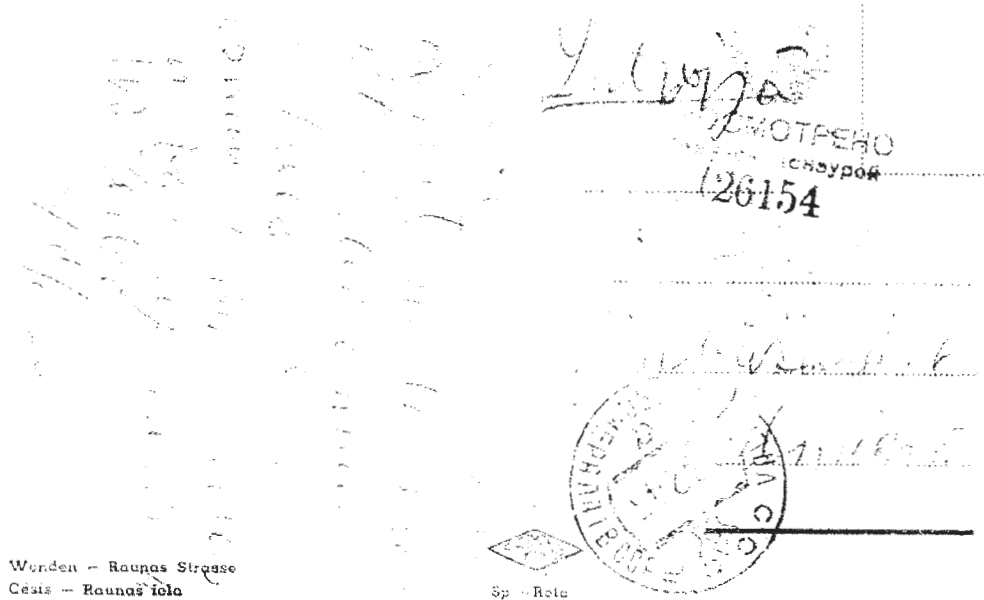

Afbeelding 4 ex SK Brief naar Kose (Estland) zonder censornummer

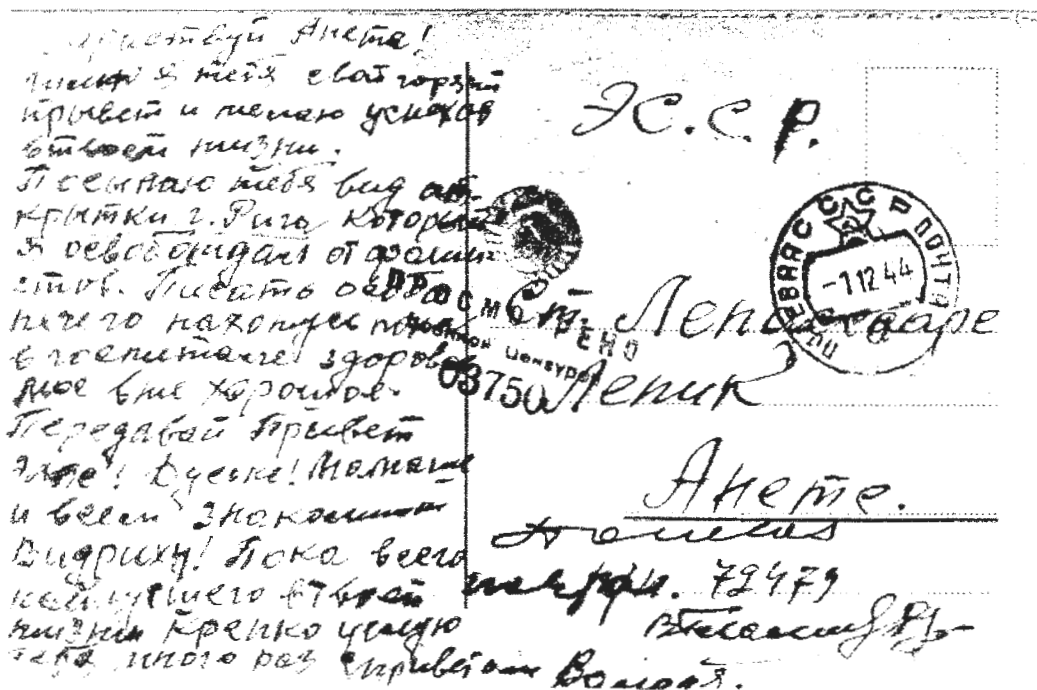

Afbeelding 5 ex RW Kaart verzonden van Riga naar Madona. Censuurstempel 26396

25042	-	30-12-45	-		VK	
25042	16-07-45	-	-	te velde > Pärnu	EE	Est. Lk veldpostnummer 28634-V
25042	18-01-45	-	-	Kilingi-Nõmme - Pärnu	VK	
25042	17-X-44	-	-	Kohila > Suuregi	HV	
25043	24-12-45	-	-	Pärnu	BM	
25043	19-12-45	-	-	Pärnu > Soontaga AG	BM	
25043	-	26-07-44	-	Leningrad > Pushkin	VK	
25043	20-01-45	-	-	Pärnu - Pärnu	VK	
25043	18-X-44	-		Joopre > Sindi	HV	
25044	14-11-45	-	-	Tartu		
25044	14-11-45	-	-	Tartu > Koeru	BM	
25044	-	1945	-	Tallinn	EE	
25044	03-11-44	06-11-44	-	Muhu > Tallinn	EE	provisorische hs ontwaarding
25045	05-12-44	-	-	Tali AG > Tallinn	BM	
25045	29XII44	01-01-45	-	Jäwel > Pärnu	MK	
25045	05-??-44	-	-	Tallinn > Massiar??	HV	
25046		08-05-45	-	te velde > Pärnu	MK	Est. Lk veldpostnummer 24806-U
25047	14-08-45	-	-	Tallinn > Varbola	BM	
25047	-	27-06-45	-	Kehra > Viiru Jaagubi	VK	
25047	05-08-45	-	-	Oru (Viljandi) > Pärnu	EE	
25047	19-08-45	-	-	Tallinn > Vohma	EE	
25047	30-IV-45	03-V-45	-	Tallinn > Velise ag.	HV	
25047	5VIII45		-	Tallinn > Ohi Pag.	HV	
25048	06-03-45	13-03-45	-	Vatseliina > Tallinn	BM	
25048	16-12-45	-	-	Tartu lokaal	EE	
25048	-	28-X-44	-	Mustla	HV	
25053	04-12-44	-	-	Tõstamaa > Pärnu Jaagupi	SK	2talig Russ stempel bf beport 60K
25053	31-03-45	-	-	Pärnu	BM	
25053	06-11-44	-	-	Tähela > Pärnu	BM	
25053	06-11-45	08-11-45	-	Tõhela > Pärnu	BM	
25053	03-08-45	-	-	Pärnu	EE	
25053	03-08-45	-	-	Pärnu	EE	
25061	28-02-45	16-03-45	-	te velde > Tartu	EE	Est. Lk veldpostnummer ??
25064	-	1945	-	Kursi	EE	censuurstempel in violet
25064	08-12-44	-	-	Tartu	EE	Est. Lk veldpostnummer ??
25066	16-XI44	19-XI-44	-	Tallinn > Tallinn	MK	
25066	29XII45		-	Tallinn > Tallinn	HV	
25077	24-05-45	29-05-45	-	Tartu > Pärnu	BM	
25077	24-05-45	28-05-45	-	Tartu > Pärnu	BM	
25077	-	-	-		VK	
25077	26-IV-45	03-V-45	-	Tallinn - Vaksal > Põlva	HV	
25078	20-03-45	-	-	Võru	BM	
25078	20-03-45	-	-	Võru > Kõpu	BM	
25078	17-08-45	-	23-08-45	Valga > Kameli	BM	
25078	05-04-45	06-04-45	-	Varstu > Tallinn (13-04-45) via Rõuge	EE	
25078	-	-	-	brief > Kambja	BM	
25078	05-04-45	13-04-45	-	Vartsu > via Rõuge (06-04-45)	EE	provisorisch
25078	-	-	-	geen verdere informatie	VK	
25080	17-02-45	-	-	Kiviõli > Rakvere	BM	
25080	24-02-45	-	-	te velde > Kambja	EE	Est. Lk veldpostnummer 24806-D
25082	13-07-45	16-VII-45		Rakvere > Vaika-Maarja	HV	
25084	06-01-45	-	31-12-44	Nomme > Viljandi	AB	
25084	18-11-44	20-11-44	-	Viljandi > Tallinn	AB	kaart met betaald antwoord
25084	08-01-45	-	-	Tallinn	BM	

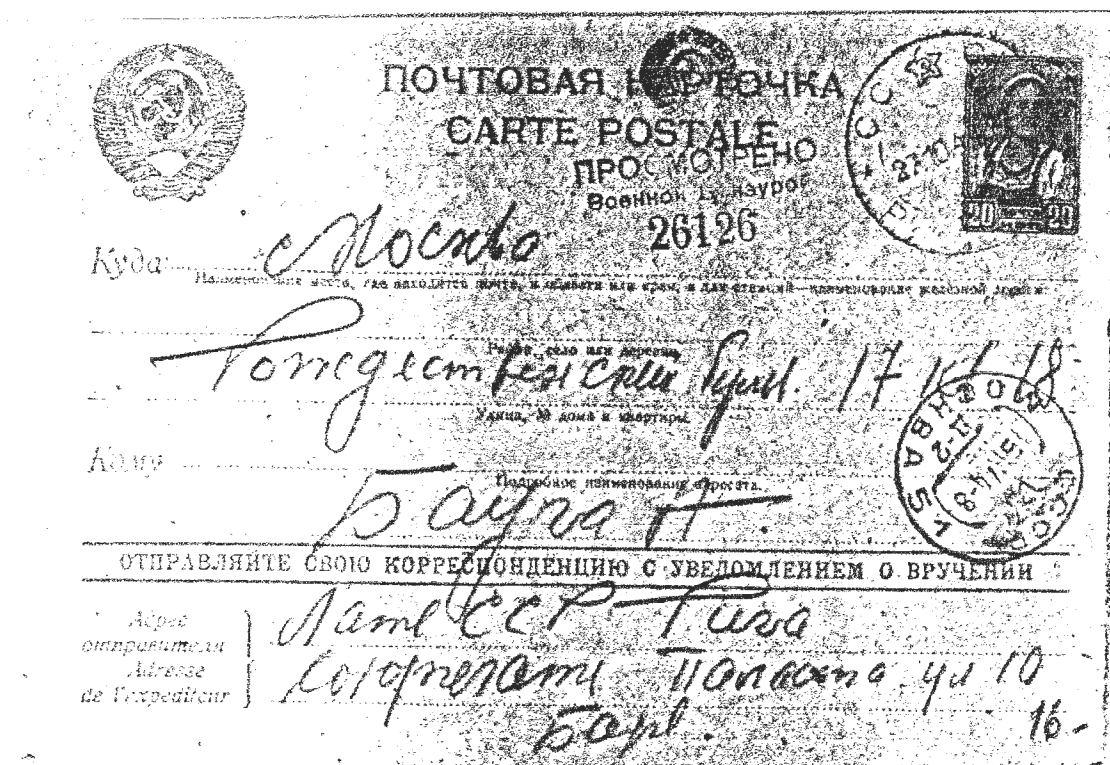

Afbeelding 6 ex RW Kaart met AB Veldpostkaart van veldpostnummer 79479
In de tekst: "schrijf je vanuit Riga, de stad die wij op de fascistten hebben heroverd"

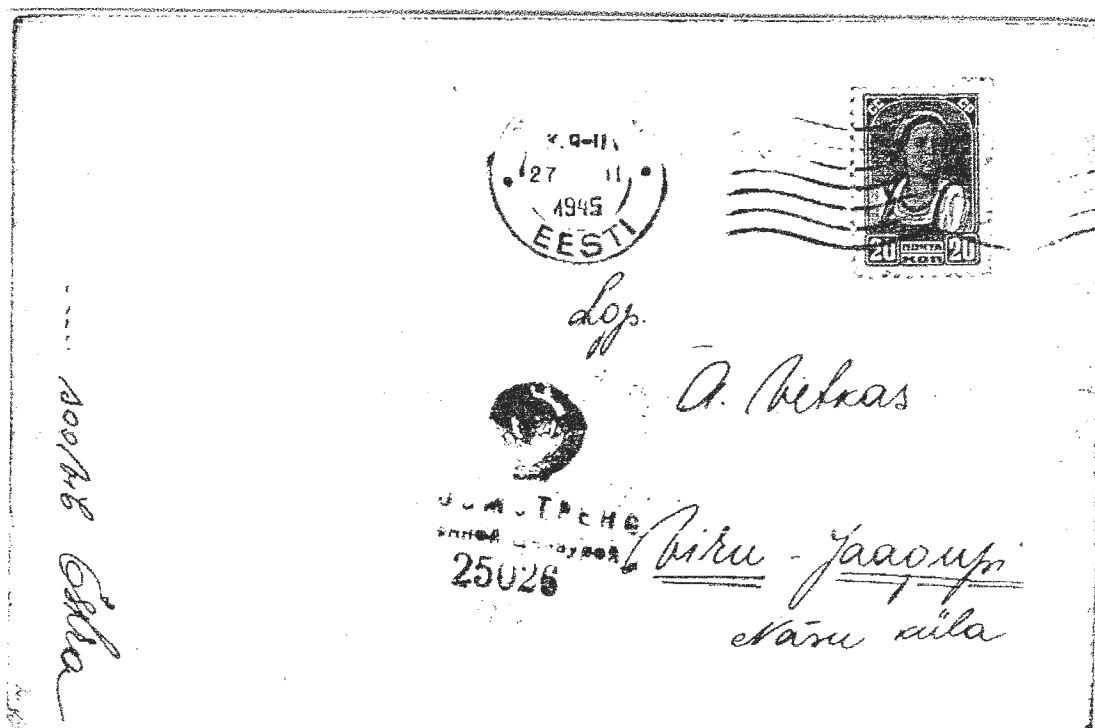

Afbeelding 7 ex AB Veldpostkaart van veldpostnummer 79479
In de tekst: "schrijf je vanuit Riga, de stad die wij op de fascistten hebben heroverd"

25084	-	06-01-45	-		VK	
25084	-	-	-			
25084	14-02-45	-	-	Tartu	EE	Est. Lk veldpostnummer ??
25084	08-01-45	-	-	Tallinn > Torma	EE	
25084	10-XI-44	11-11-44	-	Tallinn > Keila	HV	
25084	06-I-45		-	Tallinn > Torma	HV	
25084	29-01-45	05-02-45	-	Kuresaare > Tallinn > Nomme	HV	
25089	15-01-45	-	-	Märjammale > lokaal	EE	Est. Lk veldpostnummer ??
25089	15-01-45	19-01-45	-	te velde > Märjamaa	EE	Est. Lk veldpostnummer ??
25089	19-01-45	-	-	te velde - Tartu	VK	Est. Lk veldpostnummer 73626
25090	13XII44		-	Kivioli > Koigi	HV	
25092	29-12-44	17-01-45	-	Kuressaare > Moskou	BM	
25092	24-02-45	-	-	te velde > Vara	EE	veldpostnummer 21431
25092	19-X-44	-	-	Tallinn > Keila	HV	
25092	10-XI-44	-	-	Tallinn > Keila	HV	
25096	-	1945	-	Tartu	EE	
25096	27-12-45	-	-	Tartu > Tartu	MK	
25110	04-08-45	09-08-45	-	Käina > Tallinn	EE	
25110	26-04-45	-	-	te velde > Tallinn	EE	Est. Lk veldpostnummer 16610-L
25110	27-12-44	02-01-45	-		AB	
25110	11-10-44		-	Tallinn > Abja	AL	
25114	07-08-45	-	-	kaart > veldpostnummer 28634-P	EE	Est. Lk veldpostnummer ??
25124	25-08-45	28-08-45	-	Antsla > Tartu	MK	
25147	19-02-45	-	-	Tartu > Mõsanurme (Kavilda)	AB	
25147	11-12-44	-	-	Vara > te velde	EE	Est. Lk veldpostnummer 16626-C
25149	08-03-45	-	-	Kuressaare > Soontaga AG	BM	
25149	20-05-45	-	-	te velde > Kanepi	EE	Est. Lk veldpostnummer 16626
25157	06-02-45	-	-	Tallinn > Kalinin	BM	
25159	18-07-45	-	-	> Haapsalu	EE	
25159	05-08-45	-	-	Tallinn > Rapla	HV	
25159	10-09-45	14-09-45	-	Nomme > Tartu	HV	
25186	19XII44		-	Tallinn > Torva	HV	
25219	08-IX45	12-09-45	-	Tallinn > Suuremessa	HV	
25224	30XI45		-	Tallinn > Waimosa	HV	
25232	04-08-45	-	-	Sonda > Tallinn	EE	
25282	11-12-45	15-12-45	-	Viru Väljak > Viru Nigula	BM	aankomststempel van Valga
25283	22-12-45	-	-	Saski > Rakvere	EE	
25289	-	28-12-45	-			
25289	04-12-45	-	-	Klooga - Surju	VK	
25294	13-05-45	-	-	Kihelkonna	BM	
25294	26-07-45	29-07-45	-	Emnaste > Tallinn	EE	
25302	02-05-45	06-05-45	-	Lelle > Käru	EE	
25302	10-07-45		-	Kuresaare > Tallinn-Nomme		
25322	-	-	-	te velde > huis	BM	Est. Lk veldpostnummer 90672-B
25322	-	-	-	te velde > Salevere (omgeving Pärnu)	BM	Est. Lk veldpostnummer 90672 B
25322	-	22-12-45	-	Tallinn > Pärnu	VK	
25322	-	1945	-	Klooga > Tamsalu	EE	Est. Lk veldpostnummer 62851-P
25322	-	01-04-47	-	Klooga > Vara	EE	Est. Lk veldpostnummer 92933
25350	12-10-44		-	Tallinn > Elva	AL	
25443?	16-01-45	-	-	te velde > Vara		Est. Lk veldpostnummer 16626-C
25501	26-12-45	-	-	Petseri > Võru	BM	
25501	26-12-45	-	-	Petseri > Võru	BM	
25501	26-12-45	-	-	Petseri > Võru	BM	
25802	17-04-45	27-04-45	-	te velde > Walk	AB	Est. Lk veldpostnummer 35612-K

Afbeelding 8 ex AB Veldpostkaart Riga – Moskou Censuurstempel 26126

Afbeelding 9 ex SK Wenskaart van Tallinn naar Viru -Jaagupi Censuurstempel 25026

25910	22-09-44	-	-	te velde vprnr 19264 > Vidzy (Belorus)	AE	Veldpostkaart-zicht op Warschau
25912	06-03-45	-	-	te velde > Tallinn	EE	Est. Lk veldpostnummer 6285?
26061	26-08-45	-	24-08-45	Riga > Rujiena	RW	
26065	31-10-44	-	-	Ušpaliai (Lit)	WF	
26069	06-04-45	-	03-04-45	Riga 9 > Lozas	RW	
26069	09-11-45	-	-	Riga > Riga 4	RW	
26074	10-04-45	-	-	Slantsy (prov Leningrad)> veldpnr	AE	veldpostnummer 29083
26083	25-06-45	28-06-45	16-06-45	Riga > Valmiera	RW	
26103	31-12-44	-	01-01-45	Sigulda > Staicele	AB	
26126	27-10-44	15-11-44	20-10-44	Riga > Moskou	AB	
26137	12-02-45	17-02-45	-	Jakabpils "B" > Riga	SK	
26137	12-02-45	17-02-45	-	Riga > Jakabpils	SK	
26154	05-11-45	-	05-11-45	Cesis - Riga - Riga 10	RW	
26154	??-2-45			> Valmiera	RW	
26154	14-03-45	18-03-45	-	Viesturi > Jekabpils - Riga Meza Parks	SK	Jekabpils: 15-03-45
26157	22-12-45	26-12-45	22-12-45	Ventpils > Riga	RW	
26157	22 12-45	-	-	Riga > Riga 2	RW	
26165	08-12-45	12-12-45	07-12-45	Cesis > Riga	RW	
26180	15-03-45	17-03-45		Valmiera > Riga	SK	
26203	-	10-12-45	-	Rujen > Riga	AB	hs "Rujiena"
26213	18-03-45	24-03-45	-	Jekabpils > Riga Meza Parks	RW	
26213	18-03-45	24-03-45	-	Jakabpils > Riga-Riga Meza Parks	SK	Riga: 23-03-45
26228	14-11-46	17-11-46	08-11-46	Narva > Riga > Madona	RW	beport in Riga
26261	06-09-45	18-09-45	-	Madona > Riga > Madona	RW	retourpost
26262	27-08-45	14-09-45	-	Madona > Riga > Madona	RW	retourpost
26315	-	28-12-44	-	Majorenhof > Peiza	BM	
26341	13-02-45	17-02-45	-	Rujen > Riga	AB	(geld)wisselcoupon
26341	02-03-45	-	02-03-45	Valmiera > Lilaiskalus	AB	
26385	10-10-44	14-10-44		Daugavpils>Pavels Petterson (Wolmar)	PR	
26396	03-??-45			Riga > Madona	RW	
26389	-	24-08-45	19-08-45	Elva (geen stempel) > Riga	BM	(Est.?) Lk veldpostnummer ??
26617	??-0-46	-	-	te velde veldpnr 47751 > Leningrad	AE	veldpost
26675	20-??-4?	-	-	Onbekend > vilnius	GH	Veldpost?
onleesb	15-05-45	15-05-45	-	Vilnius lokaal	GH	Veldpost driekantig gevouwen

draaidatum 1 december 1999 naar de stand van 22 oktober 1999

De tabel zo nog eens bekijkend blijft het toch een imposant gezicht, al zeg ik het zelf.....

Maar wat doen we er mee? Ik heb gekozen tot het stellen van een aantal vragen, waarbij steeds, op grond van de vraag, naar een antwoord zal worden gezocht:

1. Werd de post gecensureerd bij het kantoor waar het stuk werd aangeboden, werd dat bij aankomst gedaan of was dat wisselend?

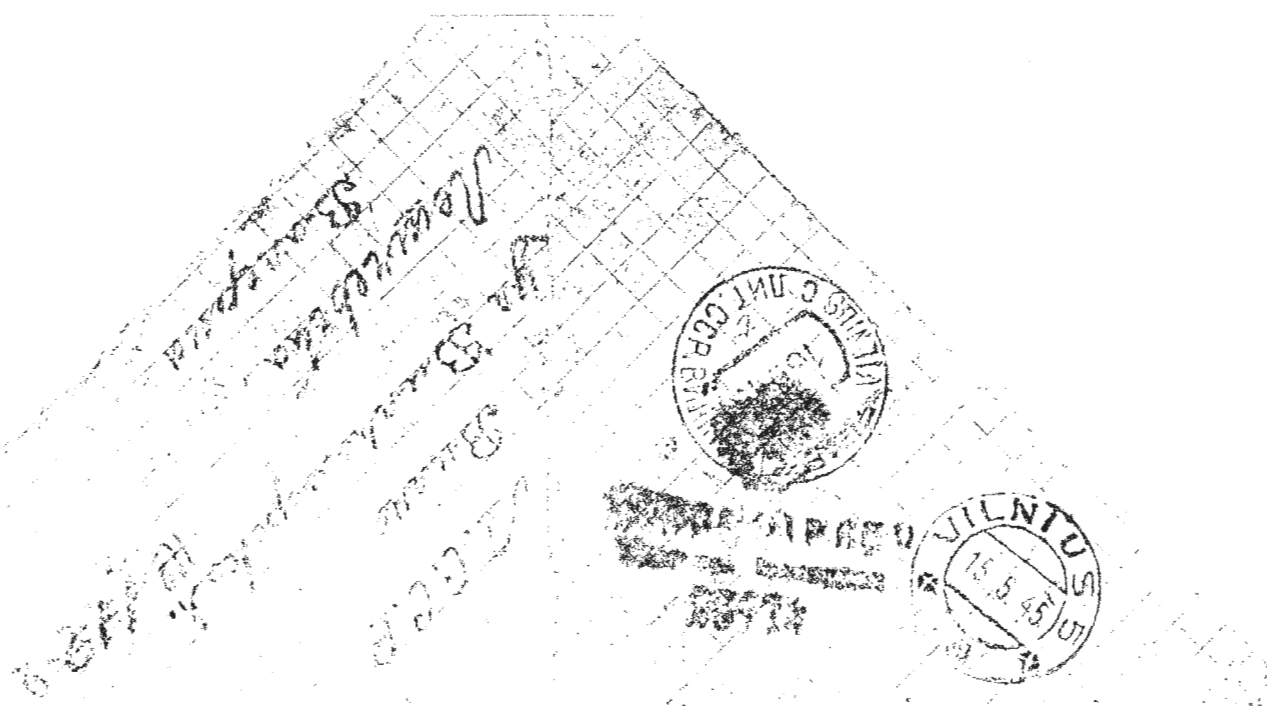
- Logischerwijs zou mijn antwoord zijn natuurlijk bij vertrek immers dan kon, indien ongerechtigheden werden vastgesteld, de verzending nog voorkomen worden. Bekijken we echter de tabel dan is daar geen

concreet antwoord op te geven. Je zou aan de hand van voorbeelden uit de tabel voorzichtig kunnen zeggen: meestal werd de post voor vertrek gecensureerd, maar voorbeelden zijn er ook te vinden waarbij de censor eerst bij aankomst of zelfs onderweg in actie kwam. Kortom er zijn drie mogelijkheden.

2. Is het censorstempel en -nummer gekoppeld aan de persoon van de censor?

- Vast staat dat het censornummer en het daarbij behorende stempel en wellicht andere attributen als voorschriften etc. verbonden waren aan de persoon van de

censor. Alexander Epstein zegt hierover: "het kwam voor dat censors werden overgeplaatst naar een andere stad, in dat geval bleven zij in het bezit van hun persoonlijk censornummer met stempel".

Afbeelding 10 ex GH Driekantige veldpostbrief vanuit het veld verstuurd naar Vilnius
Veldpostnummer onleesbaar

Door gebrek aan enveloppen werd de brief gevouwen, waarna vaak de einden met stopgaren werden samengebonden.

3. Kunnen we iets zeggen over de relatie van het censornummer en bijvoorbeeld het gebruik daarvan in een bepaalde stad of land (voormalig Estland, Letland of Litouwen)?

- Als we de tabel goed beschouwen dan valt ons op dat de nummers beginnend met 25... altijd een relatie met Estland hebben, die beginnend met 26... met Letland of Litouwen.
- Ook valt het op dat de meeste in de tabel weergegeven nummers met 25... beginnen, minder met 26... Dat kan echter liggen aan het voorliggende materiaal. Vast staat echter dat materiaal van of naar het voormalige Litouwen schaars is!!!
- Voorstelbaar is ook dat, aangezien het hier om militaire censuur gaat, niet zozeer de voormalige landsgrenzen maar de militaire operationele vakken en vakgrenzen het uitgangspunt waren. Vakken (bijvoorbeeld van een Leger) die weliswaar veelal op grond van terrein werden vastgesteld maar vaak overeenkwamen met landsgrenzen, die historisch gezien immers ook veelal op grond van het terrein tot stand waren gekomen.
- We houden het er voorlopig maar op 25... = Estland en 26... is Letland of Litouwen.
- Alexander Epstein schrijft hierover: "Er is een theorie die zegt dat elke censor zijn eigen rayon had en volgens mij beginnen alle censornummers die in Estland gebruikt zijn in de onderhavige periode met "25" en voor Letland respectievelijk "26". Censors hadden allen hun eigen persoonlijk nummer en stempel dat behielden ze ook indien ze van locatie wisselden."

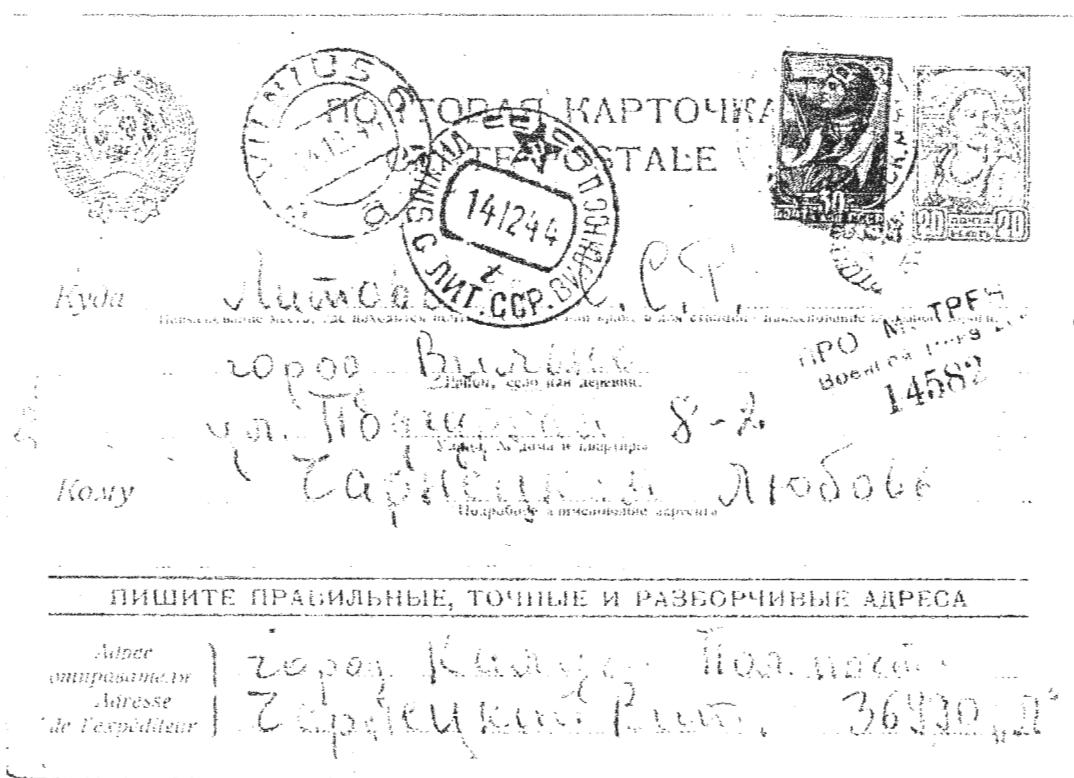
In de volgende zin weerspreekt hij deze theorie min of meer door erop te wijzen dat hij een veldpostkaart (gezicht op Warschau) (veldpostnummer 19264) in zijn bezit heeft, verstuurd 22-09-44 naar Vidsy (Byelorussia) met censornummer 25910. Ook heeft hij in zijn bezit een tweetal veldpostkaarten met driehoekig stempel (portvrijdom): één van Slantsy (provincie Leningrad) (10-04-45) naar veldpostnummer 29083 en de ander van veldpostnummer 47761 "D" naar Leningrad in september 1946. Beide stukken zijn gecensureerd door censor 26074, respectievelijk d26617. Hierbij merkt hij op dat er geen aantoonbare relatie bestaat met Letland.

- Dit laatste is wellicht als volgt verklaarbaar: zoals gezegd het gaat hier om militaire sensors. Deze waren oorspronkelijk ingedeeld bij de diverse eenheden, zeker toen deze als operationele eenheden aan de diverse fronten vochten. Maar niet zodra deze eenheden in het achtergebied optraden, dus geen frontdienst meer verrichtten, werden deze sensors meer regionaal ingezet. Dat is ook duidelijk in de tabel te zien bij de eenheden van het Estse Legerkorps en andere door Esten bemande eenheden die in Sovjet verband opereerden. De hier genoemde sensors met nummer 26074 respectievelijk 26617 zijn beide "late" nummers van sensors die kennelijk "doorgetrokken zijn. De brief met nummer 26074 is kennelijk bij aankomst gecensureerd, die met nummer bij vertrek.

- Over de eenheden van het Estse Legerkorps valt nog te vermelden dat deze hun censornummers beginnend met 25... reeds kregen toen zij nog in verzamelgebieden lagen in de

Oeral, voordat zij deelname aan de grote aanval westwaarts.

- Dit brengt mij tot een laatste opmerking. De militaire eenheden hadden alle een eigen veldpostnummer

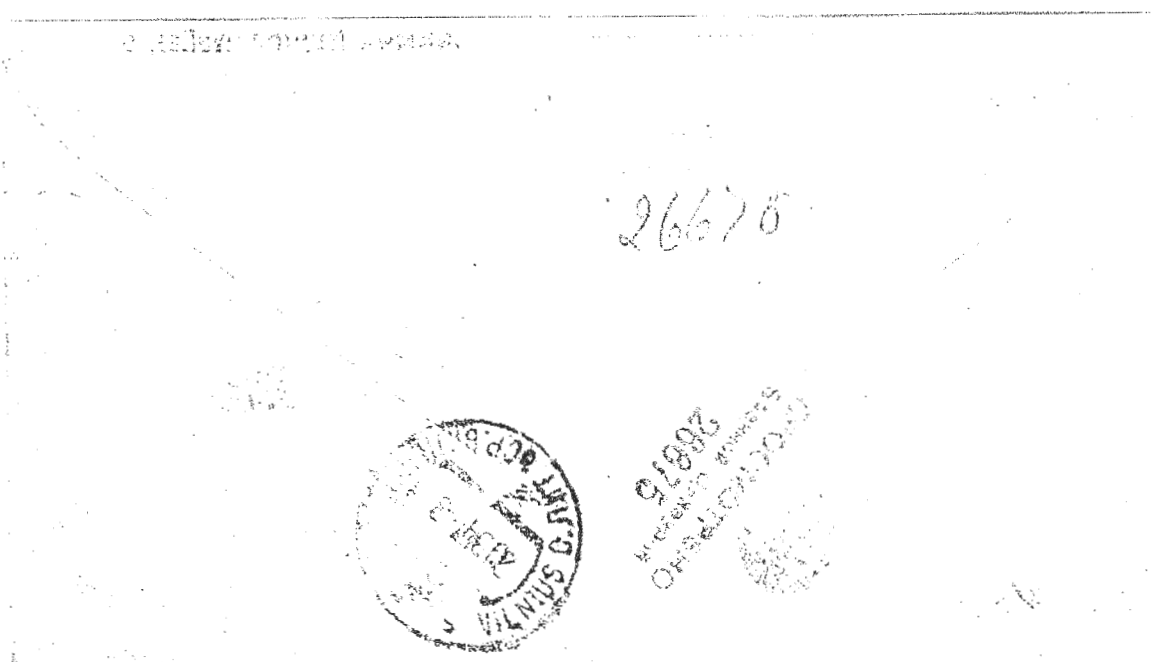
Afbeelding 11 ex GH Veldpostbrief (36990J)verstuurd naar Vilnius
Eenheidscensorstempel 14582

Afbeelding 12 ex GH

In Vilnius werd het oude stempel uit de tijd van de republiek nog jaren gebruikt

Censorstempel van de eenheid 21113

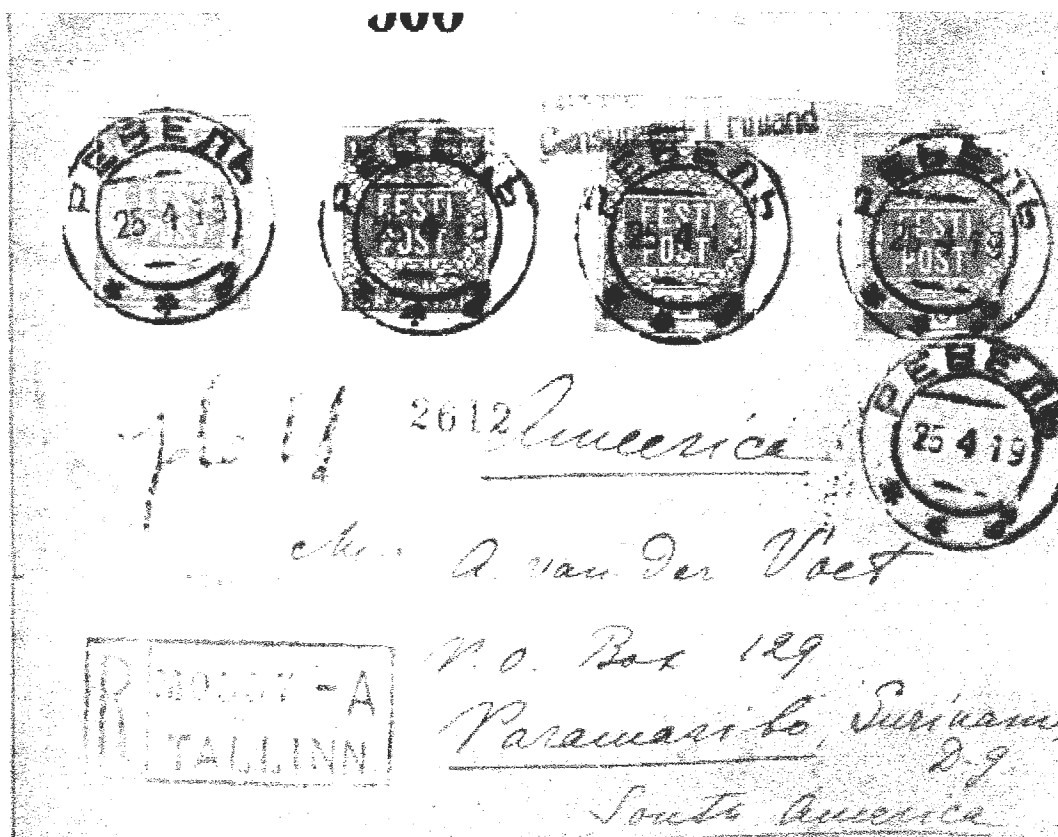

Afbeelding 13 ex GH Brief vanuit het leger te velde naar Vilnius Censor nummer 26675

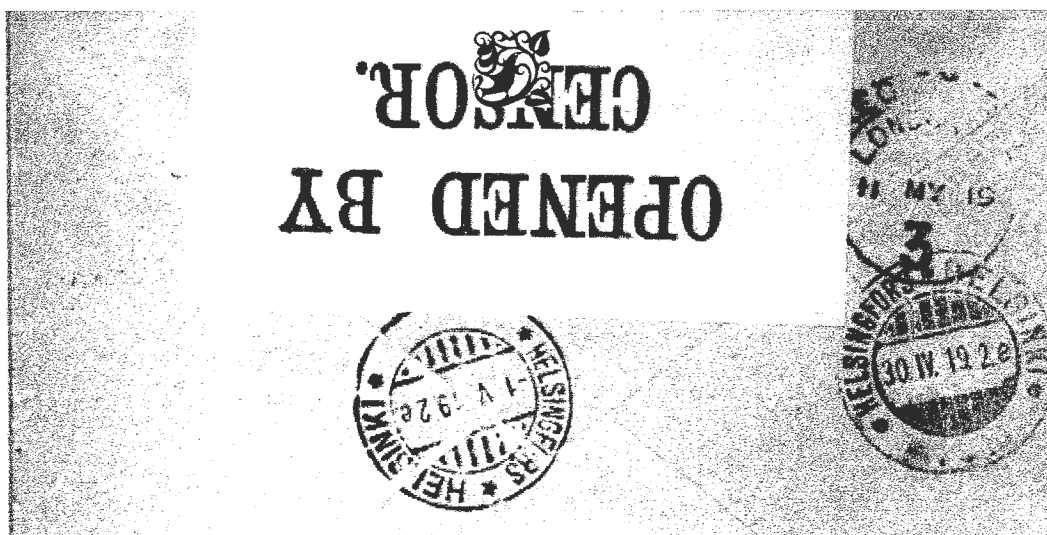

LEUK OM TE ZIEN: UIT TALLINN NAAR PARIMARIBO

Een envelop (ex. AdB) met aantal bijzondere stempels. Via Helsinki, Londen -censuur- naar de toen Nederlandse kolonie Suriname.

Deel van achterzijde met censuurstrook:

BEDRUKTE AANTEKENSTROOKJES IN LETLAND, 1923 - 1940

EEN INVENTARISATIE, MENINGEN EN VRAGEN

HEINZ LUKASCHEWITZ, HARRY VON HOFMANN, RUUD VAN WIJNEN

e laatste week van de zomervakantie gebruikte ik ondermeer om Heinz Lukaszewitz in Plauen, Duitsland, te bezoeken.

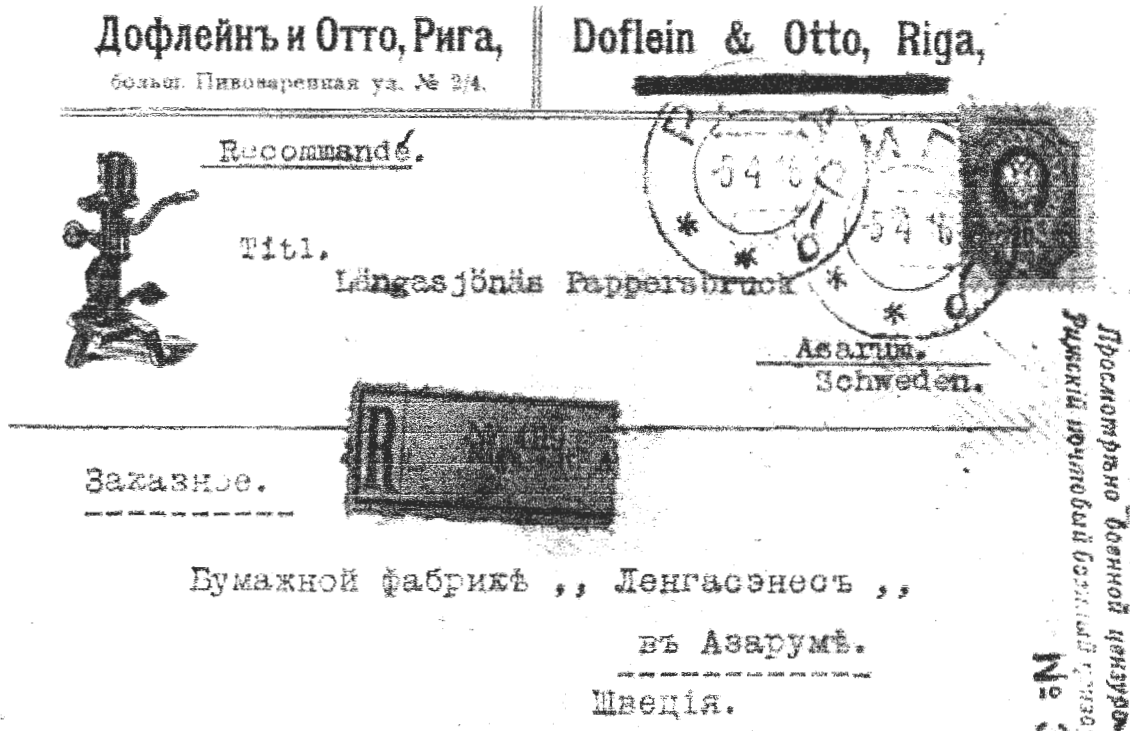
De stadswandeling op een warme ochtend was zeker de moeite waard en het zwarte bier smaakte voortreffelijk. Maar natuurlijk ging het vooral om de filatelie. We spraken af onze Letland collecties na te lopen op met plaatsnamen bedrukte aantekenstrookjes. De oogst bedroeg ruim veertig aangetekende brieven en kaarten.

Toen de voorlopige tekst voor dit artikeltje gereed was, bracht Harry von Hofmann nieuwe strookjes in en voegde hij vragen en opmerkingen toe. Als

gevolg van deze samenwerking verschijnt dit artikel ook in "Philatelia Baltica" van november 1999.

In de postgeschiedenis van Letland zijn aantekenstrookjes een bekend verschijnsel. Zowel in de tsaristische tijd als gedurende de Duitse bezetting tijdens de Eerste Wereldoorlog werden strookjes gebruikt voor het aanduiden van aangetekende post. De Russische post kende zelfs twee soorten strookjes: in het cyrillisch voor binnenlands gebruik en in Latijnse letters voor post naar het buitenland (afb. 1 en 2).

Ook de bolsjewisten bedienden zich in de jaren 1918-1920 van strookjes (afb.3).

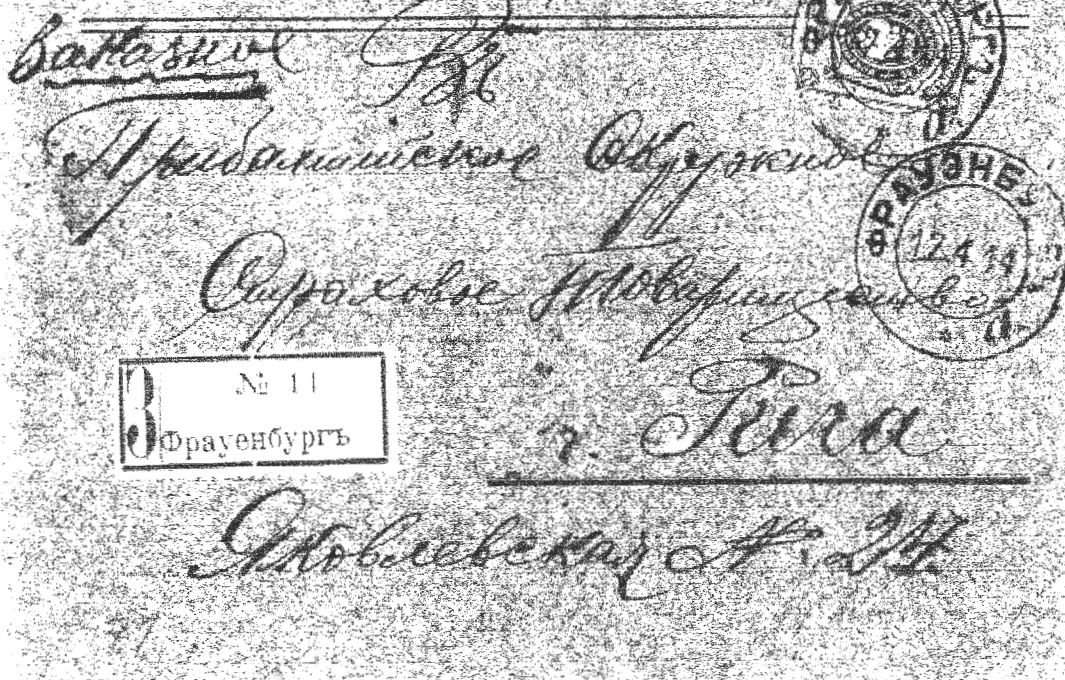
afb.1 Aangetekende brief van RIGA naar ASARUM in Zweden, 1916.
R-strookje in Latijns schrift voor post naar het buitenland.

Сельско-хозяйственный машино-строительный и чугунолитейный завод

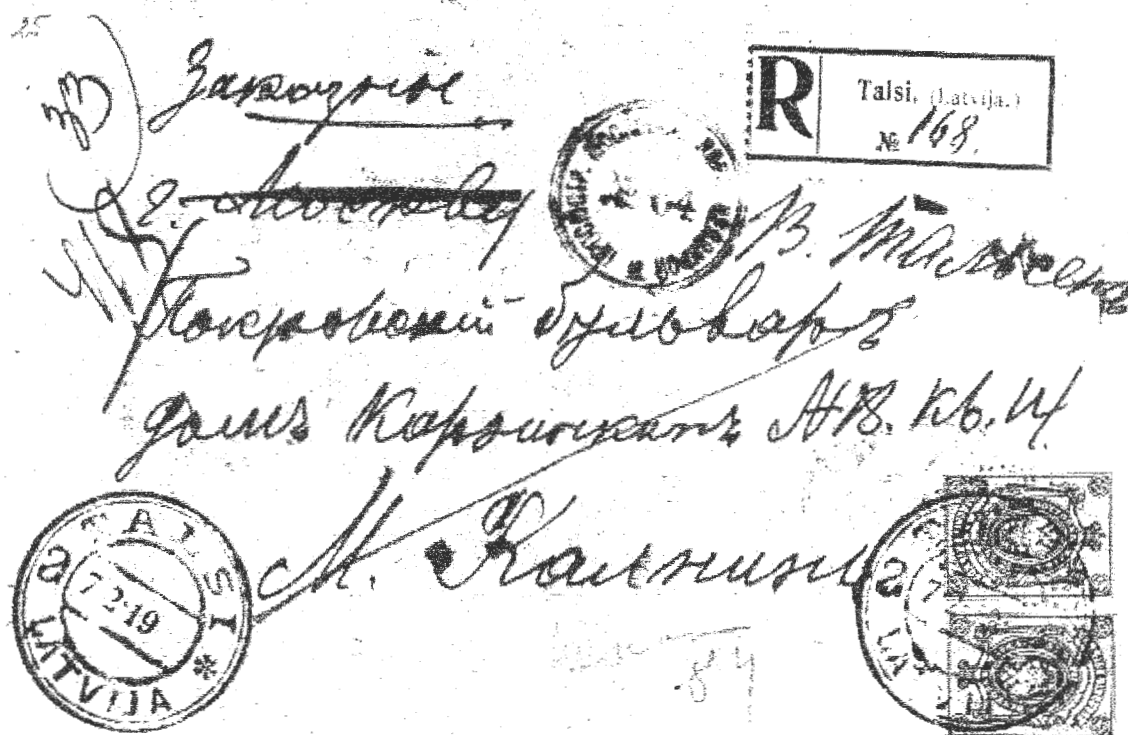
Г. ВИЦИНСКАГО въ м. Фрауэнбургъ.

Landwirthschaftliche Maschinenfabrik & Eisengießerei

J. WIZINSKY, Fraenburg.

afb.2 Aangetekende brief van FRAUENBURG (Saldus) naar RIGA, 1914.
R-strookje in cyrillisch schrift voor binnenlands gebruik.

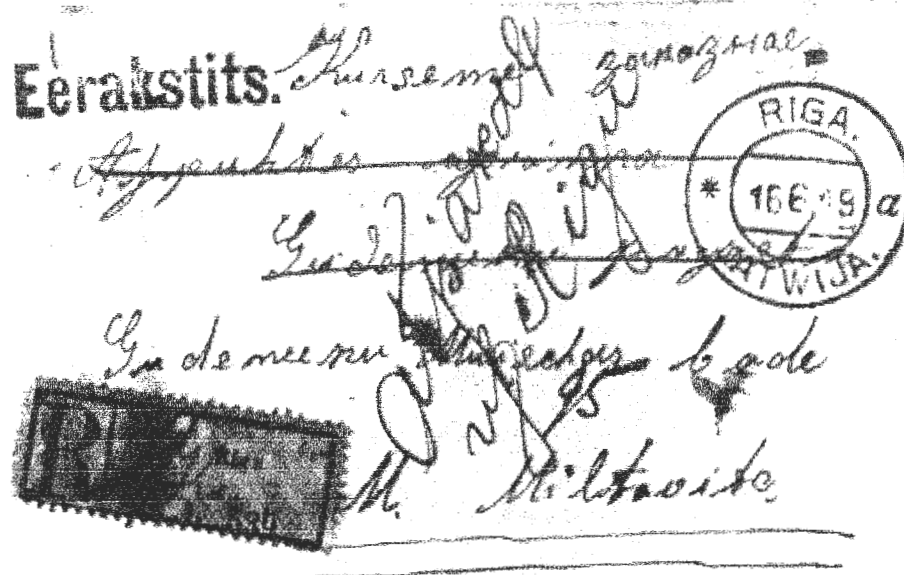

afb.3 Aangetekende brief van TALSI naar MOSKOU, 1919. R-strookje in het Lets.

Gedurende de overgangsjaren 1918-1922 werden op Letse postkantoren wel aanteken -strookjes gebruikt die stamden uit de voorraden van de voormalige Russische, Duitse of bolsjewistische postkantoren (afb.4).

Ook uit later jaren kennen we strookjes: blanco strookjes waarin op kleine postagentschappen of bij tentoonstellingen de plaatsnaam werd geschre-

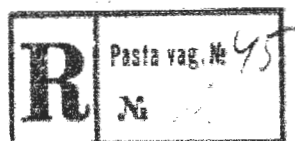
ven, getypt of gestempeld (afb.5). Voor de postwagons waren strookjes met de gedrukte tekst "L'amb. No. / (Lettonie)" en "Pasta vag. No." beschikbaar. In de postwagons werd daarop met de hand het nummer van de postwagons aangebracht (afb.6). Daarnaast vervaardigde de postbeambte op een enkel klein postkantoor zijn "eigen" strookjes (afb.7).

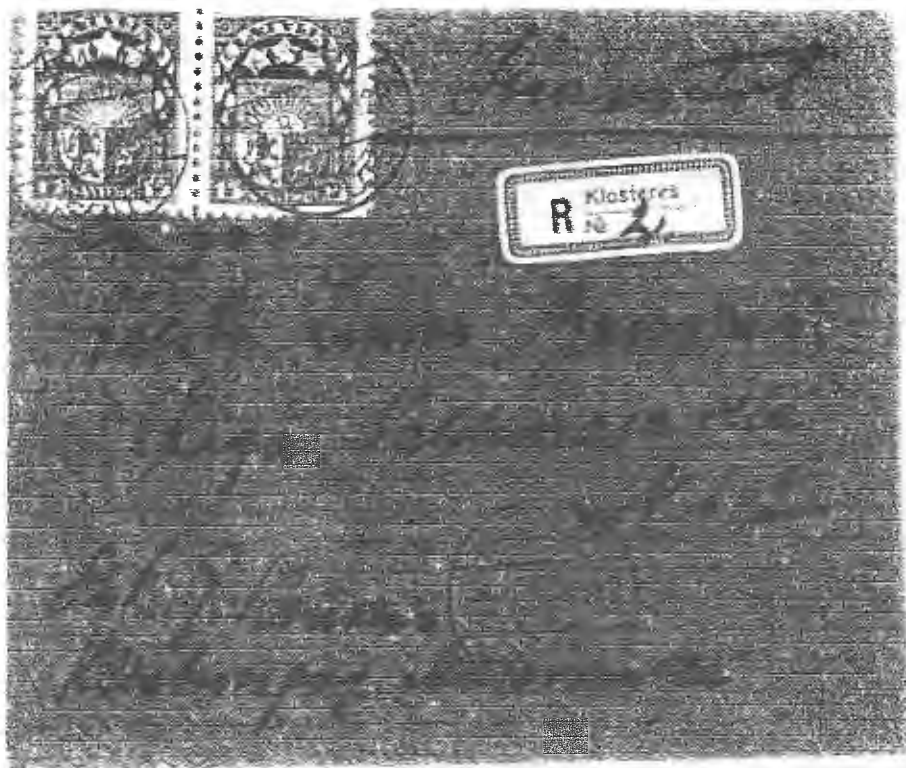
afb.4 Aangetekende brief van RIGA naar AISPUTE, 1919.
Duits R-strookje gebruikt door de Letse post.

afb.5 Blanco R-strookje met gestempelde plaatsnaam.

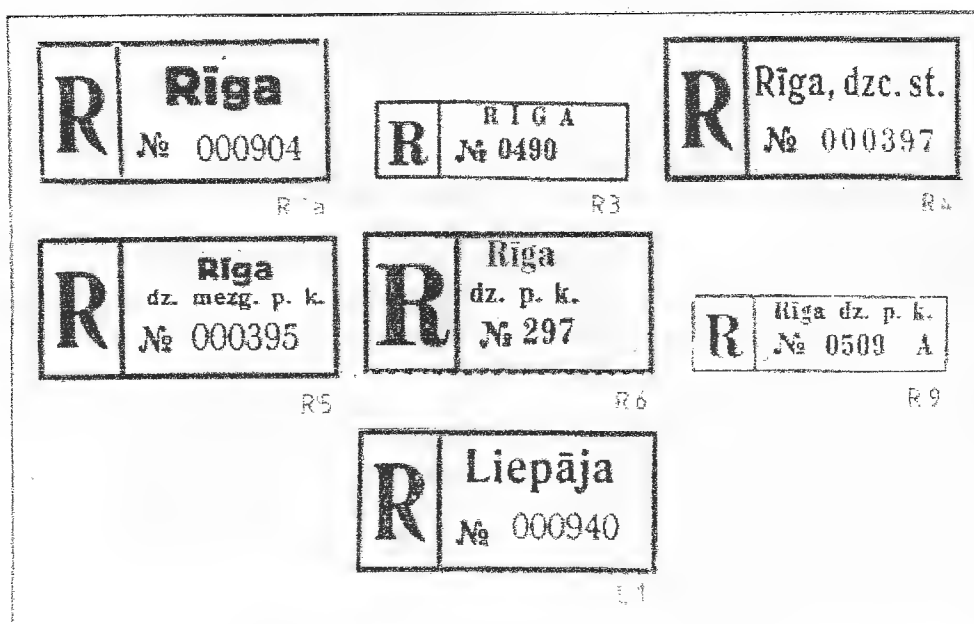
afb.6 R-strookje voor gebruik in postwagons.
Geschreven toevoegingen 45 (nummer van de postwagon) en 1 (nummer van het strookje).

afb.7 Aangetekende brief van Klosteres, via het postkantoor in AISPUTE, naar RIGA, 1928. Lokaal vervaardigd R-strookje voor het postagentschap in Klosteres, dat zelf ook niet over een dagtekeningstempel beschikte.

Maar alle voorbeelden hierboven ten spijt, het zijn uitzonderingen. In het algemeen werden in Letland aangetekende zendingen voorzien van een R-stempel.

Onze inventarisatie betreft de aantekenstrookjes met een gedrukte plaatsnaam. We vonden ze van Riga en Liepāja; Harry von Hofmann voegde voorbeelden uit Jelgava en Daugavpils toe.

Het overzicht:

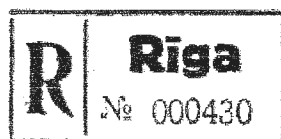
Nr: Plaatsnaam: Cijfers + letter: Afmeting *) Gebruiksperiode: Opm:

D1	Daugavpils	6	-		18.01.40 - 08.08.40	
J1	Jelgava	6	-		17.02.25 - 20.02.27	
J2	Jelgava	3	-		- 23.10.42	
L1	Liepaja	6	-	37 x 17,5	17.06.25 - 04.01.32	
L2	Liepaja	3	-		27.11.38 - 17.03.43	
R1a	Riga	6 kl	-	36 x 17	09.10.24 - 04.04.38	spitse R **)
R1b	Riga	6 kl	-	36 x 17	19.06.38 - 24.08.40	gebogen R
R2	Riga	3 kl	-	36 x 17	15.02.36 - 04.07.38	gebogen R
R3	Riga	4	-	31 x 9,5	21.09.40 - 25.03.42	***)
R4	Riga, dzc.st.	6 kl	-	36,5 x 17	29.10.23 - 08.04.26	
R5	Riga					
	dz. mezg. p.k.	6 kl	-	37 x 17	11.06.27 - 29.12.30	
R6	Riga					
	dz. p. k.	2/3 kl	A		08.09.38 - 17.01.40	
R7	Riga					
	dz. p. k.	3 gr	A	36 x 17	24.03.37 - 26.06.39	
R8	Riga					
	dz. p. k.	3 gr	B		- 28.01.37	
R9	Riga dz. p.k.	4	A	31,5 x 9,5	02.12.40 - 13.06.41	***)

*) Aangehouden is het midden van de kaderlijnen.

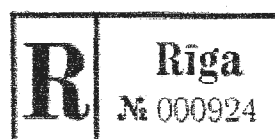
**) Zie afbeelding hieronder, spitse resp. gebogen R

***) De kleine strookjes R3 en R9 stammen uit de sovjetperiode.

spitse

R1a

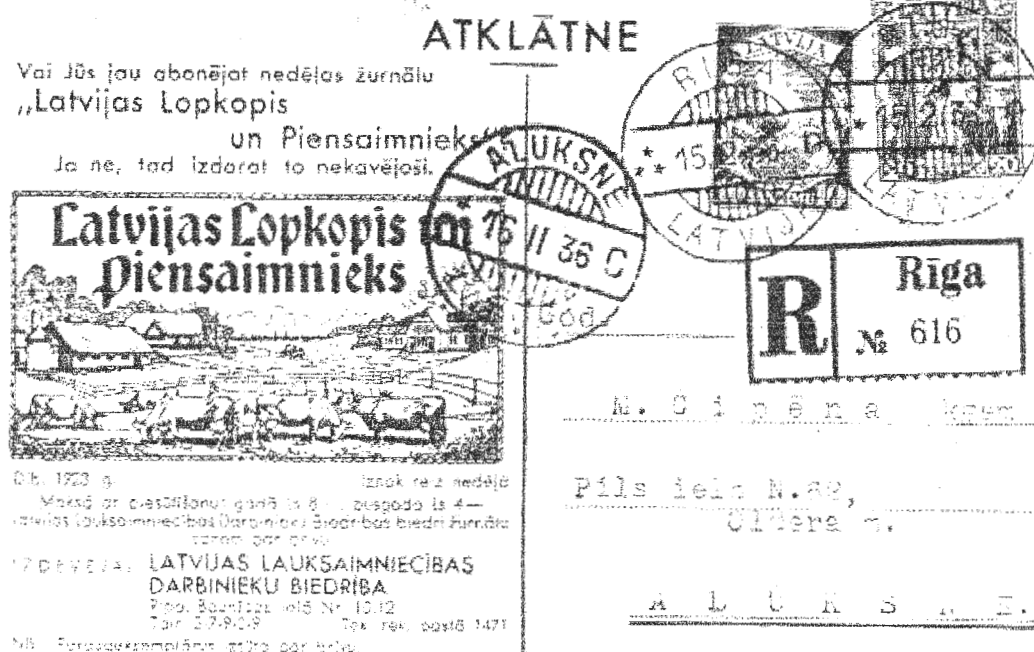
gebogen

R1b

Opvallend is dat de aantekenstrookjes hoofdzakelijk voorkomen op brieven en kaarten van banken, bedrijven, firma's en notarissen/advocaten (afb. 8). Het gebruik van aantekenstrookjes in Letland was dus veel eerder uitzondering dan regel. Wellicht gaat de volgende verklaring op: grootverbruikers kregen op hun kantoor/bedrijf de beschikking over vellen bedrukte aantekenstrookjes waarmee ze zelf hun aan te tekenen post voorzagen, die ze vervolgens gefrankeerd en al op het postkantoor afleverden. De

zo aangetekende post werd door de firma's zelf in een boek geregistreerd. Bij aflevering van de post op het postkantoor werd ook dit boek afgestempeld. (Het Duits kent hiervoor het begrip "Selbstbucher").

We nemen aan dat de R-strookjes in vellen van 100 stuks werden gedrukt. Ieder velletje bevatte dus de nummers 001 - 100, 101 - 200 of 000001 - 000100, 000101 - 000200 enz

afb.8 Aangetekende briefkaart van RIGA naar ALUKSNE, 1936. R-strookje, type R2.

Volgens Harry von Hofmann is deze theorie van de zelfregistrerende afzenders niet zo maar van de hand te wijzen. Toch valt er het een en ander tegenin te brengen:

- er zijn ook aangetekende brieven met gedrukte R-strookjes bekend verzonden door privé personen.
- de bedrukte strookjes werden bij speciale gelegenheden met een geschreven toevoeging ook wel door de post zelf gebruikt. Bijvoorbeeld in Jelgava tijdens de Zemgale-tentoonstelling in 1937 en bij het 3de Feest van de Arbeid in hetzelfde jaar of in Riga bij het Zangfeest in 1938.
- verzonden aangetekende post moet aantoonbaar zijn en daarom op volgorde genummerd in "boeken"

geregistreerd" worden, zowel op het postkantoor als door firma's. De R-strookjes zouden, al dan niet verborgen, kenmerken moeten dragen om te kunnen vaststellen in welke boeken ze geregistreerd zijn. Zulke kenmerken ontbreken.

- we kennen zendingen met dezelfde, opeenvolgende, strookjes van dezelfde dag of volgende dagen verzonden door verschillende afzenders. De R-strookjes moeten als gevolg aan het loket geplakt zijn en niet door firma's.

Het registratienummer op de meeste R-strookjes telt zes cijfers, bv. 000906 of 000392. Tot op heden kennen we geen strookjes waarbij de eerste drie cijfers

anders zijn dan 000. Waartoe dienden die eerste drie nullen ? Als kenmerk van zelfregistratie ? Maar waarom hadden grote bedrijven met veel correspondentie dan geen strookjes boven de 1000 ?

De discussie is geopend, gedachten zijn geformuleerd. Graag horen we andere meningen en tevens vragen we alle lezers hun collecties na te zien op Letse post met R-strookjes en deze te melden, het liefst door middel van een kopie. Van belang zijn type strookje, incl. nummer, datum van verzending en afzender. Leden van "Het Baltische Gebied" kunnen hun

reacties het beste richten aan Ruud van Wijnen.

Heinz Lukaschewitz,
Harry von Hofmann,
Ruud van Wijnen.

DE LOOPZEGELS VAN ESTLAND SINDS MAART 1993

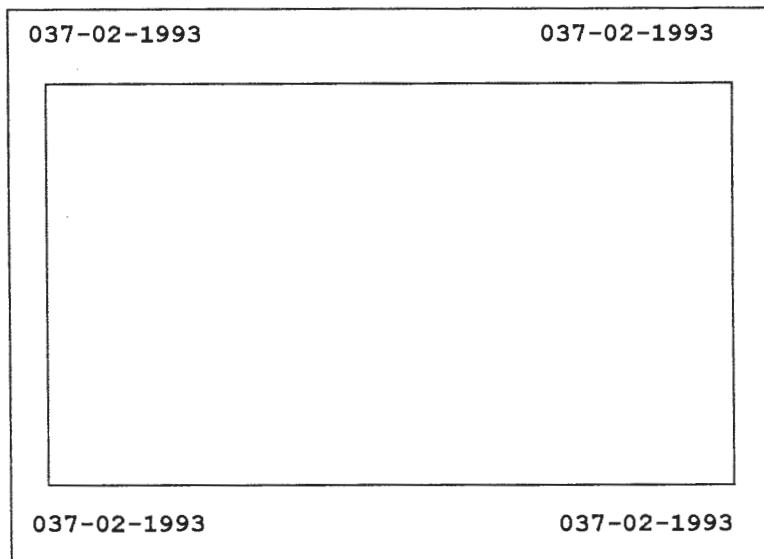
J. van Heeswijk

eneinde enig overzicht te krijgen betreffende de loopzegels type Rijkswapen en type Historische Gebouwen heb ik getracht een en ander in een tabel te verwerken. Hierbij is de nummering volgens Michel Europa Ost (1999/2000) gehanteerd.

Sinds maart 1993 zijn de rijkswapenzegels in 14 verschillende frankeerwaarden uitgegeven. Hiervan zijn diverse frankeerwaarden in meerdere oplagen verschenen, vaak met afwijkende tanding, kleur en/of papiersoort. Zoals sinds 1991 gebruikelijk is bij Estse zegels vertonen alle zegelvellen een drukopdrachtnummering links- en

rechtsboven en links- en rechtsonder. Deze nummeringen zijn samengesteld uit het opdrachtnummer gevolgd door het maandnummer en jaar van de opdrachtplaatsing, bijvoorbeeld 037-02-1993. Dit is gewoonlijk niet de maand van uitgifte!

Met behulp van deze drukopdrachtnummering kan men voor een bepaalde frankeerwaarde bepalen met welke oplage men te doen heeft. Van de 10 senti zijn bijvoorbeeld in 1993 twee oplagen verschenen met de drukopdrachtnummeringen 037-02-1993 en 045-07-1993, vervolgens in 1994 een oplage op

een andere papiersoort met nummer 058-01-1994, en in 1998 in gewijzigde kleur met nummer 138-12-1997.

Zoals hiervoor reeds is vermeld verschenen nieuwe oplagen vaak in een (iets) gewijzigde kleur, tanding en/of papiersoort. Aan de hand van deze gegevens kan men meestal nagaan met

welke oplage men te doen heeft.

Hierna volgt een overzicht van de loopzegels met de diverse oplagen, tandingen en kleurvariëteiten of –wijzigingen, met aansluitend een gelijksoortig overzicht voor de loopzegels type Historische Gebouwen.

In de meeste gevallen zijn de kleurbeschrijvingen van de Michel Europa Ost gebruikt; in diverse gevallen ben ik hiervan afgeweken en afgegaan op eigen metingen of de beschrijvingen van de Estse katalogus van M. Aru & A. Kuuskvere (1997).

Literatuurlijst:

Aru, M., Kuuskvere, A. (samenst.)
(1997): Eesti vabariigi postmargid
(väljaanded alates 1991)

Kataloog. Eesti Muinsuskaitse Selts
(uitg.), Tallinn; 36 pp.

Otsason, J. (red.) (1993/1999): Hiiu
Koguja [Ests filatelistisch tijdschrift].
Palade; diverse
afleveringen.

--- (1999): Michel Europa Katalog Ost
1999/2000. Schwanenberger Verlag
GmbH, München;
p.383-394.

--- (1992): Michel Farbenführer.
Schwanenberger Verlag GmbH,
München; 47 pp.

frankeer- waarde	Michel- nr.	drukopdracht- nummering	datum van uitgifte	wel / geen FDC	tanding	kleur	papier	gom
10 s	204	037-02-1993	23- 3-1993	FDC	14	lichtgrijsblauw / grijs	gestreken (krijtpap.)	dof
	"	045-07-1993	8- 9-1993 *	-	14	idem	idem	dof
	"	058-01-1994	7- 2-1994 *	-	14	idem	gewoon	glanzend
	?	138-12-1997	25- 3-1998 *	-	13:13¼	lichtturksblauw / grijs	gestreken	dof
20 s	266	095-08-1995	26-10-1995	FDC	14 (:14¼ □)	lichtgroengrijs / zwartgrijs	gestreken	dof
30 s	267	097-08-1995	26-10-1995	FDC	14 (:14¼ □)	lichtgrijs / donkergrijspurper	gestreken	dof
50 s	205	038-02-1993	23- 3-1993	FDC	14 (:14¼ □)	bruingrijs / lichtkobaltblauw	gestreken	dof
	"	059-02-1994	18- 2-1994 *	-	14 (:14¼ □)	bruingrijs / kobaltblauw	gewoon	glanzend
	"	105-02-1996	5- 3-1996 *	-	13:13¼	bruingrijs / lichtkobaltblauw	gestreken	dof
60 s	211	044-07-1993	5- 8-1993	FDC	14 (:14¼ □)	grijslila / bruinollif	gestreken	dof
80 s	268	098-08-1995	26-10-1995	FDC	14 (:14¼ □)	lichtvioletpurper / indigo	gestreken	dof
	"	104-02-1996	19- 2-1996 *	-	13:13¼	idem	gestreken	dof
2,50 kr	287	118-10-1996	24-10-1996	FDC	13:13¼	geelgroen / donkergroen	gestreken	dof
3,10 kr	314	139-12-1997	19- 1-1998	FDC	13:13¼	lichtviolet / lilarood	gestreken	dof
3,30 kr	289	122-11-1996	2-12-1996	FDC	14 (:14¼ □)	purperviolet / donkerlila	gestreken	dof
	"	137-11-1997	10-12-1997 *	-	13:13¼	blauwachtigviolet / donkergrijslila	gestreken	dof
3,60 kr	315	140-12-1997	19- 1-1998	FDC	13:13¼	lichtvioletultramarijn / grijsblauw	gestreken	dof
	"	151-06-1998	8- 7-1998	-	13:13¼	violetblauw / donkerblauwviolet	gestreken	dof
4,50 kr	323	145-02-1998	16- 3-1998	FDC	13:13¼	lichtbruinoranje / donkerlilarood	gestreken	dof
5,- kr	210	039-04-1993	7- 3-1993	FDC	13¼:14	donkerbruingeel / lilapurper	gestreken	dof
	"	113-08-1996	16- 9-1996 *	-	13¼:14	lichtoranjegeel / lilapurper	gestreken	dof
10,- kr	206	040-01-1993	25- 5-1993	FDC	13¼:14	lichtgroenachtigblauw / donkergroenollif	gestreken	dof
20,- kr	212	046-07-1993	8- 9-1993	FDC	13¼:14	lichtkarmijngrijs / donkergroenblauw	gestreken	dof
	"	080-09-1994	14-11-1994 *	-	13¼:14	idem	gestreken	dof

De loopzegels van Estland, type Rijkswapen.

* = datum uitgifte van centrale depot; □ = volgens Michel

frankeer- waarde	Michel- nr.	drukopdracht- nummering	datum van uitgifte	wel / geen FDC	tanding	kleur [afbeelding]	papier	gom
1,- kr	223	060-02-1994	22- 2-1994	FDC	14:13¼	lichtgrijs / donkergrijs [burcht Toolse]	gestreken	dof
2,- kr	213	047-08-1993	12-10-1993	FDC	14:13¼	roomkleur / donkerokerbruin [burcht Toompea]	gestreken	dof
	"	061-02-1994	8- 4-1994 *	-	14:13¼	beige / donkerokerbruin	gestreken	dof
2,50 kr	272	102-01-1996	25- 1-1996	FDC	13¼:14	violetwit / grijsviolet [burcht Paide]	gestreken	dof
2,50 kr	281	111-06-1996	25- 7-1996	FDC	13¼:14	ultramarijnwit / blauwgrijs [burcht Purtse]	gestreken	
2,70 kr	218	056-11-1993	10-12-1993	FDC	14:13¼	blauwwit/blauw [Hermannburcht, Narva]	gestreken	dof
2,90 kr	220	057-12-1993	23-12-1993	FDC	14:13¼	witollif / donkergroenollif [burcht Haapsalu]	gestreken	dof
	"	" " "	" " "	"	"	witgeelollif / donkergroenollif	gestreken	dof
3,- kr	224	062-02-1994	31- 3-1994	FDC	13¼:14	rozewit / lilabruin [burcht Kiiumägi]	gestreken	dof
3,20 kr	244	082-11-1994	28-12-1994	FDC	14:13¼	groenwit / donkergroen [burcht Rakvere]	gestreken	dof
4,- kr	237	075-07-1994	20- 9-1994	FDC	14:13¼	lichtvioletgrijs / zwartachtig violet [burcht Kuressaare]	gestreken	dof
4,80 kr	292	123-12-1996	21- 1-1997	FDC	14:13¼	lichtroodachtig oranje/okerbruin [burcht Viljandi]	gestreken	dof

De loopzegels van Estland, type Historische Gebouwen

* = datum uitgifte van centrale depot.

OVERZICHT VAN DE LOOPZEGELS TYPE WAPENS VAN LETLAND

J. van Heeswijk

e Letse postautoriteiten hebben sinds 1994 loopzegels uitgegeven met als afbeelding de wapens van de gemeenten, provincies en van de republiek. Diverse waarden zijn in latere jaren opnieuw uitgegeven met een nieuw jaartal in het zegelbeeld. In navolgend schema is een en ander overzichtelijk weergegeven. De heruitgaven (met een nieuw jaartal dus) hebben geen officiële afstempeling Eerste-Dag-van-Uitgifte en geen speciale Eerstedagenvelop gekregen (anders als Michel soms suggereert). In het schema is dit aangegeven.

naam Lets wapen	Michel-nummer	waarde in santims	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Kurzeme	371	1	21/6 FDC		30/1	5/2	21/1	20/1
Auce	421	2			12/4 FDC	5/2	11/2	20/1
Zemgale	372	3	21/6 FDC					16/3
Vidzeme	373	5	21/6 FDC		30/1			20/1
Livani	399	8		1/6 FDC	30/1			
Latgale	374	10	21/6 FDC			28/8	4/8	
Valmiera	463	10				6/9 FDC	21/1	20/1
Preili	422	13			12/4 FDC			
Bauska	485	15					26/9 FDC	
Ogre	495	15						12/2 FDC
Ainazi	400	16		1/6 FDC	8/4			
Grobina	401	20		1/6 FDC	6/9			
Rezekne	464	20				6/9 FDC		
Tukums	402	24		1/6 FDC	8/4			
Madona	438	28			5/11 FDC			
Riga (klein)	389	30	21/12 FDC					
Liepaja	486	30					26/9 FDC	
Priekule	439	36			5/11 FDC			
Jelgava	498	40						10/4 FDC
Rijkswapen (klein)	390	50	21/12 FDC					
Riga (groot)	391	100	21/12 FDC					
Rijkswapen (groot)	392	200	21/12 FDC					

Letland / Latvija: loopzegels, type Wapens.

FDC = officiële Eerstedagenvelop met stempel Eerste Dag van Uitgifte.

De vermelde data zijn de data van eerste uitgifte van de desbetreffende oplage.

Literatuur:

--- (1999): Michel Europa Katalog Ost 1999/2000. Schwanenberger Verlag GmbH, München; 412-419.

DE LOOPZEGELS VAN LITOUWEN, TYPE DUBBELKRUIS

J. van Heeswijk

e Litouwse postautoriteiten hebben sinds 1997 loopzegels uitgegeven met als afbeelding het Litouwse Dubbelkruis (Gediminaskruis). In Lituania, het mededelingenblad van de Forschungsgemeinschaft Litauen im BDPH e.V. (afl.nr. 11, juni 1999) verscheen een artikel van Leonas Verzbolauskas dat de diverse drukopdrachtnummers bij deze loopzegels onder de loop nam. een en ander werd in een schema gezet. Naar aanleiding van dit artikel heb ik het eigen bestand bekeken en nog wat nader de literatuur, voor zover voorhanden, bestudeerd.

Evenals bij de Letse wapenzegels gebeurde, werden ook door de Litouwse postautoriteiten diverse frankeerwaarden later heruitgegeven met een nieuw jaartal in het zegelbeeld. Hierbij is soms een iets afwijkende kleur en/of papiersoort gebruikt.

Volgens Leonas Verzbolauskas (Phillit nr. 18, okt. 1998) werden van de 50 ct (Mi. 648) i.v.m. het overwegen van een tariefswijziging slechts een bescheiden

hoeveelheid gedrukt, en in de loop van 1997 en 1998 herhaaldelijk opnieuw gedrukt (in totaal zeven verschillende oplagen).

In verband met gebrek aan het te gebruiken papier is een deel van de oplage(n?) op papier met glanzende laag gedrukt, in plaats van op mat papier (Vabalas, 1997/1998). Onder de UV-lamp te onderscheiden als:

glanzend papier

→ witblauwe tint

mat papier (als bij de 20 ct zegel)

→ roodachtige tint

Opm.:

Voor de 1999-oplage van de 5 ct en de tweede oplagen van 1999 van de 10 ct en de 70 ct is een iets dunnere, matte en vertikaal geribde papiersoort gebruikt. Deze papiersoort werd o.a. ook gebruikt voor de tweede oplage van de 70 ct type Molen (Mi. 697) en voor de UPU-zegel (Mi. 700).

Literatuur:

--- (1999): Michel Europa-Katalog Ost 1999/2000. Schwanenberger Verlag GmbH, München; 445-448.

--- (1992): Michel Farbenführer. Schwanenberger Verlag GmbH, München; 47 pp.

Vabalas, V. (1997/1998): Du popieriaus tipai / Two paper types. Phillit, Philatelic Club Lituania Bulletin; nr. 15, p.9

Verzbolauskas, L. (1998): Standartinio 50 ct pašto zenklo spausdinimai / Printings of 50 ct definitive. Phillit, Philatelic Club Lituania Bulletin, nr. 18; p.6.

Verzbolauskas, L. (1999): Matrizen bei Dauermarken-Ausgaben. Lituania, Mitt.heft FoGe

Litauen im BDPH e.v.; nr. 11, 679-681.

frankeer- waarde (ct)	Michel- nummer	datum van uitgifte	jaartal op zegel	tekst van drukopdrachtkode	kleurbeschrijving
5	682	21-11-1998	1998 *	SPAB sp. „Spindulys“-98. S-349.	olijfgeel
	“	20- 8-1999	1999		id.; vert. geribd papier □
10	683	21-11-1998	1998 *	SPAB sp. „Spindulys“-98. S-349.	donkeroranjegeel
	“	14- 4-1999	1999	Spaude AB sp. „Spinbulys“-99. A-086.	id.
		(of 24-4?)			
		11- 8-1999	1999		id.; vert. geribd papier □
20	647	2- 8-1997	1997 *	Spausdino SPAB „Spindulys“.97.201-S.	donkergroenolijf
	684	21-11-1998	1998 *	SPAB sp. „Spindulys“-98. S-349.	groenachtig olif
	“	14- 4-1999	1999	Spaude AB sp. „Spindulys“-99. A-086.	id.
		(of 24-4?)			
35	670	4- 7-1998	1998 *	SPAB sp. „Spindulys“-98. S-222.	grijslila
50	648	2- 8-1997	1997 *	Spausdino SPAB „Spindulys“.97.190-S.	geelbruin
	“	-12-1997	1997	Spausdino SPAB „Spindulys“.97.295-S.	id.
	“	22- 1-1998	1998	SPAB sp. „Spindulys“-98. 338-S.	geelbruin
	“	- 2-1998	1998	SPAB sp. „Spindulys“-98. S-014.	id.
	“	- 3-1998	1998	SPAB sp. „Spindulys“-98. S-078.	id.
	“	- 4-1998	1998	SPAB sp. „Spindulys“-98. S-097.	id.
	“	- 5-1998	1998	SPAB sp. „Spindulys“-98. S-143.	id.
70	668	1- 6-1998	1998 *	SPAB sp. „Spindulys“-98. S-178.	bruingeel
	“	9-11-1998	1998	SPAB sp. „Spindulys“-98. S-319.	id.
	“	14- 4-1999	1999	Spaude AB sp. „Spindulys“-99. A-083.	id.
	“	11- 8-1999	1999	? ? ?	id.; vert. geribd papier □

Overzicht van de loopzegels van Litouwen, type Dubbelkruis.

* = officiële Eerstedagenvelop met stempel Eerste Dag van Uitgifte.

□ = eigen waarneming.

ADRESSEN VAN ORGANISATIES WELKE ZICH BEZIG HOUDEN MET HET BALTISCHE GEBIED, EN IN HET BIJZONDER MET LITOUWEN

H. DE LANGE

AMBASSADES EN CONSULATEN

- **Ambassade van Estland Nederland**
Parkstraat 15
2514 JD Den Haag
tel. 070-345 6252, fax 070-427 9243
niet voor visa (zie consulaat)
- **Ambassade van Estland België**
Isidore Gérardlaan 1
1160 Brussel-Oudegem
tel. 02-779 0755, fax 02-779 2817
geopend voor visa:
Ma, Wo, Vr. 10-14
- **Consulaat van Estland**
Hon. Consul-Generaal: W. Aris
Snipweg 101
1118 DP Amsterdam-Schiphol
tel. 020-316 5440, fax 020-316 545
open voor visa: Ma, Wo, Vr. 9-12
- **Ambassade van Letland**
Moliërelaan 158
1050 Brussel
tel. 02-344 1682, fax 02-344 7478
open voor visa: Ma t.e.m. Vr. 9-11
- **Consulaat van Letland**
Hon. Consul: Mr. H.J. Van de
Roemer
Atjehweg 7
2202 AM Noordwijk
tel. 071-361 2335, fax 071-364 8509
- **Consulaat van Letland**
Hon. Consul: J. Schuur
Achterste Erm 20
7843 TC Erm
tel/fax 0519-564 340, e-mail
consul.letland@tip.nl
- **Consulaat van Letland**
Ereconsul: W. van Mechelen

Gebouw Grisar en Veige, 3e etage
Keizerstraat 13

2000 Antwerpen
tel. 03-205 0458, fax 03-205 0483
open voor visa: Ma t.e.m. Vr. 9-12
en 14-16 (woe.middag gesloten)

- **Ambassade van Litouwen**
Maurice Liétartstraat 48
1150 Brussel
tel. 02-772 2750,
fax 02-772 1701
werkterrein: Benelux
open voor visa: Ma, Di, Do, Vr 10-12
- **Consulaat van Litouwen**
Consul-Generaal: R. Sinus
Laan van Nieuw Oost-Indië 27
2593 BJ Den Haag
tel. 070- 385 5418,
fax 070-385 3940
- **Consulaat van Litouwen**
Hon. Consul: H. de Lange
Postbus 2429, Parklaan 87
5600 CK Eindhoven
tel. 040-243 4856,
fax 040-246 1526,
e-mail hdl@lac.nl
- **Consulaat van Litouwen**
Ereconsul: François-Xavier
Nieberdin
Amerikalei 133
2000 Antwerpen
tel/fax 03-248 4396
- **Ambassade der Nederlanden**
(voor Letland en Litouwen)
Torna iela 4
block 1/a
LV 1050 Riga

tel. 00-371-732 6147,
732 6149, 732 6150,
fax 00-371-732 6151

- **Holland House Vilnius**
Director: Mrs. Nijole Galiniene
Didzioji gatve 13-13
LT-2001 Vilnius
tel. 00-370-2-224 085,
fax 00-370-2-224 084,
e-mail holhouse@ktl.mii.lt
Economic support Unit of Royal
Netherlands Embassy Riga
Biedt ondersteuning en contacten op
economisch en cultureel gebied.
Men streekt Litouws, Engels, Frans
en Russisch.
- **Ambassade van België**
(voor Litouwen)
Villagatan 13A
S-100 41 Stockholm
tel. 00-468-411 8958
- **Ambassade van België**
(tijdelijk adres)
Trade and Economic representative:
Ms Veerle De Leeuw
Sv. Ignoto 14-5
LT-2001 Vilnius
tel. 370 2 313 595,
fax 370 2 313 595, E-mail
vlev.vilnius@post.omnitel.net

STEDENBANDEN EN HULPORGANISATIES

- **Stichting Stedenband Goes-
Panevezys**
Contactpersoon: Hr. N. Bouwman
Stadskantoor, Postbus 2118,
4460 MC Goes
tel. 0113-249 740, fax 0113-230 876
e-mail stadskantoor@goes.nl
Culturele uitwisselingen, projecten in
Panevezys. Uitgifte van het -
Nederlandstalige- bulletin Lietuvos
Jumalas.
  - **Stichting Voorschoten-
Oost-Europa**
Secr.: Mevr. I. van Kouwenhoven
Postbus 41, 2250 AA Voorschoten
tel/fax 071- 5618627
e-mail kouwenho@bart.nl
Projecten in en uitwisselingen met de
regio Druskininkai
  - **Ned. Instituut voor Zorg en
Welzijn**
Project: Assistentie in Welzijn in
Litouwen, Postbus 19152
3501 Utrecht
tel. 030-230 6373, 230 6615
fax 030-231 9641
Verbetering van lokale welzijns-
voorzieningen.
Nieuwsbrief (2x per jaar)
  - **Stichting Communicantes**
Secr.: Hr. P. Wennekes
Kan Faberstraat 7
6525 TP Nijmegen
tel. 024-358 4035
Kerkelijke hulp in Litouwen.
  - **Husocu Foundation**
Secr.: Mevr. B.A.A.M. de Bruyn-
Kops-Siemerink,
Postbus 84, 7620 AB Borne
tel. 074-266 5305, fax 072-266 9854
Hulpprojecten in de regio Trakai en
Rudiskes, zoals hulp aan een lagere
school, een buurthuis en een
ziekenhuis.
  - **Stichting Pensionatas Kalvarios**
Secr.: Hr. G. Siemerink
Postbus 244, 7577 AE Oldenzaal
tel. 0541-358 040 (pr.074-277 1538)
fax 0541-354 898
- **Stichting Stedenband Etten-Leur -
Siauliai**
Contactpersoon: Mevr. Rijnen-Faber
Bazuinlaan 63
4876 AB Etten-Leur
tel. 076-502 0425
Uitwisseling van burgers, projecten
in Siauliai en culturele
uitwisselingen. Uitgifte (4x per jaar)
van het bulletin Siauliai Journaal.
  - **Gemeente Etten-Leur**
Secr. Stedenband: Hr. P. Berting
Postbus 10.100 / Markt 1
4870 GA Etten-Leur
tel. 076-502 4265, fax 076-503 3880

e-mail Harry.Siemerink@wks.nl

De stichting verleent steun aan een verzorgingshuis voor bejaarden in Kalvarija.

- **Stichting Litouwen**
Secr.: Mevr. R. Pannekeet
Nieuwe Almelosestraat 8A
7631 BH Ootmarsum
tel. 0541-293 459, Fax 0541-293505
Verlenen van materiële en immateriële hulp d.m.v. projecten en werkgroepen t.b.v. Rayon Marijampole. Samenwerking met Sasnavas Labdaros Fondas, Zaliosios 2, Sasnava Mar. Raj.
- **Werkgroep Jongeren voor Litouwen**
Contactpersoon: Hr. W. Brons
Cobbingstraat 15
7631 JB Ootmarsum
tel. 0541-291 323, fax 0541-293 505
De leden van de werkgroep en andere jongeren verrichten vrijwilligerswerk in de regio Sasnava en Marijampole.
- **Stichting R.C. Maagdenhuis**
Contactpersoon: Mr. O. Regout
Heerengracht 220
1016 BT Amsterdam
tel. 020-624 3903, fax 020-638 2814
De Stichting is coördinator Litouwen voor de Samenwerkende Fondsen voor Midden- en Oost-Europa.
- **Landenkring Baltische Staten**
Contactpersoon: R. van der Vee
Postbus 30435, 2500 GK Den Haag
tel. 070-373 8678
Binnen het "Platform Gemeentelijk Vredesbeleid", deel uitmakend van de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), hebben zich de gemeenten verenigd die een stedenband hebben met een Baltische gemeente.
Twee maal per jaar bijeenkomst.
Nieuwsbrief.
- **Gemeente Het Bildt**
Contactpersoon: Hr. Oene Krist
Postbus 34
9076 ZN St. Annaparochie
tel. 0518-409 234, fax 0518-409 250

e-mail hetbildt@tref.nl

Projecten met Panevezio Rajonas

- **Stichting Utenos Pensionatas**
Voorzitter: Hr. Johan Groen
Karperdaal 7, 2553 PA Den Haag
tel. 070-440 0910, fax 070-440 0909
Hulp aan ouderen (met name verzorgingshuizen);
goederentransport, projecten.
Nieuwsbrief (4x per jaar)
Contact in Litouwen:
Utenos Pensionatas/Utena
- **Vlaams-Litouwse Vriendschap v.z.w.**
Voorz.: Mevr. Francine Baeten-van den Brande
Voogdijstraat 79
B-2570 Duffel
tel. 015-313 838,
fax 015-313 838, e-mail
rene.verbeke@village.uuinet.be
Bevorderen sociaal-culturele samenwerking Vlaanderen-Litouwen.
Organiseren humanitaire hulp t.b.v. Litouwen.
- **Europa in Laakdal in Europa v.z.w.**
Contactpersoon: Mevr. Els Plue
Kerkstraat 21, B-2430 Laakdal
tel. 013-670 112, fax 013-672 589
Jumelage Laakdal-Jurbarkas.
Uitwisselingen op cultureel, humanitair en economisch vlak.
Werkgroep "Jurbarkas".
Nieuwsbrief (4x per jaar)
- **Vriendschapsakkoord Essen-Silalé**
Contactpersoon: Mevr. Nadia Voets
Heuvelplein 23, B2910 Essen
tel. 03-670 0130, fax 03-670 0155
Vriendschapsakkoord,
hulptransporten, ondersteuning
Hospitaal Silalé. Een v.z.w. met als doel projecten vanuit Essen in Oost-Europa is in oprichting.

**ORGANISATIES MET INTERESSE
BALTISCHE LANDEN /
LITOUWEN**

- **Nederlands-Baltische Vereniging**
Secretariaat: Hr. F. Erens
Cederlaan 31
7313 BR Apeldoorn
tel. 055-355 3561, 0517-395 937
Tijdschrift Baltische Wijzer (4 x per jaar)
- **Nederlands-Baltische Vereniging**
Redactie Baltische Wijzer:
Hr. F. van Nes
Herenstraat 90, 2313 AM Leiden
tel./fax 071-513 4016
- **Baltische Middag**
Contactpersoon: Hr. P.R. de Boer
Bosdrift 35, 1214 JS Hilversum
tel. 035-623 1640
Informele bijeenkomst voor
Balticum-geïnteresseerden.
Iedere 1e Zaterdag van de maand
vanaf 16.00 op bovengenoemd adres.
Inl.: Paul de Boer 035-623 1640
Iris Réthy, 015-262 4630
Publicatie van: "Baltische Agenda"
- **Baltische Agenda**
Verschijnt 10 keer per jaar.
Redactie: Hr. J. Ase
Bovenkruier 29
3738 WB Maartensdijk
tel. 0346-212 526
Internetadres: <http://www.dataweb.net/~otto/baltic>
Overzicht van Baltische activiteiten,
met name op cultureel gebied.
- **Filatelistengroep Het Baltische Gebied**
Secr.: A.C. de Bruin
Ten Passeweg 10 A
8084 AN 't Harde
tel. 0525-653 124
- **Vereniging Daina**
Contactpersoon: Hr. J. Sleumer
Westlandgracht 205 - III
1059 TM Amsterdam
tel. 020-614 0840
Nederlands tijdschrift voor Baltische
Cultuur "Baltsvluchten" (2 x per jaar)
- **Litouwse Gemeenschap van Nederland**
Voorzitter: Mevr. Asta Helsper-

Balciunaite
A. van Dijklaan 55
2251 XM Voorschoten
tel. +31 71 561057-, e-mail
b9600104@stad.dsl.nl

- **Litouwse Gemeenschap in België**
Voorzitter: Mevr. Stasia Baltus
Rue du Ferain 9
B-4800 Verviers-Lambermont
tel. 087-334 292
Onderhouden van contacten tussen
Litouwers in België
Sinds 1946; 60 leden

OVERIGE ORGANISATIES

- **Federatie van Vriendschapsverenigingen in Nederland**
Secr.: Mevr. Drs. J.A.M. Valentijn
Neherlaan 1, 5631 NH Eindhoven
tel./fax 040-281 5740
- **De Brugger Daansers**
Secr.: Tolstraat 40
7534 CH Glanerbrug
tel. 053-461 2357
Contacten met folkloristische
dansgroepen in de Baltische landen.
- **Stichting Zeeuwse Klederdracht**
Contactpersoon: Hr. G. van Damme
Postbus 306, 4460 AS Goes
te. 0113-231 755, fax 0113-228 130
De Stichting coördineert regelmatig
optredens van Baltische
folkloristische ensembles in
Nederland en Vlaanderen.
- **Platform Onderwijssamenwerking Midden- en Oost-Europa, landengroep Baltische Staten**
Contactpersoon: Harry Raemaekers
Prinsessenhof 15, 4141 EG Leerdam
tel. 0345-615 452
- **Stichting "Eigen Wijs"**
Contactpersoon: Michiel Heeneman
Nieuwe Prinsengracht 53
tel. 020-639 0350, fax 020-639 0350
Samenwerking met Klaipeda
Symphonie Orkest

- **Steunpunt Midden- en Oost Europa**
Weena 756, 3014 DA Rotterdam
tel. 010-402 1580, fax 010-402 1585
- **Oost Europa Desk**
Kamer van Koophandel:

Mevr. J. Ricanek
Postbus 2852 /De Ruyterkade 5
1000 CW Amsterdam
tel. 020-523 6735, fax 020-523 6864

